

ANUL III. — No. 4

15 APRILIE 1936

Apare la 15 ale fiecărei luni

1511 150000

Piatră de hotar

ARHIVĂ ANTIREVIZIONISTĂ

Director ISAIA TOLAN

ARAD, Str. Filipescu No. 31

Piatră de hotar

12 volume pe an, à 96 pagini

ABONAMENTE:

Particulari: Pe-un an 160 de lei, pe 6 luni 90 de lei
Instituții, întreprinderi, bănci, etc 1000 lei
Instituții sătești (casine, etc) 250 lei

SUMAR:

Pag.

Cătălin Părvu: Profeția lui Apponyi	1
Cornellu I. Codarcea: Turcia antirevizionistă — Ungaria revizionistă	5
Dr. Ilie Dălanu: Și ungerii au prevăzut România Mare	8
Dr. C. Groșorean: Burghezimea și capitalismul	11
Petre Petrinca: Românii din Bulgaria	15
Jiri Palcovici: Vecinii ungerilor și colaborarea lor. (Trad. de dr. G. Pöp-Cluj)	19
Cornellu I. Codarcea: Perseverare în absurdități	30
I. T. Cifre demografice îngrijorătoare	35

INSEMNĂRI ȘI SPICUIRI:

Jubleul d-lui Stellan Popescu	41
Puncte negre: Excrocheriile dictatorului gomböșist Iosif Szörtsey; Fraudele dela primăriile ungurești; ministerul maghtar de interne la mișă; etc.	42
Din îndrăznețiile lui Spectator	46
Stări din raful horlist	49
Ungurii în statele succesoare: În Cehoslovacia	50
În Iugoslavia	57
În România	53
Maghiarizări de nume cu gheșeft	64
Noi legi ungurești	67
Colonizările lui Gomböș	69
C. I. C.: Scopurile imperialiste ale Ungariei	72
Discuții: 1. Ion Ionșă: Planul Tardieu	74
2. Omega: Minoritatea evreiască la răscruce	76
Conferința d-lui Ion Dragu: Reportaj și anecdotă	80
Cărți, reviste, ziare	93
Pe răbojul vremii	

Piatră de hotar

ARHIVĂ ANTIREVIZIONISTĂ

Director ISAIA TOLAN

Redacția și administrația ARAD, Strada Fillpescu No. 30

PROFEȚIA LUI APPONYI

de CĂTĂLIN PĂRVU

Lanțul slăbiciunilor, când odată începe și-i lăsat să înceapă, cu greu mai are capăt. Călcarea nemțească dela 7 Martie crt. a tratatului de pace și a tratatului dela Locarno: militarizarea teutonă „simbolică“ a zonei renane, e Dumnezeu știe a câtea verigă 'n acest lanț, al cărui început se pierde în ceața întâilor ani postbelici. S'a îngăduit Germaniei — și parcă numai ei dintre statele învinse? — tot ce a voit în contra ordinii create prin tratatul de pace, deci ce să ne mai fi mirat că s'a adaos la atâtea călcări de tratate încă una, și la atâtea toleranțe și desuniri ale învingătorilor cele la cari asistăm dela 7 Martie încoace! Mai cuminte decât să credem că lucrurile ar putea reîntra în normal, e să ne dăm seama că lanțul atâtor slăbiciuni ne trage inexorabil spre vârtejuri internaționale pe cari în râvna noastră după pace și 'n cumplită noastră nepăsare le credeam rezervate altor generații. Militarizarea Renaniei — nici că mai începe despre asta discuție — e numai o verigă dintr'un lanț ce duce pela Danzig (unde-a și ajuns de-atunci) și pela Memel, la Anschluss și la ivirea noilor cimbri și teutoni în Adriatică, la ocuparea Panoniei și la adevărata traducere în fapt a secularului Drang nach Osten. În fața acestei perspective, cele dintâi cari să reacționeze trebuia să fie în afară de Cehoslovacia și de Polonia, Italia, Austria, Ungaria. S'au și adunat — vorbim de-aceste trei din urmă — să demonstreze la Roma, dar pătrunsu-s'au oare de grozăvia primejdiei ca odinioară romanii în fața cimbrilor și-a teutonilor?

Ar fi un semn — în faptul că Mussolini i-a pus pe unguri și pe austrieci să se oblige 'n scris să nu facă tovărășii fără 'nvoirea sa — că instinctul de vieață italian a știut să reacționeze. Peste socotelile sub specie saeculorum au domnit însă la demonstrația dela Roma cele de moment: Italia, țară sancționată din pricina Abisiniiei, avea de speculat în folosul său o eventuală nesancționare a Germaniei. Austria își comercializase prea mult în 17 ani strâmtorările, ca să nu și-o speculeze și pe cea mai mare, pe cea de acum; la o săptămână deci după conferința dela Roma și la câteva zile abia după ce se desmințiseră telegramele din timpul conferinței cari lăsau să se 'nțeleagă că se va pune la toamnă în discuția Societății Națiunilor restaurarea Habsburgilor și egalitatea de înarmare, și-a proclamat egalitatea de înarmare cu dela sine putere. O nouă verigă, prin urmare, în lanțul călcărilor de tratate, și-un nou exemplu pe seama Ungariei. Ungaria se duse la conferința dela Roma numai cu socoteli de moment, pentru că la Budapesta instinctul de vieață se manifestă nu de azi de ieri prin navigări prin nouri. Vizată cea dintâi de primejdia germană după o apropiată 'nfăptuire a Anschlussului, Ungaria, în loc să se gândească la Panonia, a șantajat pe italieni afișându-și legăturile cu Germania și punându-și presa să vestească mai 'nainte încă de-a se 'ntoarce Gömbös dela Roma, o călătorie de Paști a acestuia la Hitler. Șantajul n'a prins, — dovadă că în protocoalele conferinței s'a fixat numai obligația Austriei și a Ungariei de-a nu face 'ntovărășiri fără 'nvoirea Italiei, și că telegramele ce vorbeau despre angajamente italiene de altă natură (aducearea egalității de înarmare și a restaurării Habsburgilor, eventual și cu concursul Franței, în discuția Ligii Națiunilor) au fost desmințite categoric, iar în loc de astfel de angajamente, a fost lăsată Austria și Ungaria să 'ncerce să imite pe propria răspundere gestul Germaniei — dacă cred că pot. Austria l-a imitat. Ungaria se zbate — cel puțin aceasta-i situația când scriem rândurile-acestea — să facă la fel, dar i-i groază fiindcă Mica Înțelegere e altceva decât Marea Antantă: instinctele ei de vieață nu sunt încă pervertite și reacționează cu toată spontaneitatea, iar solidaritatea ei rămâne un exemplu luminos în concertul desunirilor de astăzi din lume.

În ochii oricărui om cu judecată sănătoasă situația Ungariei e limpede. Istoria și-a spus în privința ei cuvântul: a redus-o, și încă cu mărînimie, la proporțiile ce i se cuvin. Dacă va fi

cuminte, va putea nu numai să ființeze ci și să prospereze, fiindcă tratatul dela Trianon i-a făcut cel mai mare bine: i-a dat independența. Așezată 'n calea panslavismului, între slavii dela miazăzi și miazănoapte, și 'n calea expansiunii spre răsărit a nemților, e 'nvederat sortită să se bucure de-o mare atenție din partea marilor puteri cari nu au interesul să se facă uniunea tuturor slavilor sau să ajungă Germania la delta Dunării. Ca să se bucure însă de-această atenție, care ar putea să se traducă în și mai mari avantagii materiale decât cele ce și le-a știut câștiga în 17 ani Austria, îi trebuie cuvenita sezișare a intereselor sale celor adevărate, și o purtare așa cum o dictează aceste interese: să înțeleagă că morții nu învie, că n'a existat încă pe lume popor ajuns dela robie la libertate care să reprimească robia, și că trebuie să trăiască 'n bună vecinătate cu vecinii, mai cu seamă cu vecini cari au aceleași interese vitale ca ea, și cari sunt frățește legați de marile puteri de cari depinde orice bunăvoință față de ea. În loc însă să-și cunoască interesele vitale și să se poarte 'n consecință, Ungaria visează revizuire, își leagă viitorul numai de revizuire, și 'n vreme ce se prinde pe după gât cu Italia, își anină nădejdiile în baioneta nemțească, cu toate că o știe prea bine că există în Panonia o chestie nemțească, un temei pentru o expansiune pangermană către răsărit.

Nu e anormal — când ai de-a face cu astfel de anormali — că atunci când Germania face o revizuire care vizează 'n cele din urmă Panonia și existența Ungariei, Ungaria în loc să se trezească la realitate, își pune toată nădejdea în revizuirile nemțești. Desorientații aceștia în timp și spațiu — ca să-i numim cum i-a numit conaționalul lor Németh László în cartea ce i-am analizat-o în numărul nostru trecut — se gândesc la atâta numai: să nu rămână cu revizionismul lor de codărlă.

În ziua când s'au publicat cele trei protocoale ale conferinței dela Roma, oficiosul revizionist „Pesti Hirlap” a 'nceput o serie de editoriale de alarmă, prin cari cerea guvernului maghiar: de-o parte, să imite gestul Germaniei, să calce tratatul de pace proclamându-și egalitatea de înarmare, iar de-altă parte să imite pe Franța, care făgăduiește să aducă călcarea germană a tratatului de pace la conferința dela Haga: să seziseze conferința dela Haga în contra statelor succesoare pentru că nu ar respecta prevederile din tratate referitoare la minoritarii maghiari. Să trecem peste contrastul dintre aceste două lucruri cerute de oficiosul

Ligii revizioniste guvernului maghiar (de-o parte îndemn ca să calce tratatul, de alta îndemn ca să părăscă pe alții pentru preținse călcări ale tratatului), și să trecem deasemenea peste analogia care ci-c'ar fi între deferirea ce vrea s'o facă conferinței dela Haga Franța, și între cea ce-ar vrea s'o facă aceleași conferințe Ungaria. Din toată instigația din sumedenia de editoriale de alarmă ale lui „Pesti Hirlap“, să reținem — fiindcă-i deosebit de interesantă — fraza cu care s'a nceput întâiul dintre aceste articole ale oficiosului Ligii Revizioniste, cel dela 25 Martie:

„Contele Albert Apponyi și-a exprimat într'un rând în fața unui redactor al lui „Pesti Hirlap“ îngrijorarea, că ar putea să se întâmple în politica europeană o schimbare, când Germania să forțeze o revizuire a tratatului dela Versailles fără ca să vină câtuși de puțin în discuție Trianonul. În cazul acesta situația Ungariei rămasă de capul său va fi și mai desavantajoasă decât în trecut, pentru că puterile apusene se vor codi să provoace noi agitații prin punerea fără motiv constrângător în discuție a chestiei maghiare, și să expună unor noi primejdii Europa, al cărei cap fierbe de altminteri incontinuu din cauza a sute de griji. Iar Ungaria nu va fi în situația de a forța ca Germania, într'un moment care să-i vină bine, punerea 'n discuție-a chestiunii.“

Asta este deci!

Ungaria vede că se fac revizuiți de tratate, se 'nchid în fața lor ochii, iar revizuirea ei rămâne în afară de discuție, și odată rămasă, pierdută rămâne. Vede că se năruie toate fantasmemele din nouri cu cari și-a îmbătat de 16 ani gloatele naive, și vede că după asta urmează socotelile interne, de cari numai instigația iredentistă a putut-o pân'acuma feri. Instinctul de viață unguresc n'a putut reacționa când s'a profilat înspre Panonia aripa morții nemțești — în schimb este în Ungaria un alt instinct care reacționează spontan: al impostorilor cari își apără privilegiile medievale îmbătându-și robii cu speranța revizionistă, al nebunilor păcăliți cari cred într'o asemenea speranță. Impostorilor cu privilegiile medievale ce le mai rămâne de exploatat, dacă profeția lui Apponyi se adeverește? Iar nebunului nu-i poate fi nimic mai dureros decât să-i nărui castelele sale fantomatice.

Asistăm deci la opintiri ungurești mai mari ca toate de până acum. E 'ntr'adevăr tragic când neputința omenească se măsoară cu puterile mai presus de ea cari aduc împlinirea unor profeții nedorite. Dar oricât de supraomenești ar fi opintirile celor dela Budapesta, profeția lui Apponyi se va adeveri. Mica Înțelegere va ști s'o facă să s'adeverească.

Cătălin Pâru

Turcia antirevizionistă — Ungaria revizionistă

de **CORNELIU I. CODARCEA**

Cel care urmărește presa europeană, se poate convinge de simpatia unanimă de care se bucură astăzi pretutindeni poporul turcesc și conducătorii lui.

Această simpatie se datorește, incontestabil, însușirilor excepționale ale acestui popor bun, răbdător, înțelept, cinstit și muncitor. Așa i-am cunoscut și noi pe pușinii turci ce-i avem în Dobrogea, cari spre părerea noastră de rău, ne părăsesc pentru a urma chemarea marelui conducător al neamului turcesc Kemal Atatürk, de a se stabili în țara lor de baștină.

În evul mediu, când semiluna însemna ideea cuceririlor prin foc și sabie, turcii erau temuți și faima lor a umplut de groază popoarele europene. De atunci până astăzi lucrurile s'au schimbat. Pornirea ofensivă a semilunei s'a poticnit, Turcia a pierdut teritoriile cucerite în cursul veacurilor și frontierele ei sunt astăzi reduse la cele etnice. Este deci o țară „ciuntită“ — ca să întrebuițăm și noi terminologia revizionistă ungurească.

Iată câteva din aceste „ciuntiri“:

În 1804 a renăscut Sârbia mică.

În 1877 România și-a cucerit independența.

În 1878 Austria a luat Bosnia și Herțegovina.

În 1912 Turcia a pierdut, datorită războiului cu grecii, bulgarii și sârbii, teritoriile etnice locuite de aceștia.

Deși „ciuntită“, marele ei conducător de astăzi care a modernizat-o și a deșteptat conștiința națională turcească, urmărește o politică de pace și consolidare și condamnă pe pescuitorii în ape turburi.

Dacă Kemal Atatürk ar fi vrut, putea da politicii turcești o tendință revizionistă. Doar există turci în toată peninsula balcanică, chiar și în România. Cei cari au vizitat Albania, Jugoslavia, Grecia și Bulgaria, știu că pretutindeni se găsesc amintiri ale Islamului. Rămâi pur și simplu uluit în fața intensei vieți mohamedane din orașe ca Mostar și Seraievo.

Cu toate acestea — Turcia nu se lasă ademenită de iluzii prostești, ea este antirevizionistă și profund pacifistă. Comunicarea făcută deunăzi de ministrul ei de externe în consiliul Ligii Națiunilor : că dacă Liga geneveză tolerează călcări de tratate ca aceea săvârșită la 7 Martie crt. de Germania, Turcia va pretinde și ea dreptul de a se înarma în Dardanele, nu scade nimic din valoarea acestei constatări. Amenințarea turcească, formulată condiționat, nu vine decât ca să impună unor învingători cari ar închide ochii în fața călcărilor de tratate, să facă respectate tratatele de pace.

Mai există însă o altă țară, care, fiind în condiții similare, urmează o politică diametral opusă celei urmată de Turcia redusă la teritoriul ei etnic.

Este Ungaria, căreia — spre deosebire de Turcia lui Kemal Atatürk — îi lipsește cu desăvârșire bunul simț politic.

Secole de-a rândul a stăpânit Turcia popoare creștine prin forța armelor. Aceste popoare odată emancipate, e firesc ca vremurile imperialismului turcesc să nu se mai re'ntoarcă, după cum nici o putere din lume nu poate face ca apele Dunării să curgă înapoi.

Ungurii însă speră în învierea unei Ungarii mari, în care o mână de unguri, o *minoritate*! să robească — *majoritatea* populației! Opt milioane foarte discutabile, să domine 14 milioane de alte neamuri!

Turcia „ciuntită“ este o țară a păcii, căci ea a făcut să triumfe logica și bunul simț și aspirațiile turcești se încadrează perfect în cele europene.

Ungaria declară război bunului simț și logicei, ea este astăzi o țară prin excelență revizionistă, o țară care are îndrăsneala să spuie: „Vreau să robesc din nou popoarele eliberate, vreau să dispun de sclavi, vreau să exploatez vlașa țăranului român, slovac, croat și sârb, în beneficiul meu“.

Poporul unguresc nu e de vină, ci conducătorii lui. Totuși nu poate nimeni afirma că el n'ar avea nicio parte de răspundere. El nu trebuie să uite că politica războinică a politicienilor ce-l guvernează, îl poate costa mai mult decât și-ar putea cineva astăzi închipui. Poporul unguresc e prea mic, prea neputincios și prea sărac, decât să-și poată permite o atitudine potrivnică Europei și popoarelor europene băștinașe.

Acum o mie de ani, Sfântul Ștefan a înțeles necesitatea

așezării stabile și a creștinării poporului maghiar nomad venit din Asia. Dacă n'ar fi realizat-o, ungurii ar fi dispărut; astăzi n'ar mai exista.

Poporul unguresc are datoria de a-și elimina din viața de stat pe conducătorii cari nu înțeleg că Europa nu mai poate permite tendințe de cucerire imperialistă în Europa și nici batjocorirea principiului etnic.

Cel care va face pe unguri să învețe din pilda Turciei moderne, pacifică și anti-revizionistă (deși „ciuntită“, ea e puternică prin forțe morale mai mari decât cea a imperialismului) — va binemerita dela poporul unguresc, la fel cu acel Sf. Ștefan, datorită căruia ungurii au devenit din hoardă — națiune și n'au fost eliminați din comunitatea europeană.

Dacă însă nu vor avea norocul pe care l-au avut cu Sf. Ștefan acum o mie de ani, consecințele vor fi fatale.

Corneliu I. Codarcea

Albi și negri

Președintele Ligii revizioniste Herczeg Ferenc a publicat sub titlul acesta, în „Pesti Hirlap“ din 22 Martie crt., un articol în legătură c'un memoriu ce l-a înaintat Italia la Liga Națiunilor, referitor la niște bestialități comise de negrii negusului în contra unor muncitori italieni. Șvabul renegat din fruntea Ligii revizioniste se revoltă, dar numai pentruca să-și bată pieptul ca farizeul din Scriptură: „noi nu ne-am purtat cu prizonierii noștri așa, ci 'n gura fiecăruia puteai vedea țigărele erariului regal unguresc!“ Dela vorba asta, președintele celor cari au umplut burțile spintecate ale prizonierilor români cu pământ și-au transformat în cimitire toate lagărele de prizonieri din Ungaria, ajunge unde numai o minte humilitată putea să ajungă: la stăpânii minorităților maghiare din statele succesoare, ca să-i compare cu autorii negri ai bestialităților reclamate la Geneva de Italia.

Și se scriu acestea în țara 'n care minoritățile n'au alt drept decât de-a se maghiariza, în țara unde te condamnă și pentru o vorbă rea rostită despre bucătăria ungurească!...

Și Ungurii au prevăzut România-Mare

de dr. ILIE DĂIANU

Un bun credincios al bisericii din Cluj, fost asesor la scaunul orfanal al județului, d. Ladislau Papp, îmi spunea odată, înainte de războiu, că știe domni mari dintre Unguri cari admit, că odată și odată, eventual fără nici un războiu, Ardealul să fie alipit României. Declarația m'a surprins, și insistam să-mi spuie detalii. Fostul prim-curator al bisericii mele îmi și destăinui, că contele Lázár, fost prefect al Clujului, mai apoi vicepreședinte al Camerei ungare, i-a declarat într'o conversație, la o zi onomastică a lui Ladislau Papp, că el își poate închipui, să vie o astfel de situație, ca interesele diplomatice să impună ca, fără nici o vărsare de sânge, Ardealul să se alipească României. Trebuie să remarcăm, că acest conte Lázár fusese comite la Brașov, ca atare avusese ocazie a se prezenta Curșii române la Sinaia în diferite ocașii, și că nu era un șovinist ca cei mai mulți, din contră vorbea cu respect de România și Regele ei.

Că opinia publică ungurească își da uneori seama de această eventualitate, se vede și din faptul, că unele comunități bisericești reformate, adică ale bisericii calviniene, cari și-au cedat școalele pe seama statului maghiar, o prevedeau într'un punct al contractului închiriat cu statul, în care accentuau, că cedează școala statului numai câtă vreme limba de propunere în școalele de stat va fi cea maghiară.

Își dedeau deci seamă, că poate veni cazul, ca limba statului să nu mai fie cea maghiară, și pentru acest caz prevedeau retrocedarea școlii în proprietatea bisericii lor.

Cazuri de acestea sunt mai multe. Imi amintesc de comunitatea bisericească ev. reformată din Cuzăplac, jud. Clujului. Au și încercat să valideze, în favorul lor, în justiție, această prevedere a contractului, dar fără rezultat.

Că aceste vederi, singulare și rare desigur, au fost posibile, mi se pare confirmat, indirect, și prin următorul

șapf, destul de vechiu, care însă are senzaționalul unei noutăți.

Moldován Gergely, faimosul profesor de limba și literatura română dela Universitatea din Cluj, a fost desigur total aservit ideii de stat maghiar, și trecea de un adevărat patriot maghiar. Ei bine, chiar și acest agent ungureșc care redacta în Cluj un ziar: „*Ungaria*“, ce apărea în două limbi paralele, ungurește și românește, chiar și Moldován Gergely, a admis, în teorie, idea unirii tuturor Românilor, numai executarea tehnică i se părea imposibilă, de aceea se mulțumea cu **unifutea culturală**, care pretindea, că „**trebuie să fie legătura firească de frate între noi**“. (Parcă unitatea acesta n'ar fi produs inevitabil pe cea politică!)

Iată ce scria acest om în foaia sa „*Ungaria*“, nr. 233 din anul 1908:

„Românii de pretutindena fac laolaltă douăsprezece milioane. Poate mai mult, poate mai puțin cu ceva, fiindcă neamul nostru trăiește foarte împrăștiat, aceasta nu împoartă cât că suntem după număr **destul de considerabili**. Și dintre acești Români respirași, aproape jumătate se află în România, și aproape a patra parte în regatul Ungariei. Cumcă soartea Românilor de pretutindeni interesează pe tot Românul de bine, este firesc și ușor de înțeles.

Acesta este un simțământ înăscut în fiecare om, ca să se intereseze de toți aceia, care sunt de un sânge, de un neam cu dânsul.

Dacă aruncăm o privire asupra Românilor de pretutindeni și dacă privim hotarele, granițele firești ce despart diferitele teritorii și țări locuite de Români, trebuie să recunoaștem, că însăși natura a făcut astfel aceste ținuturi, ca să fie deosebite și despărțite de olaltă. Se observă aceasta îndată ce privim la harta României și Transilvaniei de odinioară, unde locuiește grosul românimei.

Diferitele teritorii locuite de Români singur **odată**, sub Mihaiu Vodă Viteazul, au fost **unite** pe un singur moment, sub un singur sceptor. Până atunci și de atunci Românii au trăit și trăiesc și azi — în diferite țări și sub domnitori de alte neamuri. Iredenismul românesc, adecă **unirea tuturor Românilor într'un mare regat românesc** poate să existe în mintea și n creerii unor idealști cu gânduri himerice, **dar**

realizarea lui, afară de situația geografică și etnografică nefavorabilă, **nu se poate întâmpla nici în urma constelației politice europene.**

Locuiesc Români și pe teritoriul regatului maghiar, și pe cel al imperiului austriac și rus. Acuma, cu anevoie poate să creadă cineva, că aceste două împărății și acest regat, să poată fi aduse și strâmtorate oarecândva până acolo, să-și micescă teritoriile proprii cu dismembrarea Bucovinei, Basarabiei, ori a Transilvaniei.

Ar trebui să se sguđuie întreagă Europa atunci, ar trebui să se spulbere în vânt împărății puternice și să se formeze noi împărății.

Dacă dar, această unire a tuturor Românilor de profunzimea într'un mare regat este **imposibilă**, nu urmează că Românii să **nu poată fi uniți cu toții în cultură**. Cultura este tezaurul nostru comun, cultura n'are hotare, firești ori nefirești, ea străbate Carpații și Dunărea, și ea ajunge și în cele mai depărtate locuri.

O cultură românească nu numai că **ne poate uni pe toți** laolaltă, ci și **trebuie ca să fie legătura** firească de frate între noi..."

Acest articol, în extensiunea citată, eu l-am remarcat la timpul său în revista mea: „Răvașul“, p. 573, cu această observație: Și cine ar crede, că ziarul din care împrumutăm aceste șire, literă de literă, este „Ungaria“ din Cluj? (nrul 233).

N-am primit atunci nici o reflexie la remarcă noastră, dar asta nu ne împiedecă să tragem azi din articolul lui Moldovan G. toate concluziile ce se impun.

Asta poate lumina pe mulți, și poate servi și memoriei autorului ca o postumă și slabă reabilitare.

Dr. Ilie Dăianu

Burghezimea și capitalismul

de dr. C. GROFȘOREAN

Dela Karl Marx în urmă s'a aplicat față de burghezime noțiunea „luptei de clasă“, fiind burghezimea considerată ca o clasă aparte, care prin sistemul capitalist exploatează clasa muncitorilor. Și cum această burghezime prin sistemul capitalist este organizată internațional, și proletariatului îi incumbă datoria să se ralieze sub un singur steag, pe plan internațional, zădărniciind astfel exploatarea sa, care se practică pretutindeni prin încasarea plusvalorii muncii sale de către capitaliști.

Astfel două clase stau față în față: burghezimea și proletariatul, fiind burghezimea identificată cu capitaliștii exploataatori.

Se pune, deci, întrebarea: dacă această categorisire corespunde realității, și dacă noțiunea de „burghez“ este identică cu noțiunea „capitalist“?

Avem impresia — și această părere este individuală — că marxismul ortodox a confundat conștient o categorie de oameni cu un sistem economic. Că a confundat adecă „burghezimea“ cu sistemul economic al capitalismului modern, care — în primul rând — se grefează pe producția industrială, și nu și-a dat seama că prin spiritualizarea bunurilor (acții, efecte, etc.) exploatarea — nu numai a uvrierului, ci a tuturor consumatorilor, deci a lumii întregi, — se practică prin finanța internațională, compusă din deținătorii banului, indiferent de naționalitate, confesiune și rasă. (Evreul Morgan se înțelege perfect — dacă este vorba de vreuun beneficiu — cu arianul Rockefeller și Rothschild cu Sir Deterding).

Ca să ajungă marxismul la această definiție a „burghezului“, a fost nevoit să transforme o noțiune de drept în una social-politică, prezentând burghezimea ca o clasă definită în spațiul economic, deși o asemenea delimitare nu există în realitatea istorică. Astfel concludem că noțiunea „burghezime“ este de esență juridică, deci nu social-politică, deoarece se grefează pe principiul proprietății private; considerând „burghez“ pe acela, care — atât pe plan ideologic, cât și pe plan economic și politic — militează pentru proprietatea privată.

În orbita aceasta a noțiunii juridice, trebuie să admitem că

„burghezime“ a existat dela primele manifestări ale proprietății; deci, chiar și în timpurile preistorice, când omul primitiv și-a ciopliț din piatră măciuca sa, cu care își apăra vieța și proprietatea.

În decursul evoluției sociale s'a intensificat tot mai stăruitor noțiunea proprietății până în timpurile cele mai moderne, guvernând toate sistemele economice, deci și sistemul economic al sclăviei și pe cel al feudalismului.

În consecință și feudalul era — în fond — un burghez, oricât ar părea de paradoxală această constatare. Inconvenientul se naște din faptul că sistemul economic al feudalismului se confundă cu noțiunea juridică. Deși aristocratul feudal era la fel de burghez ca și meseriașul, industriașul, comerciantul și funcționarul orășenesc, folosindu-se de sistemul economic al feudalismului numai pentru a exploata restul lumii. Un exemplu va elucida și mai bine problema, punându-ne întrebarea: cum să categorisim pe un aristocrat cu proprietăți feudale — zicem în evul mediu — care întâmplător avea și o mare fabrică de lână? (Fenomen care s'a petrecut secole de-a rândul în Anglia).

La fel trebuie să ne punem întrebarea: dar țăranul reprezintă oare o clasă aparte față de burghezimea urbană, ori este și el „burghez“? Și dacă am ezita cumva cu răspunsul la țăranul înzestrat cu 1 iugăr de pământ (sau cu și mai puțin), cum să categorisim pe țăranul deținător a 10—20—30—50—100 de iugăre?

Și mai evidentă este ambianța la muncitorul manual care dispune de ceva pământ, casă etc. Deși uvrier — deci proletar în sens marxist — nu este și el „burghez“?

Am dat aceste exemple pentru a documenta că noțiunea „burghezului“ nu este delimitată la o singură clasă, ci variază dela individ la individ. Astfel avem cutezanța să concludem că: nu există o clasă burgheză. În consecință nu se poate aplica împotriva ei principiul marxist al luptei de clase, deoarece ramificațiile ei se ridică până la sferele aristocrației, coborîndu-se în straturile țărănești și muncitorești.

Confuzia voită s'a desprins din identificarea sistemului capitalist-exploatator cu noțiunea burghezului: contrar faptului că nu toți burghezii sunt și exploataatori. Din contră: aproape nouăzeci la sută din burghezime este — în ultimă analiză — exploatată de banul internațional, deoarece prin sistemul economic al capitalismului s'a

concentrat în mâna unei infime minorități de financieri dominația producției și toată distribuția bunurilor.

Ori, marxismul nu se ridică împotriva acestei exploatări; nici chiar în practică, cum denotă situația Sovietelor — cari indiferent de regimul intern — la fel sunt exploatare de finanța internațională; adică și Stalinismul se închină în fața Mamonei. În consecință nu se desprinde nici o osebire între sistemul de stat burghez și între statul marxist. Și acolo, ca și aci, muncitorul, țăranul, meseriașul, industriașul, funcționarul și muncitorul intelectual plătește — în formă de impozite, taxe vamale, contribuții etc. — dobânzi grele finanței internaționale; parcă muncitorimii și țărănimii nu i-ar fi tot una că aceste plăți se fac individual ori în mod colectiv!

În felul acesta banul internațional, prin legăturile sale internaționale, prin confiențe politice internaționale și cu ajutorul bursei, al speculei, al cartelurilor și trusturilor, acaparând toate bunurile spiritualizate în acții și efecte, acumulând tot aurul în mâna sa, a făurit un sistem admirabil de exploatare generală, servindu-se atât de „burghezi“, cât și de „proletari“; de partide burgeze și partide socialiste, ori, comuniste; de statele burgeze și de cele marxiste. Toate întră în jocul perfect al banului, care este supraetatic, supranațional, supraetic: domnia „vițelului de aur“.

Dar a identifica noțiunea „burghezului“ cu acest sistem capitalist-exploatare este profund greșit, deoarece burghezimea nu reprezintă o clasă delimitată, care s'ar suprapune d. e. clasei țărănești ori proletariatului industrial, — din moment ce țăranul și uvrierul deține și alte proprietăți decât forța brațelor sale.

Privită problema prin unghiul concepției juridice, trebuie să contestăm existența clasei țărănești și a clasei muncitorești, fiind principiul proprietății private o întrepătrundere adâncă atât în straturile țărănești cât și în cele muncitorești, cu excepția proletarilor veritabili, adică a acelor muncitori industriali și agricoli cari nu dețin nici un fel de proprietate privată.

După concepția noastră nu există decât două clase sociale:

1) aceea care recunoaște proprietatea privată, și

2) clasa acelor cari refuză principiul proprietății private neadmițând o orânduială a societății pe această bază, — chif că și dintre aceștia cei mai mulți nu din motive ideologice repudiază principiul proprietății private, ci din simplul motiv că sunt lipsiți de beneficiul acestui sistem, ba chiar dintr'o ahtiare ne bună după

aceste beneficii ce decurg din proprietatea privată. Și aceasta cu atât mai mult și mai insistent, cu cât toată ideologia marxistă idolatrizează materialismul, eliminând spiritualitatea din complexul criteriilor determinante ale evoluției sociale.

A provoca, deci, o disensiune între țărănime și burghezime este un non-sens ideologic, formând doar o metodă demagogică pentru acapararea sprijinului maselor dela țară în interesul unor scopuri politice. Este repetarea jocului dibaciu al lui Lenin, care fără ajutorul stupid al mușicilor buimăciți la cap nu ar fi putut instaura niciodată dictatura proletariatului, dictatură care a suprimat toată burghezimea urbană și burghezimea rurală, pentru a înființa pe ruinele ei o nouă burghezime, mai mult: o nouă aristocrație.

Astfel toată ideologia confuză a lui Lenin se reduce la un dicton și un scop real:

„Scoa ă-te tu, ca să mă așez eu“.

Dr. C. Groșorean

Cetățenie cu șperț

Ministerul maghiar de interne a fost învinuit la un proces civil de avocatul Ladislau Angyal, fost judecător de ocol, că ia mită ca să aranjeze chestii de cetățenie. Angyal a fost dat pentru aceasta 'n judecată din oficiu, iar de altă parte un anume Tauber, pe care-l dase ca exemplu că și-a făcut rost de cetățenie prin mituire, l-a reclamat pentru că spus despre el că-i un al doilea Kenyeres-Kauffmann, dar nu și pentru că l-a 'nvinuit c'a cumpărat pe cei dela minister.

Angyal a fost achisat, pentru că a făcut proba că Tauber a dat mită. Procurorul și Tauber au făcut apel. (Cl. semioficiosul guvernului, „Budapesti Hirlap“, 14. III. crt.)

Românii din Bulgaria

III. *Comunele grupului românesc de Nord, după recensămintele bulgare de PETRE PETRINCA*

Tabloul statistic de mai jos ne arată cifra populației Românilor dunăreni, răspândită în statele curat românești sau în localități cu populație mixtă din teritoriul din dreapta Dunării:

Județul Vidin:

Anul 1920

PLASA VIDIN	ROMĂNI	BULGARI
1. Balei	833	7
2. Vlașca Racovița	419	4
3. Bregova	4.826	103
4. Vidin (orașul)	1.215	12.264 (Turci și Țigani 2.100)
5. Vârf	2.134	17
6. Gumățari	1.759	22
7. Gânzova	2.117	89
8. Tianovitz	507	12
9. Deleina	859	18
10. Căpitănuț	1.494	40
11. Cherim-Beg	2.134	9
12. Cosova	998	12
13. Coșava	1.148	53
14. Cutovo	1.524	11
15. Stanotârn	1.234	10
16. Calenic	903	6
17. Molalaia	829	20
18. Rachitnița	733	863
19. Florentin	1029	2
20. Iasen	814	6
21. Șef	1.058	1
PLASA CULA		
22. Rebrovo	1.900	304
23. Fundeni	172	—
24. Dolni Bosnac	399	—

	ROMÂNI	BULGARI
25. Topolovăț	812	107
26. Borilovăț	721	8
27. Colibi	401	—
28. Perilovăț	309	268
PLASA LOM		
29. Dolna Țibar	66	159
30. Bazcara	83	19
31. Tzibăr-Varoș	1125	338

Județul Vratza

PLASA RAHOVA		
32. Beslii	397	1104
33. Voivoda	498	286
34. Gostilia	1059	47
35. Cozludui	829	4.705
36. Crușoveni	684	2.479
37. Malorad	586	225
38. Ostrov	806	1.648
39. Fureni	636	2.156

Județul Pleвна

PLASA NICOPOLE		
40. Găureni	2.610	88
41. Mahala-Ghi heni	724	470
42. Gigheni	438	2.963
43. Giulianți	1.464	852
44. Debovo	857	278
45. Coilovăț	495	132
46. Copriva	375	995
47. Șiacovo	304	121
48. Măgura	1.115	4
49. Cercovița	434	2
50. Somovit	1.092	357
51. Cercelan	821	15
52. Samlievo	637	400
PLASA PLEVNA		
53. Mărțița	596	891

Județul Târnova

	ROMÂNI	BULGARI
PLASA ȘISTOV		
54. Vărzulița	880	3317
55. Gorna Studena	204	783

Din acest tablou statistic mai lipsesc numeroase localități, în parte românești sau cu populație mixtă româno-bulgară, sau bulgaro-română. Astfel, în județul *Târnova* mai trăiesc Români în localitățile:

56. Cercovița, în număr de 464 suflete;
57. Debova, cu 1547 locuitori;
58. Armălui (Ermenlui), cu 689 locuitori;
59. Bielene și
60. Șistovul, cu 4469 locuitori.

Unele din aceste comune sunt în întregime românești, iar altele cu populație mixtă.

În județul *Vratza* mai sunt următoarele comune românești:

61. Vadinul de jos;
62. Vadinul de sus și
63. Lescovățul, în fața Rahovei.

Pe văile râurilor *Ogoșt* și *Târnova* sunt satele românești:

64. Hârlețul;
65. Saraiul;
66. Glujeni;
67. Butan și
68. Sârbenița.

În județul Vidin, pe valea Țibrei și a *Som*-ului, lipsesc din tabloul de mai sus satele românești:

69. *Călugăr Mahala*, cu 1497 locuitori, cu toții români;
70. *Razgard Mahala*;
71. *Ciucian*;
72. Labăț;
73. Galenți;
74. Ursoaia;

75. Băzoveții, populat la 1901 cu Români veniți din Poiana Dojului și din Brăila. Numărul acestora, astăzi, a scăzut în mod simțitor, fiind năpădiți de elementul bulgar.

76. Mai trăiesc Români în comuna *Acctar*, cam 100 suflete, cari sunt pe cale de bulgarizare.

77. În Rahova, la 1892, jumătatea populațiunii era românească. Din 1892 locuitori, 718 erau Români, la 1905 mai sunt 559, iar la 1910 numai 403, plus 37 români (Țânțari).

78. În Lom-Palanca erau la 1905 205 Români, iar în 1910 abia 170.

79. Din plasa Cula (jud. Vidin) lipsește din tabloul de mai

sus comuna românească Boșneacul din Vale, apoi unele comune mixte, odinioară curat românești, ca de pildă :

80. Plăcuderi ;
81. Dâncovița ;
82. Gârții, și comunele românești :
83. Ciorocălina și
84. Negovaniți.

Afară de satele înșirate mai sus, mai sunt și altele, în cari Românii Dunăreni trăiesc în număr redus.

Pâna la sfârșitul veacului trecut Românii dunăreni trăiau în peste 80 de sate curat românești, cari cu timpul au fost năpădite de Bulgari. Statisticile bulgare înseși costată pela 1905 vreo 56 sate curat românești, dupăce în 1881 erau 61. (Astăzi, Bulgarii spun că „numai 32 de sate mai sunt curat românești, iar altele, celelalte, sunt bulgaro-românești“.)

În fâșia etnică românească ce se întinde dela Timoc la Șistov, dealungul malului drept al Dunării, Românii din Bulgaria trăiesc în mase compacte, iar adânciturile de răspândire — pe văile râurilor ce se îndreaptă spre Dunăre — înaintează spre Sud, unde se pierd printre masele bulgărești. Dar și în acest ținut — odinioară curat românesc — au început să se infiltreze stăpânitorii bulgari, prin desele colonizări făcute de țara vecină. În fața marelui presiuni, elementul străvechi românesc a început în unele părți să cedeze sau e în curs de cedare față de cel bulgar, protejat de forța și de teroarea tolerată de autoritățile de stat bulgărești. În părțile Vidinului, însă, Bulgarii colonizați sunt aceia cari învață românește și se acomodează împrejurărilor ținutului pur românesc.

Cu toată politica sălbatică de desnaționalizare, Românii dunăreni mai rezistă și astăzi cutropitorilor, trăind într'un nucleu compact românesc, în 70 de comune cu majorități zdrobitoare românești.

Numărul lor se ridică la peste 100.000 suflete, cu toate că statisticile oficiale bulgărești le dă o cifră mult mai redusă.

Petre Petrinca

Vecinii ungurilor și colaboraren lor

Cu prilejul împlinirii a 40 de ani dela congresul dela Budapesta al naționalităților

(Continuare)

de JIRI PALCOVIC

Faptul că habsburgii au cedat nobilimii maghiare în 1866, ajungându-se la un compromis fatal, a dat colaborării națiunilor nemaghiare din Ungaria un nou imbold de viață și-a imprimat mișcării un caracter mai constant. Ungurii, ce e drept, au dat Croației o oarecare autonomie, dar față de celelalte națiuni au reușit să impună integritatea Ungariei fără nici-o concesiune teritorială. Pe vremea compromisului (dintre Habsburgi și nobilimea maghiară), în 1867, erau în Ungaria 7 milioane nemaghiari și 5 milioane unguri. Conducătorii unguri cari n'au acordat libertate nici chiar propriului lor popor, la 1868 au adus legea națiunilor, lege în aparență liberală, dar care nu prevedea nici o pedeapsă în caz de neaplicare. Legea aceasta n'a fost adusă ca să fie și respectată, ci a fost mai mult o condiție a intrării în guvern, mai corect a recunoașterii compromisului Austro-Ungariei din partea lui Coloman Tisza, acesta pretinzând în 1875 neaplicarea legii națiunilor. Mai târziu toate prevederile acestei legi, dacă n'au fost sistate formal, au fost înlocuite printr'o serie de alte măsuri în contradicție cu legea pe care ungurii o prezintă și astăzi ca o lege ideală pentru apărarea minorităților. Această procedură a fost posibilă în Ungaria, unde n'a existat nicio constituție scrisă și nu există nici astăzi și unde nu s'a făcut deosebire între legile constituționale (fundamentale) și între alte legi de mai puțină importanță. De aceea tendința popoarelor nemaghiare din Ungaria trebuia să vizeze o schimbare radicală a statului maghiar, și într'adevăr s'au și năzuit în spre aceasta.

Un exemplu eclatant e și faptul, că în parlamentul budapestan, când s'a desbătut legea națiunilor, nemaghiarii n'au fost reprezentați nici măcar cu o zecime din ceea ce trebuiau să aibă ca reprezentanți. Acest proiect de lege a fost luat în dezbateri în sesiunea scurtă a parlamentului din 1867, când la 13 Mai Gabriel

Kazinczya acuzat fără nici o deosebire popoarele nemaghiare, că prin pretențiunile lor periclitează integritatea Ungariei. El s'a exprimat și în nota temerii din anii 1840, că conducătorii cehoslovaci pretind pentru poporul lor teritoriul fostului mare imperiu morav, slavii de sud Jugoslavia, iar românii cer reînființarea Daco-României dela Orade până la Nistru. Reiese clar deci că chiar de pe atunci unghurii au conturat statele naționale în jurul statului maghiar național de astăzi și nici decum în jurul Ungariei istorice.

În debaterile din 1868 în legătură cu proiectul de lege al națiunilor, s'a făcut dovada unei complete solidarități a slovacilor, carpato-rușilor, românilor și sârbilor, ba chiar și a germanilor. Un deputat maghiar a afirmat îngrozit, că a și văzut harta Ungariei desmembrate. Deputatul Eitel, sas transilvănean, a afirmat că legea națiunilor nu e suficientă pentru cele șapte milioane de nemaghiari, iar sârbul Miletić în numele nemaghiarilor Ungariei a declarat, că aceste popoare nu pot admite formarea unui popor maghiar de 20—25 milioane, care ar putea prezenta un pericol pentru vecinii Ungariei. Pretenția minimă a popoarelor nemaghiare, ca să fie recunoscute ca unități de sine stătătoare din punctul de vedere geografic și administrativ, a fost combătută de deputatul Kvassay, motivând că această pretenție poartă în sine germele unei viitoare desmembrări a Ungariei. Românul Mocioni a arătat în mod profetic, că chiar dacă se votează legea națiunilor, problema națiunilor este departe de a fi rezolvită și că poate altcineva este chemat s'o rezolve. Prin aceasta se făcea aluzie la Europa. Mai pline de înțeles au fost cuvintele lui Mocioni când a afirmat, că această problemă prezintă un nou nod gordian, care trebuie tăiat cu sabia. Acesta a fost tonul rezistenței contra statului maghiar cu o singură limbă, până la hotărîrea soartei lui prin sabie și prin intervenția străinătății, întâmplată apoi în palatul dela Trianon. Unghurii nu pot afirma că Europa și cu ea lumea întregă n'ar fi îndreptățită să hotărască asupra bazinului carpatic. Această intervenție a fost cerută de popoarele nemaghiare începând cu anul 1848 și mai cu stăruință dela 1868 încoace. Am ajuns astfel la năzuințele popoarelor nemaghiare dela sfârșitul secolului trecut, cari căutau să facă din problema națiunilor din Ungaria o problemă mondială, ca asupra acesteia să poată decide deci altcineva decât unghurii. În acest timp, când așa vorbeau reprezentanții popoarelor nemaghiare în parlamentul budapestan, Kossuth scrie următoarele cuvinte în legătură cu înființarea celor trei state

la granița statului maghiar național: Se înțelege dela sine, că cetățenii nemaghiari să se intereseze de soarta conaționalilor lor și să simpatizeze cu aceștia. Să ne gândim că dintre popoarele nemaghiare ale Ungariei slovacii, datorită unui instinct național, arată cel mai mare interes pentru țările slave. Românii se interesează de români, iar pe sârbi îi preocupă stăruința Sârbiei pentru eliberarea conaționalilor lor. Aceste popoare trebuie să primească cu însuflețire tot ce le ajută la câștigarea și păstrarea libertăților. Atunci, scrie mai departe Kossuth, trebuie să înțelegem și noi, că dacă Ungaria și-ar schimba punctul ei de vedere și ar face o politică în concordanță cu năzuințele de mai sus, ar fi posibilă o rezolvire a problemei națiunilor din Ungaria. (Volumul 8 din operele lui Kossuth, pag. 375—78). Kossuth deci a arătat în linii generale politica maghiară în privința națiunilor conlocuitoare, politică care în special începând cu anul 1875 s'a dezvoltat în direcție cu totul contrară, iar urmarea firească a fost o întărire a tendințelor de înfăptuire în jurul Ungariei a celor trei state ale Micii Antante. Așa dar acesta era drumul cel mai natural de urmat al popoarelor nemaghiare din Ungaria pentru unirea lor cu conaționalii vecini, aceasta fiind chiar în sensul vederilor lui Kossuth. Așa trebuie deci judecată politica națiunilor din Ungaria după 1875, lunga pasivitate precum și congresul din 1895 și dezideratele acestui congres chiar și dacă acestea au fost formulate în mod oportun sau chiar loial față de puterea de stat maghiară.

Marea nedreptate față de națiunile nemaghiare o constituia lipsa unei constituții și prezența unor particularități în jurisprudența maghiară, care permitea o continuă oprimare a minorităților în parlamentul budapestan lipsit de vlagă. Dintre cei 413 deputați naționali ai parlamentului budapestan, popoarele nemaghiare au avut următorii reprezentanți: în 1875 24 deputați, în 1878, 9 deputați, 14 în anul 1881; în 1884 16, în 1877 abia 9, ca după 5 ani să ajungă la 8 iar în perioada din 1892—1901 nici un deputat. În 1901 numărul lor crește la 16; în 1905 sunt numai 10 și în 1906 — cel mai mare număr după înțelegerea austro-ungară — 25 deputați. Nu se poate afirma că toți ceilalți deputați ar fi fost maghiari pur sânge, căci printre deputații diferitelor partide maghiare tot al treilea era de origine străină. În sânul partidelor maghiare au fost destui deputați slovaci, carpato-ruși, români, sârbi și germani. Aceștia însă recunoșteau legea națiunilor și un singur popor politic maghiar, iar națiunilor nemaghiare le contestau dreptul lor

național și libertatea cu privire la limbă, cultură și școală. Popoarelor nemaghiare nu li s'a permis să fie reprezentate în parlament așa cum o cerea numărul lor, și în loc de 200 - 220 deputați, de-abia au putut trimite 8—25 deputați. Sistemul de alegere în Ungaria era dintre cele mai nedrepte. Până la prăbușirea Ungariei, numai 6% din populație avea drept de alegător, și anume pe baza unui recensământ al averii și printr'o foarte nejustă delimitare a districtelor de alegere, așa că în unele regiuni maghiare 200 locuitori puteau alege un deputat, până când în regiunile nemaghiare 7 mii de alegători alegeau un deputat. De cunoscuta practică a alegerilor să nici nu mai vorbim. De aceea popoarele nemaghiare n'au putut să capete dreptate pe această cale și au încercat să boicoteze cel mai nedrept sistem de alegere din lume.

După 1875 în Ungaria era oprită înființarea de societăți naționale, acest drept fiind rezervat numai ungarilor. Societățile nemaghiare au fost în majoritatea cazurilor dizolvate, cum a fost bunăoară societatea școlară slovacă „Slovenska Matika”, iar înființări de societăți noi n'au mai fost aprobate. În chestiunile școlare s'a introdus maghiarizarea, iar legea școlară din 1868 (care poartă numărul 38) și care într'adevăr era o lege liberală, a fost înlocuită cu legea de maghiarizare (numărul 18) din 1879 și completată mai târziu prin alte măsuri noi, culminând în faimoasa lege școlară a lui Apponyi. Dela 1884 încoace ungurii au înființat — în afară de societățile de maghiarizare locale și de plasă — societăți de maghiarizare pe provincii în regiunile locuite de nemaghiari și o centrală de maghiarizare cu sediul la Budapesta. În serviciul maghiarizării era pusă presa, teatrul și în general întregul aparat administrativ de stat.

Natural, popoarele nemaghiare s'au apărat căutând a se folosi în acest scop de metode comune. Așa bunăoară în anii 1860—75 slovacii și carpato-rușii s'au solidarizat și ambele popoare vorbeau totdeauna în numele slavilor de nord din Ungaria, cari aveau o populație de 3 milioane. Opinia publică slovacă a primit în 1861 cu entuziasm știrea apărută în presă despre înființarea la Paris a unui comitet comun slovaco-juoslav. Adunarea națională slovacă din Turc. Sv. Martin în luna al aceluiaș an, își exprimă simpatia față de sârbi, croați, ruși și români, și preconizează — ca dealtfel toate congresele de această natură — lupta comună. În anul 1875 guvernul budapestan persecută pe slovaci, acuzându-i de legăturile ce le au cu slavii.

Primii cari, încă din secolul al 17-lea, au dus o luptă foarte activă contra maghiarilor, au fost sârbii, iar după 1870 și celelalte popoare nemaghiare. Prin anii 1880 rolul de conducători îl au românii, iar cătră sfârșitul secolului se manifestă în această direcție și inițiativa slovacă. În congresul național comun ținut de sârbi și români la Timișoara, în 1869, s'a proclamat solidaritatea complectă a acestor două popoare și a celorlalte națiuni nemaghiare, și s'a arătat necesitatea înființării unui club comun al parlamentarilor. De fapt o astfel de colaborare exista deja, însă reînviată formal a putut fi abia după cei 20 de ani, cât s'au păstrat în pasivitate diferitele națiuni. Visul unui stat maghiar alcătuit de un singur popor maghiar, corespundea concepției de stat a nobilimii maghiare căci „națiunea“ maghiară erau ei. Statisticianul Fényes, în 1840, arată că dintre cei 500,000 de nobili rurali, cel puțin 60,000 erau de origine slavă, iar 22,000 de origine română și germană. Natural această evaluare era în favorul maghiarilor și se afirma că 82,000 de nobili după limbă și după cultura lor aparțineau popoarelor nemaghiare. Până la sfârșitul secolului al 18-lea nobilimea maghiară n'a avut conștiință națională maghiară, ci mai mult conștiința unui patriotism comun în Ungaria poliglotă, cu limba oficială latină. Pe lângă cei 544,372 de nobili mai existau în Ungaria 575,518 de burghezi, în marea lor majoritate nemaghiari. Cu această burghezime s'a întărit în 1848 națiunea maghiară, așa că multă vreme numărul alegătorilor s'a putut păstra în jurul cifrei de 800.000.

Clasa mijlocie era slab reprezentată în Ungaria, chiar și pe vremea Ungariei istorice, când dintre cele 260 de familii aristocratice 103 erau de origine hotărît nemaghiară, iar din cele 40.000 de familii ale nobilimii mijlocii și de jos 15.000 purtau nume străine, nemțești. Acestea au fost deci „istoricele“ clase stăpâne pe proprietate, autorități, judecătoria, parlament și pe autonomia județeană. Cu un cuvânt acestea dispuneau de tot ce putea imprima statului și vieții publice un caracter maghiar. Această nobilime era dată drept exemplu tuturor renegaților Ungariei, căci nobilimea propovăduia un exagerat șovinism și nutria speranța, că odată Budapesta va deveni centrul imperiului habsburgic și că o Ungarie de 20 milioane va putea decide de soarta popoarelor Europei centrale. Potrivit acestor planuri, ungurii s'au opus pretențiilor cehoslovace, unirii celor două principate românești și eliberării slavilor din Balcani. Maghiarii afirmă, că ei au salvat oc-

cidentul de turci, dar în 1878 ei au fost singurii cari au serbat pe turci și ar fi dorit multă vreme să-i poată avea de vecini. În aceste vremuri guvernul budapestan reușise să pună în lanțuri în afară de sârbi și pe slovaci, cărora regimul numai în anii 1880—90 le-a închis peste 1200 de școli primare, după ce în prealabil închisese școlile medii slovace.

Prin 1880 se încep faimoasele procese contra presei nemaghiare, aproape câte o duzină în fiecare an. Cu toate aceste greutăți, popoarele nemaghiare au urmat drumul unei politici active. În anii 1891—94 s'a manifestat o puternică mișcare românească, care s'a terminat cu condamnarea autorilor Memorandului, ce infierase oprimarea poporului român. Conducătorul român Rațiu, în apărarea sa, a schițat în mod reușit miezul luptei popoarelor nemaghiare din acele vremuri, căci adresându-se judecătorilor a spus următoarele: „Există o justiție mai înaltă, mai augustă și cu siguranță mai nepărtinitoare decât a Dvs., și aceasta este lumea cultă, care în curând vă va judeca“. A fost acesta un cuvânt plin de curaj, și se dovedește că popoarele nemaghiare ale Ungariei s'au adresat pentru ajutor în mod conștient opiniei mondiale. Aceasta a fost o armă foarte eficace, după cum s'a dovedit mai târziu. În afara frontierelor Ungariei, popoarele nemaghiare din Ungaria găseau din ce în ce mai mult sprijin. În provinciile boeme mișcarea slovacofilă s'a întărit, iar în 1896 la Praga s'a înființat Uniunea cehoslovacă „Cekoslovenska Jednota“. În 1882 s'a înființat Asociația „Carpații“ și Liga Culturală, cu sediul în București. În vederea unirii tuturor slavilor, chiar și a celor din Ungaria, s'au întreprins mai multe acțiuni. Germania se interesa de soarta grea a germanilor din Ungaria, iar în Franța, Anglia și Italia unele cercuri — în baza experiențelor trecute — s'au gândit la posibilitatea federalizării imperiului habsburgic, inclusiv și a Ungariei, și după cum a afirmat Margutti, însuși Franz Ferdinand d'Este a conceput un plan, în care preconiza împărțirea imperiului în patru-cinci provincii naționale.

Aceasta s'a petrecut pe vremea când masele negermane din Austria dezvoltau o febrilă activitate, tineretul ceh acționa pentru deșteptarea poporului său, iar radicalismul progresa între slavii austrieci, ceace la cehi se manifesta în mișcarea „Omladina“. Aici apoi s'au coordonat toate mișcările și au colaborat intens națiunile democratice. Conteul Kazimierz Badeni a caracterizat, în Noemvrie 1895, prin următoarele cuvinte situația monarhiei

habsburgice: „Pentru Austria orice război este o imposibilitate. Un stat format din mai multe națiuni nu poate purta un război fără pierdere. Victoria sau învingerea pentru un conglomerat de națiuni prezintă aceeași dificultate“. Monarhia habsburgică era, deci, din cauza nerezolvirii problemei națiunilor în ambele țări, aproape de realizarea prorocirii făcută la Praga, în 1813, de contele maghiar Ștefan Secheny, cu ocazia reîntoarcerii sale din Lipsca: „Această formațiune, din cauza nedreptății făcute unor popoare ale sale, în decurs de 100 de ani se va prăbuși“.

Ungaria în privința aceasta era partea cea mai slabă a monarhiei, cu toată unitatea ei aparentă din punctul de vedere geografic, oro-hidrografic, devenind un stat heterogen compus dintr-o societate pestriță, în pofida centralizării feroce de după 1867. Compromisul din 1867 slăbește mult pe unguri, iar cu ocazia tratativelor economice din zece în zece ani cu Austria, devenea tot mai încoerent. După război Budapesta a încercat cu aceeaș perseverență să infiltreze străinilor ideea, că după 10 ani va avea loc o nouă reglementare a ordinii internaționale și-a libertății. Caracterul specific al constituției și jurisprudenței maghiare a făcut posibil, ca prin neclaritate și misticism să se găsească totdeauna porțile de scăpare față de Viena și totodată să se câștige o cât mai mare libertate de acțiune față de națiunile nemaghiare. Așa își putu pierde legea națiunilor imediat după apariție, ori ce importanță. La 15 Iulie 1868 s'a hotărît colaborarea slovaco-rușilor și românilor, căci în aceste timpuri slovacii și carpato-rușii procedau totdeauna uniform. Un an mai târziu se ținu la Timișoara un congres unde cei 150 de conducători români și sârbi refuză să primească compromisul din 1867, legea ungară a națiunilor și sistemul de alegere maghiar, și stabilesc un plan de colaborare de durată mai lungă. Ungurii n'au înțeles la timpul său toate aceste manifestări, ci au reușit prin teroare să subjuge națiunile nemaghiare. Dar în ultimele decenii ale secolului trecut aceste națiuni au dovedit, că ungurii nu le vor mai putea oprima multă vreme. Recenzământul populației făcut în 1900 arată următoarea repartiție:

Națiuni	In Ungaria propriu zisă		In Ungaria cu Croația	
Unguri	8.651.520	51.4%	8.742.301	45.4%
Români	2.788.559	16.6%	2.799.479	14.5%
Slovaci	2.002.165	11.9%	2.019.641	10.5%
Germani	1.999.060	11.9%	2.135.181	11.1%
Croați	191.432	1.1%	1.678.569	8.7%
Sârbi	437.737	2.6%	1.052.180	5.5%
Carpato-Ruși	424.774	2.5%	429.447	2.2%
Alte națiuni	333.908	2.0%	397.761	2.1%

În acest mod în Ungaria propriu zisă, fără Croația, existau, în tot cazul numai pe hârtie, cu o jumătate de milion mai mulți unguri decât nemaghiari. Dacă calculăm și elementele maghiarizate ale generației de atunci, față de cele 6 milioane de maghiari găsim că existau cătră sfârșitul secolului trecut mai mult de 10 milioane de nemaghiari. Dar chiar după o statistică oficială din 1900, nu cunoșteau limba maghiară 9.079.045 de persoane. Însă ungurește vorbeau, în afară de cele 8.500.000 maghiari, mai mult de 1.500.000 cetățeni aparținând nemaghiarilor cari pot fi liniștit luați ca nemaghiari. Aceste cifre arată de o parte importanța luptei comune dusă de nemaghiari în contra dominației unei pătri minoritare maghiare suprapuse a Ungariei de altă dată, de altă parte se evidențiază forța acestei minorități în domeniul social chiar față de majoritatea maghiară. Poate că în Europa sau chiar în lumea întreagă nu mai găsim o luptă asemănătoare. Rezultatul final era clar pentru ori și cine, numai pentru unguri nu, cari se hrăneau cu iluzia că-s mare putere.

Nu mi-ar ajunge spațiul acestei reviste să relev toate cazurile de colaborare a popoarelor nemaghiare din Ungaria. În anii 1880 - 95 colaborarea cu conaționali de peste granițele Ungariei devine din ce în ce mai intensă. Cu prilejul expoziției populare din Praga, în 1891, o deputație numeroasă română vizitează acest oraș, un an mai târziu conducătorii slovaci participă la conferința națională română din Sibiu, iar un bărbat de încredere al partidului național român vizitează Turc. Sv. Martin și orașele sârbe. În același an conducătorii români Rațiu, Brote și Popovici împreună cu Pavel Mudron, Matus Dula, Milos Stefanovic și sârbul Emil Gavrița, stabilesc cu prilejul unei conferințe ținută la Viena pînă la comună de urmat a popoarelor nemaghiare. Jertfele proce-

selor Memorandului român au fost apărate și de avocații slovaci și sârbi. În 1895 slovacii Mudron, Dacsner și Stefanovics participă la București la o constătuire asupra problemei naționale din Ungaria. Contactul dintre slovacii și sârbii din Ungaria și dintre eroați era cât se poate de intim, iar colaborarea sârbo-română a avut frumoase succese în ceea ce privește apărarea comună a drepturilor școlare și bisericii lor ortodoxe.

Poate cel mai urgisit guvern al Ungariei a fost al baronului Banffy, cunoscut prin pamfletul său referitor la problema națională din Ungaria. Acesta declară, în 29 Martie 1895, că datorită prea liberalei legi a națiunilor, se observă anumite aspirațiuni la popoarele nemaghiare din Ungaria, cari periclitează astfel statul maghiar unitar. Nu cu mult înainte, în Ianuarie, acesta a declarat într'un discurs al său că în Ungaria totul ar trebui să fie unguresc. Dar două luni mai târziu se îngrozește de pericolul ce amenință însăși ființa Ungariei. În astfel de împrejurări a avut loc în August 1895, la Budapesta, congresul popoarelor nemaghiare.

Președintele acestui congres era conducătorul sârb Michail Polit-Desancic, vicepreședinți românul Gh. Pop și slovacul Paul Mudron, secretari Ștefan Cicio-Pop și A. Petrovic. Au lipsit dela congres carpato-rușii și germanii. Croații făceau atunci o politică a lor proprie, politică vădit contra ungarilor. Scopul congresului era de a dovedi existența unui front unitar contra maghiarilor și a stabili un program de colaborare, la care au fost invitate și națiunile nereprezentate. Congresul a fost foarte loial trimițând telegrame stăpânilor de atunci. În prima parte a rezoluției congresul s'a pronunțat pentru integritatea provinciilor Ungariei, nici decum însă a imperiului maghiar, precum se afirma atunci. Acest congres a avut mare răsunet nu numai în Ungaria și la vecinii acesteia, ci și în presa mondială (vezi gazeta „Narodnie Noviny de atunci”). Participantul la congres, Gavrilă, a descris în gazeta „Politica” din Belgrad acest congres într'un articol intitulat „Prima Mică Antantă” (4 Februarie 1933), traducerea slovacă a apărut în „Prudy” 1934 Nr. 2. Seton Watson încă amintește pe scurt de congres în „Racial problems in Hungary” și redă rezoluția.

Dacă studiem astăzi programul congresului de atunci, vedem cât de modești au fost reprezentanții celei mai mari jumătăți a populației Ungariei. Ei pretindeau recunoașterea unei Ungarii a națiunilor, dar negau caracterul strict ungar național, cu o structură de stat a poporului maghiar, și tendința reprezentanților aces-

tuia de a domina celelalte popoare. S'a protestat contra ideii de stat maghiar în numele istoriei și-al dreptului, căci până în secolul al 18-lea Ungariei poliglote nu i s'a atribuit nici un caracter național maghiar. Pentru o reformă a Ungariei nemaghiarii pretindeau baze naturale și cereau o reorganizare sub forma unor autonomii naționale cu delimitare teritorială pe județe. Această cerere era o pretenție veche a popoarelor nemaghiare, pentru că formarea teritoriilor județelor se datora hazardului și păstrarea acestora nici în Ungaria de după război nu mai corespunde, după cum a dovedit-o însuși geograful maghiar Prinz.

Rezoluția mai cerea pentru popoarele nemaghiare din Ungaria o libertate în interiorul delimitării după limbă, adică pe teritoriile națiunilor singuratice, fără a ține cont de împărțirea administrativă. Și aceasta era un postulat natural cerut încă din 1848 și 1861, având o bază istorică și juridică. Rezoluțiile congresului popoarelor nemaghiare arată nemulțumirea acestora față de legea națiunilor din 1868 care nu servea la altceva decât de a masca oprimarea altor popoare. Rezoluția cerea complectarea acestei legi de așa manieră, ca popoarele nemaghiare să aibă o reprezentare justă în parlament. Delegația maghiară la conferința de pace a arătat între altele memorandumul cu privire la legea națiunilor, stabilind că această lege nu s'a aplicat. O mărturisire în sensul de mai sus face după război contele Albert Apponyi și împreună cu dânsul alți compatrioți. Dacă ungurii, după 1895 când s'a ținut congresul națiunilor, ar fi recunoscut toate acestea, ar fi putut trage din aceasta ceva foloase. Dar în privința rezolvării problemei națiunilor și a colaborării popoarelor din Europa Centrală ungurii au fost totdeauna tardivi. Discuția nervoasă din presa maghiară cu privire la modestul congres ținut la Budapesta, este încă o dovadă grăitoare. Ungurii n'au putut satisface nici o cerere a populației ce forma majoritate în țara lor.

Rezoluția pretindea drept de vot universal, egal, direct și secret în Ungaria, apoi o mai justă delimitare a sectoarelor de alegeri și în fine alegeri cinstitute. Până la război guvernele maghiare n'au satisfăcut aceste desiderate și nu le satisfac nici astăzi față de propriul lor popor. Acest lucru ne dovedește și încorectitudinea ofertei de plebiscit făcută după război țărilor vecine. Rezoluția mai cerea o lege a asociațiilor și a întrunirilor, însă zădărnice, căci nici astăzi nu există o astfel de lege în Ungaria. Congresul cerea o autonomie școlară și bisericească pentru popoarele

nemaghiare și o lege dreaptă a presei, pe care Ungaria nu nici azi o are. Și în fine rezoluția cerea o schimbare a legilor ce privesc politica bisericească precum și numirea unui ministru pentru fiecare națiune. Rezoluția apare ca o amenințare acolo unde anunță că va informa opinia publică europeană asupra nedreptății ce se face popoarelor maghiare. Congresul a ales un comitet compus din 12 membrii cu îndatorirea de a urmări și în viitor scopurile comune. În anii următori acest comitet a înaintat mai multe proteste către opinia publică a Europei și în special contra faptului că ungurii în 1896, cu ocazia serbărilor milenare, au serbat această dată istorică ca și când dela început ei ar fi ocupat întregul bazin carpatic. Demn de remarcat a fost protestul din 10 Ianuarie 1898 în care se declară în mod solemn că națiunile vor colabora până la victoria finală. Un al doilea congres al națiunilor de proporțiile celui dintâi nu s'a mai ținut în Ungaria. Dar din Februarie 1905 reprezentanții slovacilor, românilor și jugoslavilor colaborau în așezatul club național din Budapesta. Pe lângă aceasta în practică de sigur se colabora intens în toate domeniile: știință, politică și viața economică. Bazele Micei Antante atunci s'au pus. Azi vecinii Ungariei își reamintesc cu mândrie de congresul națiunilor ținut la Budapesta, al cărui program s'a înfăptuit după război în statele Micei Înțelegeri. Ar fi în interesul ungarilor dacă chiar și în țara lor s'ar putea înfăptui unele deziderate. Vecinii ungarilor nu s'au unit niciodată contra intereselor poporului maghiar, și ei invită și astăzi poporul maghiar — amintindu-i de congresul din trecut — să între în comunitate, pe baza noii ordine internaționale pentru colaborarea comună.

Trad. de **dr. Gh. Pop-Cluș**

Gura păcătosului...

Din cuvântarea rostită de profesorul universitar Carol Balázs la 15 Martie crt., la serbarea studențească dela Vigado din Budapesta :

„Cum să poată statul maghiar care nu respectă drepturile libertare, să pretindă realizarea acestor drepturi pentru frații deslipiți, dacă aici acasă drepturilor acestora nu li se dă niciun respect ?”

Perseverare în absurdități

*Pe marginea cărții lui Francisc Olay:
„Les frontieres de la Hongrie de Trianon“*

de **CORNELIU I. CODARCEA**

Am admirat totdeauna curajul vecinilor noștri unguri de a repeta la infinit în favoarea tezei lor aceleași argumente răsuflate și dovedite ca ineficace. A debita de un deceniu și jumătate numai enormități, a te baza exclusiv pe presupusa ignoranță a celorlalte popoare în problemele Europei Centrale, este, fără îndoială, o tristă meserie.

Căci, tactica ungurească este aceasta: Propaganda revizionistă trebuie bazată pe faptul că popoarele din apus habar n'au de realități. În consecință, li se pot spune orice baliverne, ele vor crede toful, sau în cel mai rău caz nu vor putea opune nimic afirmațiilor ungurești.

Această mentalitate o vedem triumfând și în cartea recent apărută a propagandistului maghiar Francisc Olay: „Les frontieres de la Hongrie de Trianon“.

Este o broșură de vre-o sută de pagini, plină cu amuzante desene, hărți și ilustrațiuni menite să demonstreze că, prin tratatul dela Trianon:

1. Ungariei i s'a creat o situație nedrept de desavantajoasă, iar
2. statelor din Mica Antantă, situații nedrept de avantajoase.

Se invoacă într'un mod foarte puțin inteligent argumente ce se îndreaptă chiar împotriva Ungariei. Ce rost are de pildă referirea din prefața cărții, la scrisoarea d-lui Millerand, adresată delegației ungare dela conferința de pace? Dar tocmai în această scrisoare se cuprinde celebra afirmație a fostului președinte că „o stare de lucruri, fie chiar milenară, nu merită să dăinuească dacă este contrară justiției“. Crede d. Olay că francezii și celelalte popoare nu știu ce cuprinde scrisoarea d-lui Millerand? Sau poate d-sa nu-și mai aduce aminte de lecția d-lui Millerand aplicată în cadrul unui interview apărut în „Az Est“ propagandiștilor

unguri cari își permit să invoace scrisoarea d-sale ca argument în favoarea lor?

Urmează apoi în cartea d-lui Olay veșnicele desene comparative utilizate de propaganda maghiară.

Se prezintă o hartă fantezistă a unei Franțe ciuntite, cu periferiile anexate de Anglia, Germania, Italia, Spania și Portugalia. Și urmează inevitabilul comentariu: Français! Voudriez vous signer cette paix? C'est la meme qui fut imposé a la Hongrie!

Argumentul e de o rea credință -- am putea spune -- perfectă, deoarece toată lumea știe că Ungaria a fost împărțită tocmai pentru că în mare parte nu era locuită de unguri, așa că e neroadă comparația cu Franța, care e un stat național nu numai pe hârtie ca Ungaria, ci și de fapt. Astfel fiind d. Olay își bate joc de sine însuși când presupune că ar putea prinde un asemenea argument prostesc, în Franța.

Cititorul mai are prilejul să se amuze în fața altor hărți tot atât de inteligent concepute. Iată ce arată aceste desene:

o Spanie masacrată de Franța, Portugalia, Anglia și Italia;

o Anglie ciopârțită de Norvegia, Germania, Statele-Unite și Franța;

Statele-Unite ciuntite de Japonia, Mexico, statele Sud-Americane și Anglia, etc.

Și, la fiecare desen, invariabilul și jalnicul refren:

— „Spanioli, englezi, americani, ați accepta voi o asemenea pace? Iată pacea ce a fost impusă Ungariei la Trianon!“

Cu alte cuvinte, în raționamentul d-lui Olay, Spania, Anglia și Statele-Unite sunt în aceeași situație bolnavă din punct de vedere etnografic, ca vechea Ungarie! Nu știi dacă e mai potrivit să te superi sau să râzi în fața comparațiilor ridicole până la prostie ale d-lui Olay.

Tot atât de caraghioase sunt și hărțile ce vor să demonstreze sporurile „nejustificate“ de teritorii ale statelor din Mica Antantă.

La pag. 25 găsim o hartă fantezistă a Franței care cuprinde între frontierele ei și întreaga Belgie, Olandă, Elveție, Germanie, Austrie precum și teritoriul ceh.

„Iată ce mare ar fi Franța, dacă și-ar fi sporit teritoriul într'o proporție similară cu România”, — exclamă prea inteligentul domn Olay.

La pag. 35 găsim o altă hartă a Franței cuprinzând pe lângă teritoriile de mai sus și întreaga Slovacie și Ungarie. Și, în text: Iată ce mare ar fi azi Franța dacă și-ar fi sporit teritoriul într'o proporție similară cu Iugoslavia.

La pag. 45 o hartă la fel, arată frontierele Franței dacă și-ar fi sporit teritoriul într'o proporție similară cu Cehoslovacia.

Parcă îl vedem pe dl. Olay, încrezut și șanșos, așteptând efectul teribilelor d-sale „argumente”, revolta unanimă a lumii civilizate, exprimată într'un clocofitor: „nem, nem, soha!”

O știm de mult că între țările în care ridicolul *nu* ucide primul loc îl ocupă Ungaria. Oricum ar fi însă, să ni-o mărturisescă d. Olay cu sinceritate: Crede d-sa că asemenea copilării prind? Este d-sa de părere că popoarele din apus, cărora d-sa se adresează, se compun numai din analfabeți în ale politicii? Socoate d-sa că aceste popoare nu știu că statele Micii Antante și-au sporit teritoriul *în proporție cu teritoriile etnice locuite de frații lor de sânge*? Ce sunt de vină românii ardeleni, basarabeni sau bucovineni de pildă, că, față de alte popoare, cari și-au realizat unitatea națională mai curând, ei și-au realizat-o abia acum cu prilejul războiului mondial?! Dacă Austria nu ni-ar fi răpit Bucovina iar Rusia Basarabia, sporul de teritoriu realizat în războiul mondial ar fi fost, relativ, mult mai mic. Pe de altă parte însă ce ar fi putut Franța anexa din Germania mai mult decât ceea ce a anexat? Teritorii pur germane! Argumentul unguresc e deci atât de comic, încât nimeni nu-i va face cinstea de a-l lua în serios.

Tot atâta de firească este și replica la afirmația că Germaniei i s'a luat relativ mult mai puțin din teritoriul său european decât Ungariei. Răspunsul nu poate fi decât acesta: S'a respectat pur și simplu principiul etnic. În consecință, nici Anglia, nici Franța n'au anexat teritorii germane. *În cazul Ungariei însă, respectarea principiului etnic nu era posibil, decât tocmai desmembrând statul acesta anacronic, în care populația era mai mult decât jumătate — nemaghiară.*

Dar, d. Olay nu este sgârцит în argumente. În cartea d-sale urmează altele, bine înțeles tot atât de serioase ca și cele de mai sus. Ele se bazează pe două premise, de o adorabilă simplitate:

1. desmembrarea Ungariei este o crimă în sine,
2. e nedrept ca Ungaria, care a fost „mare”, să devină „mică”; e nedrept ca România și Sârbia cari au fost „mici” și Cehoslovacia care nici n'a existat la începerea războiului, să devină „mari”.

Mai întâiu de toate, de unde și până unde este o nedreptate în sine desmembrarea unui stat? Istoria — ce ne arată? Nu este ea oare un lanț imens de prăbușiri de împărății și neamuri? Nu dovedește ea că în locul acestora se nasc alte neamuri și alte împărății? Unele popoare se ridică, altele se află în plină decadență. Este o lege a firii aceasta și nimănui nu-i trece prin minte să considere drept nedreptate ceea ce însăși natura creează, distruge sau modifică.

Ce a fost desmembrarea imensului imperiu al Kan-ului Dginghis care se întindea dela Oceanul Pacific până la granițele Basarabiei? O nedreptate? Sau ce părere are d. Olay de prăbușirea lui Atila? Dar, desmembrarea imperiului turcesc — odinioară unul din cele mai puternice imperii ale lumii? Tot nedreptate?!

Și, pentru ce ar fi numai decât injustă dublarea sau chiar triplarea teritoriului unui stat, atunci când sporul de teritoriu are o justificare etnică bine determinată? Unde este scris, că un popor nu-și poate desrobi frații oprimați, numai fiindcă astfel își dublează sau triplează teritoriul?

Că Cehoslovacia n'a existat la izbucnirea războiului? Dar Polonia — la a cărei prietenie Ungaria ține atât de mult — a existat oare? Teritorialicește a fost egală cu zero. A existat însă în sufletul patrioților poloni și astăzi nimeni nu se miră că Polonia este acum aproape o mare putere.

De altfel, între noi fie zis, d. „D'Olay” e cam imprudent, când pune astfel chestiunea. Teoria d-sale poate fi îndreptată în primul rând chiar împotriva ungarilor. Căci l-am putea și noi întreba: Au existat aici unguri înainte de a veni din Asia? Dacă n'au existat, cum au îndrăsnit ei să „desmembreze” alte așezări și să vină nechemăși împotriva dorinței neamurilor de aici? Iată deci că în conformitate

cu teoria lui „D'Olay“, ungurii ar trebui repatriați în bloc în Asia de unde au venit.

Vedem din cele de mai sus ce se alege din „teoriile“ d-lui Olay, dacă le supunem analizei obiective. În ce ne privește însă, n'avem motive să ne supărăm prea mult că propagandiștii unguri nu sunt în stare să găsească în favoarea fezei lor decât argumente pe care chiar și copiii de școală le pot cu ușurință spulbera.

Corneliu I. Codarcea

Ce-s societățile Kolping?

Între sumedenia de organizații șoviniste ce-au apărut ca ciupercile după ploaie în târla iredentistă a minorității din Arad, e una deosebită, condusă de un fost maior unguresc, căreia nu i se dă de-ai noștri atenția ce-ar trebui: societatea Kolping, a calfeilor. Asemenea societăți ungurești sunt în fiecare oraș, în fiecare localitate mai răsărită din Ardeal, Bănat, Crișana și ținuturile ungurene. Că-s calfe sau simpli voinici (denumirea „legény“ are ambele înțelesuri) oștenii aceștia ai societăților Kolping comandate de foști ofițeri ungurești, n'o putem ști. Ceea ce putem să știm, e că-s oștenii ai iredentei. A mărturisit-o la congresul dela 22 Martie crt. al societăților Kolping din Ungaria însuși secretarul general din ministerul unguresc Anton Petnehazy, ofițer superior și dânsul. Reținem din cuvântarea sa următoarele, după darea de seamă din „Uj Magyarág“ dela 24 Martie: „Mișcarea legényilor (transcriem așa pentru că, repetăm, nu știm ce trebuie înțeles prin acest cuvânt: calfe sau voinici — n. tr.) are marele merit că a știut și în timpul opresiunii să fie ungurească din toate punctele de vedere, iar acum a rezistat probei de foc și în ținuturile deslipite și a rămas o forță puternică a ungurismului“.

Cifre demografice 'ngrijorătoare

Se dă la noi prea puțină atenție mișcării populației. Iar atunci când i se dă, e 'nvrednicită de-o atenție cu totul originală: onoare excepțiilor, adică cercetătorilor sociografici, când fac într'adevăr sociografie și nu se mărginesc să 'ndoape lumea cu „conferințe“, atenția ce se dă acestei atât de importante probleme se traduce de obicei prin predici, prin admonestări, prin critici, și prea arareori ți-i dat să vezi câte-o mică măsură practică: pentru desființarea avorturilor, ca a notarului Popovici din Sâmbăteni, pentru împiedecarea căsătoriei nevrâstnicilor, pentru reducerea mortalității infantile, ș. a. m. d. De obicei ne mărginim la ieremiade de alarmă și la dăscăleli fariseice. Trăim în epoca „conferințelor“, ale chemațiilor și nechemațiilor, și fiindcă nu-i subiect mai la 'ndemână ca acesta: să țiți la muierile din sate că nu vreau să facă copii, primejdia depopulării a devenit prilej ca să se găsească Dumineca în treabă cultural-politică, să vorbească de copii țărănilor îmbătrâniți de mizerie niște domni rotofei de îmbuibare și sterpi integral, sau să bage muierilor de vină că fac avorturi niște medici dintre cari nu unu-doi s'au specializat în lăpădari de sarcini. Țigănia trece-adeseori depe tribuna sătească în gazete. Și-atunci atenția aceasta dată celei mai grave dintre problemele viitorului românesc ia și mai originale aspecte: ca bunăoară de curând în presa timișoreană, care a crezut că-i de datoria perfecțiilor să fructifice satele, sau că poate trage la 'ndoială exactitatea statisticilor oficiale, fiindcă orgoliul celor mai mândri dintre români, al bănățenilor, nu poate 'ngădui să fie arătat mereu Bănatul cu deficite de spor natural.

Orice deviere e cum nu se poate închipui de primejdioasă, pentrucă superficializează și banalizează. Aceasta, spre care-a apucat „combaterea“ depopulării, e primejdioasă și din alt motiv: în ultimă linie face propagandă depopulării și-acolo unde porțiile primejdiei nu erau încă alarmante.

Se impune deci să se combată 'ntr'allfel decât pân'aci primejdia care-a 'nceput să se întindă dela orașe, din Bănat și din

ținutul Aradului, peste toată țara. Pericolul trebuie, evident, arătat. Mai puțin însă țăranilor decât domnilor cu răspundere. Presa n'a prea dat atenție acestei primejdii naționale, va trebui deci să-și repare greșeala chemând pe fiecare la datorie: la datoria de a sancționa nu numai avorturile celor două-trei moașe aflate cu provocări de avorturi, ci deopotrivă ale medicilor uitați de sine, la datoria de a crea în sate instituții și condiții sanitare și eugenice cari să salveze copiii ce vin pe lume, la datoria de a descomercializa serviciul sanitar sătesc, la datoria **de a face loc în viață** fiecărui român venit pe lume. Dacă, în afară de modă, de molipseala dela doamne, de ocazia imbiată de medicii ce se îndeletnicesc cu avorturi, de domnoșia adusă și la țară de vremile nouă, e prea adevărat că depopularea are și cauze economice, factorii cu răspundere trebuie siliți să aducă pe pământul românesc o astfel de repartitie a posibilităților de afirmare de sine în viață, ca motivul economic al descreșterii nașterilor să nu mai poată veni în viitor în discuție. Suntem în definitiv o țară care poate să dea un loc în viață nu la 19 milioane ci la de trei-patru ori atâția.

A trebuit să scriem aceste rânduri, pentru că ultimele numere, depe Martie și Aprilie crt., ale „Buletinului demografic al României“, cu datele mișcării populației din Noemvrie și Decembrie 1935 a țării românești, ne aduc lucruri atât de alarmante încât nu e român cine rămâne 'n fața lor nepăsător.

Iată cifrele, pe ultimii cinci ani, în goliciunea lor mai grăitoare decât orice comentarii:

Anul	Născuți vii	Născuți morți la mia de locuitori	Decese
1931	33.4	1.6	20.9
1932	35.9	1.8	21.7
1933	32.0	2.1	18.7
1934	32.4	2.3	20.7
1935	30.7	2.3	21.1

Excedent natural (sporul ce rămâne după scăderea morților din nașteri), la mia de locuitori:

	Pe anul întreg	Noemv.	Dec.
1931	12.5	7.6	1.3
1932	14.2	6.4	1.5
1933	13.3	14.6	0.7
1934	11.7	10.8	1.9
1935	9.6	4.9	1.7

Comentând datele depe ultimele două luni ale anului trecut, d. dr. Sabin Manuilă, directorul Institutului de demografie și recensământ, arată următoarele:

„In cursul anului 1935, atât de defavorabil pentru evoluția populației României, luna Noemvrie apare cu cifre care influențează considerabil cifra generală a anului. Comparând datele acestei luni cu datele din lunile Noemvrie ale ultimilor cinci ani, rezultă că luna Noemvrie din anul 1935 a dat natalitatea cea mai redusă. Mortalitatea a fost depășită o singură dată, excedentul natural este cel mai scăzut din ultimii cinci ani, mortalitatea infantilă a fost depășită numai în anul 1932, iar născuții-morți au atins o proporție maximă.

Gravitatea constă în faptul că situația devine tot mai defavorabilă față de trecut, încât se poate afirma, că ea reprezintă o *tendință* și nu o manifestare trecătoare.

Cu excepția căsătoriilor, cifrele sunt defavorabile atât pentru mediul rural cât și pentru cel urban, adică scade: natalitatea, excedentul natural și proporția copiilor nelegitimi, și crește: mortalitatea, mortalitatea infantilă, proporția divorțurilor și a născuților morți.

Aceasta în comparație cu datele lunii Noemvrie din anul precedent.

Pentru orașe se produce o deplasare caracteristică lată cum se schimbă proporțiile:

	Natalitate	Mortalitate	Excedent natural
Noemvrie 1935 . . .	18.0	19.9	-1.9
Noemvrie 1934 . . .	19.9	18.0	+1.9

Până aci, luna Decemvrie avea în orașe deficit natural. În luna Noemvrie însă, numai în anul 1932 s'a înregistrat o scădere de populație. Anul 1935 ne aduce sub acest raport un nou record.

La sate, domină scăderea natalității. Este suficient să subliniem, că în luna Noemvrie a anului 1934, natalitatea a fost de 34 0/100, iar în aceeași lună din 1935, s'a redus la 27.6,00. Din această cauză, pe întreaga țară am avut un excedent natural de 7,614 suflete, față de 16,804 în anul precedent.

Calificând astfel mișcarea demografică a lunii Noemvrie 1935, față de aceeaș lună a anului precedent, trebuie să reamin-

tim, că în anul trecut, mișcarea populației a fost defavorabilă. Iată concluziile la care am ajuns înainte cu un an: „Natalitatea se reduce considerabil, iar mortalitatea rămâne nemodificată“. Iar mai departe: „Al doilea fapt care trebuie recunoscut este creșterea mortalității infantile“. Și în fine, altă concluziune: „Trebuie menționată creșterea proporției copiilor nelegitimi“. Din datele și citatele de mai sus, este imposibil să nu remarcăm *excesiva viteză, cu care situația demografică, până aci înfloritoare, a țării noastre, a intrat într'o fază alarmantă de declin. Scăderea natalității este gravă mai ales în provinciile vechiului regat, care furniza până aci majoritatea excedentului natural de populație*. În mijlociu, numărul născuților a scăzut la trei sferturi din cifra anului precedent. O singură excepție: Basarabia, care înregistrează chiar o creștere de născuți față de Noemvrie din anul precedent.

Bănatul își păstrează cu încăpățănare linia lui de deficiență biologică. Este singura provincie din țară care dă deficit — și încă deficit considerabil, de -6.1% . Subliniem faptul că Banatul, care a ajuns la o natalitate de 14.0% , are o mortalitate generală de 20.1% și o mortalitate infantilă de 19.7% . În cele trei județe ale Banatului s'au înregistrat 1,083 copii născuți și 1,552 morți. Natalitatea cea mai mică este în județul Căraș: 13.3% . Dintre copiii născuți, 20% sunt nelegitimi. În orașele din Banat situația este dezastruoasă. Natalitatea abia atinge 11.2% , iar mortalitatea este de 20.4% . Deficitul este de 9.2% , iar mortalitatea infantilă este de 23.0% . La 148 copii născuți au murit 34 copii în vârstă de sub un an. Dintre toate orașele Banatului, Orșova are situația cea mai bună: 4 născuți, 4 morți, excedent 0.

Problema depopulării Banatului nu mai este o simplă problemă locală, ci una de interes național.“

În Buletinul din Aprilie crt., referitor la situația din Dec. a. t., d. dr. Sabin Manuilă arată următoarele:

„Cu luna Decemvrie se încheie un an demografic slab, care trebuie să servească drept avertisment opiniei noastre publice. Sumând datele celor douăsprezece luni, constatăm că natalitatea a atins o limită inferioară necunoscută până astăzi în țara noastră. Și ceea ce se prezintă mai caracteristic pentru natalitatea anului 1935, este scăderea ei, în special în mediul rural adică acolo unde până aci se producea un excedent natural care ne clasa în fruntea țărilor civilizate.

Provincia care are și în această lună cea mai mică proporție de născuți, este, firește, Bănatul. Cea mai mică natalitate se înregistrează în jud. Căraș: 12.5‰. Deosebit de gravă este situația județului Severin, care față de o natalitate de abia 13.7‰, are o mortalitate de 24.4‰, ceea ce înseamnă un deficit de 10.7‰.

Astfel de cifre nu se mai găsesc nicăieri în lumea civilizată. Și ca să ilustrăm și mai bine fenomenul, vom aminti că jud. Severin are o mortalitate infantilă de 23.0% de nou-născuți.

Mortalitate infantilă urcată mai găsim și în alte județe, dar nu în județe cu natalitate de 12—13‰.

Dintre celelalte fenomene trebuie să remarcăm mortalitatea mai urcată a sexului masculin față de cel feminin la copiii sub 1 an: (4,165 băieți și 3,222 fete).

Datele acestei luni, referitoare la natalitatea și mortalitatea repartizată pe neamuri, diferă de cele ale lunilor anterioare prin faptul că proporția de născuți a Românilor, Evreilor, Rușilor și Ucrainenilor este depășită de proporția morților. Aceasta numai la sate. În municipii, proporția de mortalitate a Ungurilor, Evreilor și Germanilor este considerabil mai mare decât proporția născuților.

Bolile care prezintă cea mai mare mortalitate au fost: tuberculoza, bolile de cord și pneumoniile. La sate cea mai mare plagă a fost mortalitatea infantilă. Aceasta se explică nu numai prin lipsa aparatului sanitar preventiv, dar și prin absența celui curativ. E suficient să arătăm că dintre copiii morți în vârstă de sub 1 an, în jud. Ialomița numai 0.5% au beneficiat de tratament medical, în jud. Rădăuți 3.9% iar în jud. Turda 7.9%.

De asemenea trebuie să reținem faptul, că dintre copiii morți în vârstă de sub 1 an, aproximativ 50% mor în primele 6 săptămâni ale vieții. Această constatare are o deosebită importanță pentru organizarea sanitară a țării, care astăzi este insuficientă pentru a putea preveni excesiva mortalitate a noilor născuți.

În ceea ce privește cauzele mortalității infantile, datele trebuie examinate cu rezervă, pentru că numai o mică parte a deceselor infantile sunt certificate de medic. Cauzele acestei stări sunt în deosebi numărul redus al medicilor și mai ales lipsa de înțelegere a medicilor pentru stabilirea exactă a cauzelor de deces, cu deosebire la copiii mici.

Ori, tocmai această stare caracterizează gradul de evoluție a organizațiunii sanitare a unei țări. Problema stabilirii exacte a

cauzelor de deces trebuie să constituie cea dintâi preocupare a organelor sanitare. Iar insuficiența statisticii cauzelor de deces cade în întregime în culpa organelor exterioare care întocmesc buletinele statistice, furnizând diagnoze neștiințifice sau empirice. Institutul Central de Statistică nu poate prelucra decât diagnosticele ce-i sunt furnizate de către organele exterioare de sănătate publică“.

Să adăugăm la caracterizările și la concluziile-acestea că au avut deficit de spor natural următoarele județe:

In Nov.: Dolj, Romanați, Teleorman, Lăpușna, Orhei, Cernăuți, Hunedoara, Arad și toate trei județele Bănatului.

In Dec.: Dolj, Gorj, Mehedinți, Argeș, Olt, Teleorman, Vlașca, Durostor, Fălcium, Putna, Tecuci, Tutova, Vaslui, Lăpușna, Orhei, Tighina, Hunedoara, Trei-Scaune, Arad și cele trei județe ale Bănatului.

*

E bine să fie cunoscute în cât mai multe case românești aceste date. Pentruca să se știe că oricât de îmbucurătoare e mișcarea populației noastre față de a celei din alte țări și mai cu seamă din Ungaria, ea nu ne dă dreptul să tratăm o problemă de care depinde viitorul cu nepăsarea cu care s'a tratat până acuma. Și mai cu seamă pentruca să nu ne mai lăsăm în nădejdea nașterilor din vechiul regat, pe cari Buletinele din anii trecuți ale Institutului demografic le arătau în colori mai favorabile decât ale celor mai multe țări din lume. O pecingine când odată începe, se 'ntinde și unde nu visai. Datele de pe Nov. și mai ales de pe Dec. a. tr. ale Institutului demografic dovedesc că deficitul de spor natural se 'ntinde și 'n vechiul regat. Poate nu-i încă vorba de o tendință de generalizare a păcatului bănățean: a desființării nașterilor, ci numai de deficite de spor natural pricinuite de mortalitatea prea mare. În acest caz se impune cu atât mai mult să luăm din vreme cele mai întinse măsuri pentru combaterea mortalității și 'ndeosebi a celei infantile.

Să nu uităm că Ungaria, constrânsă de lipsa uriașă a nașterilor, face de câțiva ani sforțări gigantice ca să mențină în viață pe cei ce vin pe lume.

I. T.

INSEMNAȚI ȘI SPICUIRI

Jubileul d-lui Stelian Popescu

Inflăcărutul și 'ndeobște iubitul președinte al Ligii Antirevizioniste, d. Stelian Popescu, a 'mplinit la 1 crt. 20 de ani de când conduce ziarul „Universul“.

Chemat în fruntea celui mai mare ziar românesc în primăvara anului hotărîtor pentru destinele noastre, într'o vreme când unele conștiințe românești șovăiau în fața poruncii destinului sau chiar se abăteau dela căile instinctului național cercând să 'mpingă România mică 'n brațele germanilor și-austro-maghiarilor, d. Stelian Popescu a știut să facă din „Universul“ o tribună a eroismului, contribuind în însemnată măsură la 'nfrîngerea defetismului, la determinarea intrării României în război alături de țările cari ne asiguraseră 'ntregirea. După război a știut apoi să facă dintr'o gazetă căreia nemții îi distruseseră toate instalațiile o gazetă dintre cele mai mari din lume, și-odată cu aceasta s'o mențină statornic

pe linia cea dreaptă a intereselor românești, făcând din ea o tribună a conștiinței naționale pe care să o poată invidia și cele mai de seamă popoare. Binefacerea ce-a fost pentru România unită și ultra politicianizată ziarul „Universul“, cu independența lui, cu curajul lui, cu naționalismul lui imprimat de 'nflăcărutul român Stelian Popescu, nu mai e necesar s'o arătăm: în toate momentele de deșteptare a conștiinței românești din anii aceștia de decădere de după război, se poate vedea fapta ziarului „Universul“ și-a directorului său. În chip firesc i-a fost hărăzit acestui vibrant român să deie alarma și 'n contra revizionismului ce-amenința să ne primejduiască la aliații de ieri, și să deștepte conștiința românească adormită chemând-o la o demonstrație cum nu s'a mai pomenit. Binele ce l-a făcut prin aceasta neamului, îl va pomeni istoria.

PUNCTE NEGRE ● ● ●

Dictatorul gömböşist Iosif Szörtsey, preşedintele executiv al faimoasei „TESz” — cum e numită după iniţialele sale Liga care comandă miile de asociaţii iredentiste din Ungaria — a fost făcut de judecătoria penală de ocol din Budapesta basma curată.

Se ştie din cele arătate pe larg în numărul din Februarie al „Pietrii de hotar”, că Szörtsey acesta a fost învinuit de contele Somssich în şedinţa dela 14 Nov. 1934 a parlamentului maghiar, că a organizat în toamna aceluşi an o „săptămână naţională a muncii”, ca să aibă pretext s’aducă vizitatori la Budapesta şi să capete dela căile ferate — s’a chemat că pe seama lui „TESz”, în realitate, a spus Somssich, pentru buzunarul său — câte un pengő şi 60 de fileri (48 de lei) de fiecare călător. Dictatorul Szörtsey nu s’a sinchisit de această ’nvinuire; s’a grozăvit însă când contele Somssich a prezentat lui Gömbös, preşedintelui suprem al Ligii TESz, o scrisoare a unuia Kovács Béla, în care se sounea că e în curs în contra lui Szörtsey o acţiune pentru ’nşelăciune şi delapidare, încă din 1919, la tribunalul din Târgu-Murăş. Cu Kovács acesta Szörtsey mai avusese de lucru: Kovács făcuse pe seama ligii „TESz” nişte insigne iredentiste cu cari liga iredentistă i-a tras chiulul, vânzându-le şi neplătindu-i partea. Era dat de

Kovács în judecată pentru-această ’nşelăciune, deci putea să spună că scrisoarea ajunsă la Gömbös e simplu şantaj, făcut ca să-şi capete banii pentru insignii. În plus, Szörtsey ştia ceea ce nu ştia Kovács: că s’a depus la parchetul din Târgu-Murăş în anul 1923. o adresă, falsă-nefalsă, nu importa, prin care o văduvă ungu-roaică Balla, dăunată prin falimentul fradulos al băncii din Târgu-Murăş a lui Szörtsey, îşi retrăgea acţiunea din 1919 în baza căreia a fost pus dictatorul de azi dela TESz sub urmărire, spunând în această adresă că i s’au dat depunerile dela bancă, respectiv le-a luat în numele ei un nepot Atila Jeney. Szörtsey ştia că ’n urma acestei adrese acţiunea de urmărire a fost clasa-tă. A crezut deci că-i poate da pe Kovács şi pe contele Somssich în judecată pentru calomnie, pe ’ntâiul pentru scrisoarea către Somssich, pe conte pentru că a dat scrisoarea lui Gömbös.

Fazele procesului se cunosc din n-rul depe Februarie al acestei reviste.

Ultima desbatere a fost la 28 Martie crt.

La debaterile anterioare Kovács prezintase o fotocopie dela parchetul din Tg. Murăş, din care se vedea că la 1930 acţiunea de urmărire, clasată după spusa avocatului lui Szörtsey la 1923, nu era încă revocată. Despre fotocopia aceasta avocatul lui Szörtsey

a susținut că-i falsă; s'ar fi făcut adecă din 1920 1930. Kovács a arătat acum - adecă a vrut să arate, fiindcă n'a fost lăsat — că o urmărire pentru 'nșelăciune și delapidare nu se poate clasa la cererea părții reclamante ci merge înainte din oficiu; apoi că cererea din 1923 a văduvei Balla, moartă în 1922 (!), e falsă, scrisă de mână străină, și că nepotul acestei văduve, Atila Jeney, a făcut la 1923 acțiune 'n contra lui Szörtsey pentru fals în acte publice, iar acțiunea aceasta nu e nici azi clasată.

Acuzatul Kovács n'a fost lăsat nici măcar să-și enumere bine noile capete de acuzație ce le avea în contra reclamantului Szörtsey, necum să facă dovada. „Chestiunile acestea nu privesc justiția — i-a strigat judecătorul. D-ta n'ai afirmat (în scrisoarea reclamată - n. tr.) decât atât că a fost în curs în contra lui Szörtsey o acțiune pentru înșelăciune și delapidare. Numai despre aceasta să vorbești“. (Cf. „Uj Magyarság“, 29. III)

Au urmat altercații violente între acuzat și judecător, iar la un moment dat (cf. „Uj Magyarság“, ibid.) Kovács „a 'nceput să vorbească despre falsificările de franci, dar judecătorul l-a chemat energetic la ordine“. (Deși nu ni s'arată ce s'a spus despre aceste falsificări, oricine o poate înțelege: Kovács a obiectat că se face o nouă mușamalizare, fiindcă Szörtsey a fost amestecat și în falsificările de bancnote franceze, și 'n loc să fi fost pedepsit, a fost pus în fruntea societăților iredentiste).

Avocatul lui Szörtsey a afirmat că la 20 Martie crt. s'au prezin-

tat în fața judecătorului de instrucție din Târgu-Murăș doi inși, cari au declarat sub jurământ că numita văduvă Balla a scris cererea de revocare a urmăririi în fața lor (Cf. „Uj Magyarság“, ibid.)

Desbaterile s'au sfârșit într'o atmosferă tragică: acuzatul Kovács a arătat că i-i 'n pericol viața.

Ca să nu-l lase 'n pericol, judecătorul l-a băgat pe 3 luni la răcoare Contele Somssich, la rândul său, a fost condamnat la o amendă de 500 pengő, cu suspendarea pedepsei pe timp de 3 ani.

În motivarea sentinței se arată ca fapt agravant (cf. „Budapesti Hirlap“, 29. III), că Kovács „a calomniat pe un membru conducător al lui „TESz“, deci pe un conducător al unei astfel de societăți care, în ochii fiecărui ungur, servește scopuri sfinte; ori' aceste acuzații, dacă s'ar adeveri, ar fi de natură să distrugă moralicește această societate“.

Parcă, adecă, după falsificările ei de franci francezi, după amestecul ei în afacerea Jankapuszta și după atâtea altele, onorabila „TESz“ ar mai avea cum să fie distrusă moralicește!

Masacrele de pomină întâmplăte în campania electorală din anul trecut la Endrőd, în județul Bichișului, au avut urmări după cum se știe, la justiție. Fa miliile masacraților au dat statu în judecată și au câștigat procesul, adjudecându-li-se desdăunări de circa 50 de mii de pengő.

Sentința s'a dat la mijlocul lunii trecute. La 22 Martie apoi, ziarul „Magyarság“ a publicat o știre din Giula în care se arată

că a venit ordin la primăria din Endröd să se facă o listă despre toate datoriile părților, și să fie reținute integral din desdăunarea hotărîtă de justiție. Gazeta budapestană arată că desdăunații se vor alege cu nimica.

La tribunalul militar din Budapesta s'a desbătut la mijlocul lunii trecute un proces vrednic de amintit: al unui fost ofițer în vârstă de 48 de ani, Mokcsay Barna, care fusese condamnat acum doi ani de justiția militară — nu ni se spune pentru ce — la 14 luni închisoare. După sentința de atunci, Mokcsay a trimis locotenent-colonelului Rapaich o scrisoare în care spunea: că a fost condamnat pe bază de mărturii false și de date neadevărate, și că „la cea mai mare parte a ofițerimii de după război noțiunea de gentămen absolut corect nu se poate referi“. Pentru caracterizarea aceasta făcută ofițerimii ungurești postbelice acuzatul a fost condamnat la o lună închisoare și 100 de pengö amendă. (Cf. „Magyarság“, 14. III.)

La primăria din orașul Székesfehérvár, la fel ca la mai toate primăriile ungurești, s'au descoperit în anii din urmă fraude uriașe.

Le dase în vileag, încă 'n deceniul trecut, un profesor ziarist, Rakács. În loc însă să se fi luat vreo măsură 'n contra pungășilor, s'a luat în contra ziaristului, care a fost condamnat la 7 luni închisoare și ca urmare și-a pierdut apoi catedra. După ce profesorul ziarist și-a ispășit pe-

deapsa și a fost scos din rândul oamenilor, buba dela primărie a spart prin nu știu ce împrejurare, și toate acuzațiile aduse 'n contra primarului și-a altora de „calomniatorul“ Rakács s'au adeverit cu vârf și îndesat. „Calomniatorul“ a cerut după ce fraudele dela primărie rămăseseră definitiv stabilite, să i se reia procesul. A fost însă refuzat pentru că în materie de calomnie prin presă, chiar dacă n'a fost calomnie, nu există reluare. Ca o slabă consolare, ministerul de instrucție i-a admis să reîntre în învățământ, dar numai ca profesor începător. Rakács și-a dat acum demisia dela catedră, amenințând că va da statul în judecată. (Cf. „A Reggel“, 16. III.)

La o altă primărie urbană, la Szenteș, e acum o anchetă pentru că s'au delapidat ajutoarele șomerilor (cf. „Budapesti Hirlap“ și celelalte ziare din 20 Martie). Szenteșul e vestit ca unul dintre cele mai pline de șomeri dintre orașele Ungariei: după statistica oficială tot al doilea om trebuie alimentat dela cazanul public.

Faimoasele fraude dela primăria din Solnoc se pot socoti mușamalizate. După cum se știe, primarul acestui oraș, câțiva consilieri și aproape toți conducătorii serviciilor au trebuit arestați, iar doi consilieri își puse seră funia 'n gât. Firește, nu pentru că Ungaria ar fi fără milă 'n chestii de acestea, ci pentru că revolta cetățenilor luase așa de mari proporții încât oficialitatea superioară nu mai putea să 'n-

chidă ochii. S'a făcut deci anchetă. Și ancheta a dus la eliberarea primarului, la punerea câtorva în libertate pe cautiune, și așa mai departe. Gazeta lui Bethlen, „8 órai Ujság”, a dat alarmă că se 'ntinde mușamana. Guvernul a răspuns la 1 Aprilie cu un comunicat, spunând că nu de-aceea s'a sfârșit ancheta la data ce o anunțase mai dinainte prefectul, pentrucă l-ar fi pus prefectul capăt, ci pentrucă nu mai era nimic de cercetat. Firește.

Altele : Sancționarea fraudelor dela primăria din Mișcolț a fost limitată la funcționarul Angyal Istvan, care a fost condamnat la 6 luni închisoare pentrucă a delapidat chirile localurilor de prăvălii ale municipiului (cf. „Budapesti Hirlap”, 19 III).

La primăria orașului Eger s'a nceput în Februarie anchetă din cauza excrocheriilor făcute cu lefurile lucrătorilor. (Cf. „Uj Magyar-ság”, 28 II.) Mușamana s'a 'ntins și acolo, fiindcă în ziare nu s'a mai pomenit de-atunci nimic despre aceste fraude.

La primăria orașului Putnok s'au descoperit deasemenea fraude. Au fost sancționate numai prin trimiterea câtorva slujbași la pensie. (Cf. Pesti Hirlap”, 25 III).

Tribunalul din Dobrițin a condamnat la începutul lunii acesteia pe un slujbaș superior dela poștă, Lőrinczy Dezső, pentru o serie de delapidări. (Cf. „Pesti Hirlap” 4. IV).

In oficiosul revizionist, „Pesti Hirlap” s'a publicat la 15 Martie

crt. următoarea știre din Solnoc: „Judecătoria a condamnat la 4 ani temniță pe zilerul Francisc Toth, care în toamna anului trecut a aprins în două săptămâni opt case din oraș. El s'a apărat la desbatere spunând că găsea o mare plăcere în aprinderea caselor. Ducea cu el cărbuni aprinși, sau incendia casele cu foi rupte din cartea de rugăciuni”.

**La tribunalul din Buda-
pesta** e pendinte un proces de 'nșelăciune al unui fost judecător de tribunal, dr. Ștefan Nagy. Numitul fusese condamnat pentru luare de mită la 4 ani temniță, iar după împlinirea pedepsei a 'nființat o întreprindere, cu care și-a excrocat clienții și a fugit apoi la Viena. Anul trecut a fost extrădat și se află de atunci în închisoarea parchetului budapestan. Luna trecută era să i se judece procesul, dar a fost amânat pe după Paști (cf. „Pesti Hirlap”, 25. III.)

Partidul lui Gömbös are la Senteș o fițiucă, „Szentesi Hirlap”, de care se face adeseori caz în conflictele opoziției cu guvernul. Conducătorii acestei fițiuci, Bela Ernest Ronai, Emeric Erdélyi și Ladislau Sima, își spală acum obrazul la tribunalul din Buda-pesta, în judecata căruia au dat pentru calomnie pe corespondentul din Senteș al ziarului „Magyarság”.

Corespondentul gazetei budapestane arătase despre ei următoarele:

Despre Ronai, că a fost condamnat în timpul războiului la

moarte pentru jăfuire de cadavre, apoi i s'a comutat pedeapsa în închisoare pe opt ani, pe care însă n'a făcut-o, fiindcă dosarul a dispărut în timpul revoluției. Lucrurile acestea s'au scris pe vremuri în „Alföldi Friss Ujság”, autorul a fost de Ronai în judecată, dar a fost achitat pentrucă a făcut dovada celor afirmate.

Despre Erdélyi și Sima s'a scris în „Magyarság” că au fost comuniști: întâiul a și fost condamnat pentru aceasta la 5 ani, dar a izbutit să nu facă pedeapsa, iar al doilea a stat închis în prevenție.

Procesul a venit spre dezbateri la 1 Aprilie crt.

Correspondentul acuzat a cerut să i se admită să facă dovada și i s'a admis. Procesul a fost deci amânat.

Reținem din debaterile ședinței dela 1 Aprilie:

Acuzatul a arătat că a adus în mai multe rânduri la cunoștința prefectului și a organizației guvernamentale din Senteș trecutul conducătorului și redactorilor foii guvernamentale, dar i s'a răspuns: îi știm cine-s, -dar îi ținem fiindcă ziaristii cum se cade sunt scumpi, iar pe aceștia cel puțin îi putem prinde la nevoie de turelul pantalonilor. (Cf. „Magyarság”, 2. IV).

Din îndrăznelile lui Spectator

E cuvânt de ordine astăzi la Budapesta, în urma noii călcări germane a tratatului de pace: Dacă Franța sezisează în contra faptei nemților comisia permanentă dela Haga, să arătăm și noi, unгурii, acestui for internațional, că există un tratat, cel referitor la minorități, pe care statele succesoare îl calcă sistematic.

Încă înainte de-a fi pus guvernul pe cei dela oficiosul revizionist „Pesti Hirlap” să dea acest cuvânt de ordine, s'a grăbit să-l rostească prin gazeta budapestană „Magyarság”, la 22 Martie, un domn dela Cluj, faimosul șvab hunificat Krenner alias Spectator, cel condamnat în răsrepeșite rânduri pentru instigații în contra statului român, și totuși, drept răsplată, posesor

până deunăzi de permis gazetăresc pe C. F. R.

Sub titlul „Sfințenia tratatelor”, numitul Spectator a publicat în numărul arătat al lui „Magyarság” un articol de-o îndrăzneală fără pereche, spunând: că n'a fost nevoie să dea nemții lovitura pe care au dat-o tratatului de pace, fiindcă tratatele se strică singure de răsuflarea plină de miasme a învingătorilor: „au fost făcute pe bază de plebiscituri falsificate”, și-au fost recunoscute chiar de 'nvingători ca „mincinoase și cu neputință de păstrat”, prin aceea că li s'au adaus tratate făcute prin invoială ca cel dela Locarno. Dela această introducere, „Spectatorul” dela Cluj ajunge la tratatele minoritare, ca să 'ntrebe de ce nu se vorbește și de sfințenia acestor tratate, și să asigure că

a venit acum timpul să se discute și nerespectarea acestora — firește nu nerespectarea lor în Ungaria, ci cea pretinsă din România. După acest deștept Spectator dela Cluj, ținuturile desrobite au fost lăsate României numai sub rezerva respectării tratatelor minoritare, - dovadă „scrisoarea Clemenceau“ (sic!) —, deci nerespectarea acestei obligații „ar merita de fapt o discuție juridică“.

„Mi se pare chiar — adaugă marele deștept — că prevederile acestea (referitoare la minoritari — n. tr.) au o perspectivă cu mult mai mare decât altele. *Ceea ce nemții calcă din când în când, e un tratat prin care nemții au dat altora dintr'al lor; dar ceea ce se calcă zilnic în chestia minoritară, sunt toate tratatele cu ajutorul cărora alții au căpătat și dețin nefulburați fără contravaloare*“.

Iată o clasică mușcătură de șarpe încălzit la sân. Vipera dela Cluj care știe din pățite ce e tratatul minoritar din România — dovadă iertările și permisul de C. F. R. cu care i-au fost răsplătite atâtea provocări — are îndrăzneala nu numai să ne compare cu Germania călcătoare de tratate și turburătoare a păcii Europei, ci să mai și scuze această Germanie, iar pe noi să ne declare de două ori păcătoși: pentru că am face „zilnic“ ceea ce nemții fac „din când în când“, și pentru că nemții nu-s la o adecă ținută să respecte un tratat „prin care au dat altora dintr'al lor“, în vreme ce noi am fi obligați la respectarea — despre care n'am vrea să știm — a „tratatelor minoritare“, deoarece am căpătat prin ele fără contravaloare terito-

riile desrobite, și le-am căpătat numai cu obligația că vom respecta aceste tratate. Cutează să scrie așa un domn minoritar dela Cluj, atunci când însăși cutezanța aceasta a sa e dovadă nu numai că la noi nu există oprimare a minoritarilor, ci că se trece dela omenia față de minoritari la ade-vărate inconștiențe sinucigașe.

„Spectatorul“ dela Cluj nu se oprește însă la cele citate mai sus. Nebunul acesta furios are ca întotdeauna în corespondențele sale din „Magyarság“ halucinații apocaliptice. După ce a rămas stabilit pentru cetitorii săi budapestani — pe simpla sa afirmație — că România face zilnic în contra minoritarilor ceea ce face din când în când în contra tratatelor de pace Germania lui Hitler, s'apucă să avertizeze că năpasta aceasta căzută pân'acum pe capul ungu-rilor dela noi nu e nimic, ci vor veni altele, după exemplul sovietic al mutării balticilor în Siberia: vor veni deportări în masă, pentru spargerea blocurilor compacte ale ungu-rilor. Vipera dela Cluj uită — firește — să adauge că de fapt s'au început asemenea stră-mutări, dar nu făcute de oficialitatea românească, ci de conducătorii inspirați dela Budapesta ai ungu-rilor dela noi. De-ajuns să cităm ca dovadă următorul memoriu apărut în n-rul din 15 Febr. crt. al gazetei clujene „România Nouă“, trimis de românii sălă-jeni ministrului de-agricultură la 21 Noemvrie anul trecut, și ră-mas — ca dovadă a prigoanei ce e la noi în contra ungu-rilor — fără vreo urmare pân'acuma:

MEMORIU

„In comuna Mecentiu, în anii

din urmă au început să se strecoare Secui, cumpărând pământurile ce ieșau la vânzare. În Țeghea și Mecenteiu s'au așezat până în prezent peste 37 familii, formând puternice cuiburi ungurești și slăbind prin aceasta acțiunea de colonizare a statului român, iar prin acapararea pământurilor băștinașii Români nu pot ajunge la o brazdă de pământ.

Acum în toamnă au sosit noi emisari ai Secuilor, cu scopul de a mai cumpăra unele moșii, cum e cazul moșiei succesorilor lui Iaco din Ieriu-Sâncraiu, a succesorilor lui Récei din Mecenteiu, etc.

Noi, conducătorii spirituali ai localnicilor, conștienți de misiunea noastră sfântă, de a informa forurile superioare și de a contrabalansa această mișcare păgubitoare din punct de vedere național și economic, care este dirijată de mâini nevăzute, am organizat o modestă cooperativă cu 139 membri — deocamdată — al cărei capital subscris este de 140.000 lei, în scopul cumpărării moșiilor cari sunt și vor fi de vânzare, pentru a se împărți Românilor băștinași.

Azi sunt de vânzare latifundiile: Bihoreana, Fortunescu, Iaco, Marton, Balázsy, Récei, Károly, în extindere totală pe peste 1600 j. cad.

Plugarii Români băștinași, cari doresc din toată inima să ajungă la o brazdă de pământ, nu pot cumpăra aceste moșii din cauza lipsei totale a creditului și astfel se zădărnicesc intențiunile Statului, ca pământul să ajungă în mâna plugarului Român.

Deaceia ne adresăm Excelenței Voastre, cu tot respectul și cu toată încrederea, rugându-Vă să binevoiți a determina forurile în drept și subalternii dv., să binevoiască a ne ajuta la cumpărarea moșiilor indicate mai sus, acordându-ne creditul necesar pe termen de 30 ani.

În numele obștei: Grigore Rusa și Ioan Heletea“.

Se poate o mai blestemată instigație decât aceasta ce-o face cu viziunile sale apocaliptice șvabul renegat dela Cluj Nicolae Krenner, așa-zisul Spectator? Năpârca dă alarmă că „va veni o vreme“ când „se vor face“ la noi strămutări de populații după sistemul sovietic, și dă alarma aceasta atunci când conducătorii îndrumați dela Budapesta ai unguilor dela noi mută săcui în zona graniței apusene, ca să fie pe cine să se conteze dacă ar veni vr'odată plebiscitul rothermerist în care se trage nădejde la Budapesta! Asemenea 'ndrăzneală la Budapesta s'ar pedepsi cu ardere de viu!

Stări din raiul hortist

„Ungaria a apucat pe calea sterilității franceze“ — sub titlul acesta s'a publicat în „Magyarság“ din 24 Martie crt. un unic dar foarte interesant articol al lui Kovács Alajos, șeful oficiului maghiar de statistică. Se cuvine să-l reproducem în întregime:

„Proporția brută a nașterilor din Franța nu s'a schimbat față de cea de dinainte de război în măsura 'n care s'a schimbat în alte state, și scăderea postbelică, care în alte țări, de-o pildă în Germania, în Anglia, a fost aproape catastrofală, în Franța s'a prezentat numai moderată. E natural să fie așa, deoarece media din vremea de pace a nașterilor franceze era așa de rea încât nu prea avea cum să mai decadă. Se prezintă însă cu totul altfel lucrurile dacă comparăm nașterile, respectiv nașterile legitimirilor vii, cu numărul femeilor măritate cari sunt în vârstă de 20-39 de ani, cari dau 90 la sută din totalul nașterilor legitime.

În Franța numărul femeilor măritate cari sunt în vârstă de 20-39 de ani s'a sporit extraordinar, și anume cu 20 de procente în 10 ani, și cu toate acestea născuții-vii legiuși vin pe lume în număr din ce în ce mai mic. Raportând pe născuții-vii legiuși la numărul femeilor mă-

ritate cari sunt în epoca cea mai productivă, se constată că 'n vreme ce în anul 1921 au revenit încă la o mie de astfel de neveste 198 de născuți vii, în anul 1931 au revenit abia 151. Scăderea proporției e deci cu mult mai mare decât o arată cifrele brute (20.9 și 17.4) ale nașterilor.

Dacă facem aceeași socoteală cu privire la Ungaria, rezultatul e încă și mai trist, cel puțin din punctul de vedere al rapidității procesului. În Ungaria proporția 'n chestiune a fost în anul 1921 de 270, iar în anul 1931 abia 185. Proporția noastră e deci astăzi cu mult superioară celei franceze, dar e neîndoielnic că se apropie de-a Franței în chip periculos“.

În nr. din 20 Martie crt. al lui „Magyarság“ s'a publicat un articol al unuia Nagy Lajos din județul Bichiș de pe granița românească, în care se arată că satele acestui județ o duc într-o mizerie crâncenă, iar copiii-s aproape toți bolnavi, cei mai mulți de tuse, lecuită cu păr de măgar afumat.

Autorul arată c'a găsit o casă unde de săptămâni de zile nu s'a văzut o bucată de pâine.

În altă casă din același sat a

găsit pe copii bătându-se pe-o bucată de pâine adusă de cel mai măricel dintre ei dela școală; acesta adevărat a fost trecut în lista școlărilor ajutorați din fondul pentru protecția copiilor, și 'n loc să mănânce bucata de pâine ce i-o dau la școală, o aduce acasă.

Articolul se 'ncepe cu cuvintele: Nu pământul e de vină, fiindcă el produce de-ajuns, ci vina-i altundeva.

Adăugăm noi ceea ce dânsul s'a temut s'adauge: E vina la latifundieri și la cei cari storc toată vîlaga ungurească în scopuri iredentiste.

Revista „Magyar ut“ a studenției protestante din Budapesta

a publicat la 15 Martie crt. următoarele spicuiuri din cartea apărută recent: „Copilul în Budapesta“ (A gyermek Budapesten) a lui Illyefalvy Lajos:

Capitala maghiară are la peste un milion de locuitori abia 156 de mii de copii, de unde acum 26 de ani avea la 800 de mii de locuitori 204 de mii. Scăderea din intervalul acesta e pe confesiuni următoarea: la catolici 23 mii, la evrei 26 de mii; protestanții au un spor de o mie de copii. Numărul familiilor fără copii a crescut în timpul dela 1910 până la 1930 dela 36% la 43%.

În anul 1933 s'au născut la Budapesta 3021 de copii nelegitimi.

Ungurii în statele succesoare

In Cehoslovacia

La 19 Dec. anul trecut, cele două principale semioficioase dela Budapesta, al guvernului și-al Ligii Revizioniste, salutau astfel alegerea d-lui Beneș la președinția republicii cehoslovace:

„Pesti Hirlap“, organul Ligii Revizioniste: „Lui i se potrivește și i se va potrivi și 'n viitor vorba lui Montesquien, că nu este mai tiranic despotism decât acela care-și exercită autoritarismul sub masca dreptului și a dreptății, — masca aceasta operează la Koșice și Bratislava și peste tot prin locurile mărginașe ale minunatului nostru trecut, stropite cu sânge

de unguri și de slovaci și ruteni maghiarofili, și tot această mască lucrează și la Geneva... Peste cine prezidează Eduard Beneș? În afară de cehii săi credincioși, peste un vulcan ce va erupe în cei dinții ceas critic al Europei, ca să îngroape cu lava sa operă marelui pamfletar și țesător de plase“.

Iar semioficiosul guvernului, „Budapesti Hirlap: „Coaliția guvernamentală, sporită cu comuniștii cari la comanda Moscovei s'au dat fără veste de partea lui Beneș, l-a ales cap al statului cu majoritatea de trei cincimi prescristă de constituție... El a fost acela care a stat în dosul oricărui atac ce s'a dat în cei 17 ani tre-

cuți în contra patriei noastre. De asemenea el a fost la Liga Națiunilor principalul reprezentant al directivei antimaghiare, dupăcum tot el a stat și în fruntea aceluia front care a împiedecat îmbunătățirea sorții minorităților maghiare. El a fost cel care a împiedecat orice reformă mai demnă a procedurii minoritare a Ligii Națiunilor. În sarcina politicii lui se poate scrie nu în mică măsură și faptul că situația unghurimii din Slovacia se înrăutățește într'una".

Lucrurile acestea s'au scris sub impresia întâielor știri despre alegerea d-lui Beneș.

Vă închipuiți ce uluite au putut fi cele două redacții, când a doua zi au trebuit să publice telegrame din Praga ale Agenției telegrafice maghiare, prin cari se vestea că profesorul Nemeș, contracandidatul d-lui Beneș, s'a retras din pricină că fostul ministru de externe avea asigurată majoritatea zdrobitoare, între altele în urma trecerii de partea lui a tuturor minorităților din Slovacia, în frunte cu amândouă partidele de opoziție maghiare!

La 21 Dec., apoi, gazeta budapestană „Magyarság" a reproduș o declarație a faimosului președinte al partidului socialist-creștin unghuresc Geza Szüllő, în care se arăta că s'a datorit votarea pentru d. Beneș de-o parte invitației la colaborare ce s'a făcut acum pentru întâiaoară acestui partid unghuresc, iar de altă parte convingerii ce și-au făcut-o, că „au câștigat în d. Beneș un astfel de prieten, care va îngădui să se afirme în orice împrejurări pretențiile juste ale minorității maghiare", și că „ziua

de 18 Dec. (a alegerii d-lui Beneș) înseamnă o viață nouă pentru minoritatea maghiară din Cehoslovacia și pentru catolicii de-acolo".

Aceeași gazetă budapestană a publicat la 5 Ian. crt. o telegramă din Praga, în care se arătau declarațiile celui alt președinte al partidului socialist-creștin unghuresc din Slovacia, ale contelui Ioan Eszterházy, făcute la ședința comitetului partidului cu privire la înțelegerea în baza căreia partidul în chestiune și-a dat voturile pentru d. Beneș. Pretențiile partidului socialist-creștin maghiar — comparați-le cu concesiile ce s'au făcut maghiarilor la noi! — au fost următoarele: Să se înființeze o catedră de limba maghiară la Universitatea din Praga, să se satisfacă unele doleanțe școlare, să se aranjeze definitiv chestiunile de cetățenie și pensie, și să se admită deputații maghiari ca observatori la discuțiile ministerelor cu ministerul de finanțe privitoare la întocmirea bugetului, pentruca să se asigure partea cuvenită din buget minorității maghiare.

E greu de știut dacă cele două partide unghurești de opoziție au avut consultări de ultimă oră cu Budapesta. Strânsele legături cu Ungaria, și ale lui Szüllő și ale altor conducători ai minorității maghiare din Slovacia, nu exclud asemenea consultare, deși cele două citate din „Budapesti Hirlap" și din „Pesti Hirlap" ar face să se creadă contrarul.

În orice caz, celalalt amestec al Budapestei, ce a urmat imediat după alegerea d-lui Beneș, este sigur.

Ca să nu lase să se ajungă între partidele maghiare și 'ntre Praga la legături mai strânse cari să anihileze propaganda iredentistă, s'a făcut imediat după alegerea d-lui Beneș un apel la organizațiile politice maghiare din Slovacia ca să se unească într'una singură. Apelul a venit dela partidul național maghiar, și a fost făcut partidului socialist creștin în adunarea ținută de comitetul partidului național maghiar la 8 Ian. la Bratislava. Cei doi președinți ai partidului socialist-creștin, contele Eszterházy și Géza Szüllő, au răspuns printr'o scrisoare apărută la 14 Ian. în „Prágai Magyar Hirlap“, arătând că s'a n-tâmplat în politica socială cehoslovacă o schimbare, și anume prin concilierea favorabilă și minoritarilor unguri a statului cu Vaticanul, dar deoarece în privința îndreptăririi naționale nu s'a schimbat nimic, socot fuzionarea binevenită.

Au urmat apoi tratative, în urma cărora fuziunea a devenit în luna trecută fapt împlinit.

Revista „Magyar Szemle“, a fostului prim-ministru Ștefan Bethlen, explica astfel în n-rul de pe Febr. această fuziune:

„Idea partidului național-maghiar (fuzionarea — n. tr.) preocupă de ani îndelungași pe conducătorii ungarimii din Slovacia și cauza pentru care nu s'a ajuns până acuma la o totală fuziune, trebuie căutată, evident, în cumpănirea multilaterală a împrejurărilor. Anume, partidul socialist-creștin are și organizații slovace și nemfești, cari după toate probabilitățile ar ieși din partid dacă acesta s'ar înfățișa într'o postură

hotărît naționalistă. Nu mai departe decât la sfârșitul lui Octombrie adunarea dela Bratislava a comitetului executiv al partidului socialist creștin a hotărît perfectuarea organizațiilor slovace, lucru care ar putea avea rezultate însemnate. În schimb e deasemenea neîndoios că organizarea ungarimii într'un cadru unitar ar spori în chip considerabil greutatea ungarilor în politica țării“.

Se vede că până 'n cele din urmă cumpăna s'a aplecat în partea ceastălaltă, a interesului șovinist, și fuziunea — îndoielnică încă pe vremea când apăreau în „Magyar Szemle“ explicațiile de mai sus — a devenit posibilă.

Cumpănirea aceasta e redată de „Prágai Magyar Hirlap“ astfel (cităm după „Pesti Hirlap“ din 30 Ian.):

„După părerea partidului național maghiar, împrietenirea frățască cu slovacii, cu germanii și cu rutenii va fi mai strânsă dacă se va face pe baza principiului alianței între partide, și anume nu numai pentru că astfel se vor putea elimina punctele de frecuş, ci și pentru că astfel se va putea realiza o dezvoltare de mari proporții a organizării politice a naționalităților cari sunt de o simțire cu ungarii“ (în mintea ungarilor, după cum se știe, slovacii și rutenii sunt și ei „naționalități“).

Cu toate că s'ar părea din cele de mai sus că ungarii socialiști-creștini au renunțat la organizațiile nemaghiare, o știre a lui „Uj Magyarság“ din 22 Martie arată că se lucrează, dimpotrivă, la atragerea celorlalți locuitori ai Slo-

vaciei și Ruteniei spre partidele maghiare fuzionate.

Cităm :

„Conducerea alianței partidelor maghiare din Rutenia a ținut o adunare la Beregszas, la care deputatul Andrei Kórláth s'a ocupat de chestiunea unificării partidelor maghiare. A constatat că partidele maghiare n'au dus o politică unilateral maghiară, ci au luptat cu toată puterea și pentru interesele populației rutene, **românești** și nemțești, oriunde au văzut că-s periclitare. Alianța partidelor a delegat în directoriul rutean (adecă al partidului din Rutenia) câte opt delegați, în afară de deputații maghiari din parlament și din dieta provincială, iar populația ruteană, **românească** și germană e reprezentată prin câte-un membru“.

Așa!

Iată-i dar pe înfrigații arhangheli maghiari ai drepturilor minoritare apărând interesele minoritare **românești** din Cehoslovacia, dimpreună — firește — cu cele „minoritare“ slovac și rutene. Că se urmărește prin aceasta tot vechea înhămare a popoarelor Slovaciei și Ruteniei la un separatism iredentist în folosul Ungariei, la fel ca prin întovărișirea interminoritară ce o propagă 'n România presa ungurească din slujba aceleiași Budapeste — e lucru prea ușor de 'nțeleș.

*

În n-rul citat, din Febr. crt., al revistei „Magyar Szemle“, s'au mai publicat despre ungruii din Slovacia următoarele informații:

Minoritatea maghiară de acolo are o societate culturală cu 150 de filiale: „Sz. M. K. E.“ (Szlo-

venszkői Magyar Kultur Egylet, Societatea culturală magh. din Slovacia, fostă F. M. K. E. „Societatea culturală maghiară din Ungaria nordică“). E vorba de sora din Slovacia a faimoasei „EMKE“ dela noi, înființată — ca și-aceasta — numai pentru maghiarizări. Și dovadă că întocmai ca „EMKE“ „Sz. M. K. E.“ înțelege să se țină și sub noua stăpânire de vechea treabă a maghiarizărilor, e că revista lui Ștefan Bethlen notează că-s continue plângerile în contra ei că se vâără și 'n ținuturi cu populație neungurească. Revista fostului prim-ministru unguresc are totuși neobrăzarea să se scandalizeze că „Sz. M. K. E.“ nu se 'mpărtașește din bugetul statului decât de-un ajutor de 8 mii de coroane.

„Magyar Szemle“ mai dă informația că dintre 74 de institute bancare ungurești (voia să zică evreo-maghiare) ce erau în Slovacia în anul 1919, mai sunt azi în mână ungurească 14.

*

În legătură cu această ultimă informație a revistei lui Bethlen, dar și cu stările contrare cari sunt la noi în Ardeal, unde mișcarea șovinistă ungurească e 'n cea mai mare parte operă evreiască, e bine să reținem următoarele observații reproduse de gazeta budapestană „Uj Magyar-ság“ la 1 Martie crt. din publicația catolică „Uj Élet“ din Koșice:

„După arătările oficiului ceh de statistică la 1910 erau în Slovacia 107.314 evrei cari se declarau de naționalitate ungurească. După ocupație însă, așa se vede, evreimea din Slovacia a înțeles fără veste că n'are prea

multe comune cu ungurimea, și la 1921, cu prilejul întâiului recensământ ceh, nu s'au mai declarat maghiari decât 28.827. În decurs de zece ani deci s'au ascuns 78.487 de inși din fața auto-declarării fățișe, trădând orice concepție asimilaționistă și declarându-se evrei. După datele publicate nu demult ale numărătorii din 1930, numărul evreilor unguri a scăzut la 16.807, adică s'au găsit iarăși cu 12.020 mai puțini evrei maghiari. Cetind aceste date, ne-am putea gândi la o nouă prinsoare egipteană, la o nouă tăiere a fiecărui nou născut, dacă totatunci sporul celor de naționalitate evreiască nu ar prezenta o uimitoare urcare. Așa se vede, evreii din Slovacia își dau din ce în ce mai mult seama că strămoșii lor odihnesc undeva în cimitirul din ghetto din Praga. Ce zic oare la aceasta cei cari voiesc să soluționeze și astăzi prin asimilare chestiunea evreiască?"

*

La sfârșitul lui Ianuarie — 'nainte deci de 'nfăptuirea coaliției celor două partide ungurești — s'a înființat cu sediul la Bratislava o „Societate a minorității maghiare din Cehoslovacia“, bineînțeles cu mască culturală, literară. În presa din Ungaria înființarea noii societăți n'a găsit ecou decât în câteva mici știri disparente. În schimb a fost comentată în unele ziare maghiare dela noi, firește cu îndemnul ca să se imite și aici. Apelul la imitarea ungarilor din Slovacia l-a făcut întâi un domn Kalotai, cetățean maghiar și tripoter la clubul așa-zis gazetăresc din Ti-

mișoara, prin „Független Ujság“ dela Cluj.

*

La judecătoria din Koșice s'a judecat la mijlocul lui Ianuarie apelul unor futbaliști maghiari din Slovacia, cari s'au folosit de pretextul unor matchuri în Ungaria, ca să se pună în slujba spionajului unguresc. Doi dintre echipierii, condamnați la 13 și 12 ani, au fost osândiți la câte 15 ani, unul a rămas comdatat la 10 ani, 3 la câte 3 ani, unuia s'a redus pedeapsa dela 8 la 3 ani, altuia dela 9 la 8, iar unuia dela 4 la 3. (Cf „Magyarság“ 18. I).

*

„Uj Magyaráság“ din 23 Ian. crt. a publicat următoarea știre din Praga:

„După cum se poate constata din relatările ziarelor, în anul trecut au fost areștați pentru spionaj la patru parchete din Rusia subcarpatică (Rutenia) 120 de inși. Dintre aceștia nouă au fost osândiți în total la 400 de ani de temniță grea. Cea mai mare pedeapsă i s'a dat unuia Fülöp, condamnat la 20 de ani recluziune“.

*

Cei ce-au urmărit informațiile ce s'au dat în „Gazeta Antrevizionistă“ despre maghiarizările de nume din Ungaria, au putut reține că s'au dat dela ministrul unguresc de interne instrucții speciale ca să se adopte de preferință nume cari să amintească localități și denumiri din „ținuturile ocupate“, ca de pildă: Tövisi, Kolozsvári, Segesvári (Teiușanu, Clujanu, Sighișoreanu), etc.

Politica iredentistă ce se face astfel prin onomastică, nu se face numai în Ungaria. Se vede că s'au dat instrucții similare și prin partidele maghiare din statele succesoare, unguirilor sau maghiarizațiilor din aceste state cari ar vrea să-și schimbe, adecă să-și maghiarizeze numele.

La noi lucrul acesta n'a fost sesizat. In proiectul noii legi a numelui nu figurea ă nicio opreliște în privința acestei apucături iredentiste.

S'a sesizat în schimb Cehoslovacia.

Dupăcum arată într'o telegramă din Praga „Uj Magyarşag“ din 15 Martie crt., ministerul cehoslovac de interne a pregătit un proiect de lege a numelui, în care se prevăd următoarele:

Nu se pot cere și admite nume formate din denumiri de orașe sau comune din țări străine, adecă din denumiri geografice cari fac parte din toponimia unui stat străin; nu se pot apoi cere și admite nume formate din vechile denumiri ungurești ale orașelor sau satelor din Slovacia și Rusia subcarpatică, ca bunăoară Pozsonyi, Kassai, Ungvári, etc. Pentru împiedecarea abuzului ce se face cu schimbările de nume, taxele vor varia între 10 mii și 100 de mii de coroane, după starea materială a petiționarului.

Iredenta ungurească nu s'a mulțumit cu serviciile ce i le fac în Cehoslovacia unelele sale ungurești sau unguirizate, ci — dupăcum se știe — și-a inventat un așa-zis consiliu național-slovac, alcătuit dintr'o semiduzină de renegați ca preotul fost pro-

fesor universitar Jehlicska Ferenc, ca Dvorcsák Gyözö, ca foarte-slovacul Unger Ferenc, și le pune pe aceste lăpădături să asăl-teze din anotimp în anotimp secretariatul Ligii Națiunilor cu ponoase făcute „în numele popoului slovac“, să țină conferințe revizioniste prin Italia, pela Viena sau Varșovia, și i-apoi re'ntoarse în Ungaria să raporteze despre marile succese ce le n-registreează depe urma acțiunii lor revizuirea ungurească. Marifestările acestea ale semiduzinei de renegați botezată comitet național slovac sunt, firește, însoțite de relatări întotdeauna „senzaționale“, în presa ungurească și în ziarele din străinătate aservite unguirilor, în primul rând firește într'ale lui Rothermere.

Așa s'a întâmplat și 'n urma ultimei manifestări, de astă iarnă, a faimosului „comitet național slovac“. Jehlicska, Dvorcsák „Gyözö“ și Unger au înaintat secretariatului Ligii Națiunilor un ponos în contra alianței cehoslovaco-sovietice și-a aerodromurilor înființate pe baza acestei alianțe în Rusia subcarpatică și în Slovacia, cerând să fie salvată Europa de invazia sovietică printr'o retrocedare a Slovaciei și Ruteniei la unguri. „Slovacia ține de Ungaria, deopotrivă geograficește, economicește și istoricește, și trebuie realipită Ungariei“, — așa glăsuiește și la început și pela mijloc și la coadă memoriul cu pricina al faimosului comitet, redat pe coloane întregi în gazetele budapestane dela 29. I. Și se termină cu clasică prostie magnatească: „Extra Hungariam non est vita!“

După această nouă ispravă a sa dela Geneva, Jehlicska a dat oficiosului revizionist „Pesti Hir-lap“ (4. II) un interviu în care se scandalizează că cu prilejul retragerii d-lui Masaryk dela preșidenția Cehoslovaciei, presa austriacă „a scris într'un astfel de ton despre președintele ce pleca și despre succesorul său, de parcă ei n'ar fi ntemeiat Cehoslovacia ci vr'o Austrie-mare“. „Presă ungurească, nu-i vorbă, n'a căzut în această greșeală (într'adevăr!; vezi citatele dela nceputul acestei rubrici — n. tr.), dar unele-altele dintre ziare l-au arătat totuși pe Masaryk ca pe-un mare filosof, regretând că mai apoi a devenit necredincios față de principiile sale. Istoria filosofiei nu cunoaște însă niciun filosof ceh. Ei n'au dat în filosofie nimic original, ci au mers întotdeauna cu moda, după cunoscuta vorbă cehă: „Pane Columbus, noi suntem deja aici“.

Intreținutul renegat al fondurilor iredentei ungurești își reeditează după aceste insulte la adresa lui Masaryk poveștile cu cari asâlțează periodic Liga Națiunilor. Reținem din restul interviului desmințirea știrii ce s'a publicat anul trecut, că Vaticanul i-a interzis să mai facă politică. Dovadă că nu-i adevărat, spune Jehlicska, e că după această opreliște dânsul s'a dus astă toamnă să țină conferințe în Italia și Polonia. Ca și cum adecă o 'mpotrivire la o poruncă ar însemna că porunca nu există și nici măcar nu s'ar fi dat.

Instigația iredentei ungurești în contra Cehoslovaciei se resimțea

în vremea din urmă depe urma curentului de 'mpăciuire ce-l determinase în unele cercuri de publiciști și scriitori din Ungaria atașatul cehoslovac de presă dela Budapesta Anton Straka.

La mijlocul lunii trecute d. Straka s'a înapoiat ca consul în ministerul de externe din Praga, urmând să revină în curând la Budapesta — spune „Uj Magyar-ság“ din 24 Martie — într'o calitate superioară.

Numita gazetă budapestană a faimosului Milotay, cunoscută pentru amestecul ce l-a avut în diferitele comploturi ce s'au descoperit în anii din urmă în Slovacia, închină cu acest prilej un articol special d-lui Straka, spunând că e slovac din Koșite, că a fost pe vremea ungurească preot, că la schimbarea regimului „a intrat în slujba „cehoslovacismului“ și 'n ciuda faptului că e slovac și-a trădat neamul și a fost cel mai zelos propagandist al cehoslovacismului ghicit de Masaryk și Beneș.“

Așa gazetărie înghit deșteptii cetitori ai unei țări în care chin-tezența sufletească o reprezintă lăpădături întreținute de felul lui Jehlicska, al lui Dvorzsák, al lui Unger.

„Keleti Ujság“ anunță în n-rul din 8 Apr. că a fost arestat în Slovacia pentru spionaj un cetățean maghiar, Szirmai Arpad, fost funcționar la industria forestieră dela Bicsad, repatriat de patru ani în Ungaria. Arestatul se du-sese în Slovacia ca să cumpere pe sub mână trunchi de nuc pe seama unei fabrici de arme din Ungaria, și totodată să adune știri militare.

Să reținem această informație, pentru că după cât ni se spune unii minoritari dela noi se îndeletnicesc de-asemena cu negoțul clandestin de lemn de nuc.

In Iugoslavia

Despre minoritatea maghiară din Iugoslavia aproape că nu se face pomenire în presa budapestană. Abia dacă se vorbește de ea în câte-o revistă, unde, firește, instigația nu e în așa de mare măsură cu puțință ca în presa cotidiană.

Au ungerii în Iugoslavia un mai bun tratament ca 'n România, ca 'n Cehoslovacia, de e atât de disparentă în presa ungurească instigația în contra sârbilor? Ar fi să discutăm evidența, dacă am face și măcar în treacă o comparație între ceea ce s'admite ungerilor la noi și între ceea ce li-admite Iugoslavia. Explicația ciudățeniei că totuși Gömbös declară precum a declarat deunăzi: că Ungaria are dintre statele succesoare cele mai bune relații de vecinătate cu Iugoslavia și numai la urmă de fot cu România, și că presa budapestană n'are decât prin excepție cuvinte de ațăfare în contra Iugoslaviei, nu poate fi alta decât că Ungaria li știe Iugoslaviei de frică iar ungerii din Iugoslavia se poartă deci în consecință, pe câtă vreme noi cu „democrația“ noastră, cu „europeismul“ nostru, am ajuns să nu mai avem zi bună depe partea cățelilor ungurești.

*

Despre minoritarii maghiari din Iugoslavia s'au publicat la

Budapesta în vremea din urmă următoarele:

„Uj Magyarság“ din 24. I crt. a publicat o știre din Neoplanta, cumcă s'a înființat cu sediul la Neoplanta o cooperativă ungurească, cu scopul ca să cumpere pământ și locuri de casă cu aprobarea oficialității, pe seama ungerilor lipsiți. Cooperativa se va îngriji de materialul necesar, pe care îl va cumpăra numai dela negustori maghiari.

„Pesti Hirlap“ din 4. II rezumă un interview dat gazetei maghiare „Napló“ din Șubotița de deputatul unger din scupștină dr. Dionisie Streliczky, în care se arată că se duc din partea conducătorilor minorității maghiare tratative cu guvernul, privitor la înlesniri culturale și economice.

Revista „Magyar Szemle“ a publicat în n-rul depe Februarie o dare de seamă despre minoritarii maghiari din Iugoslavia, din care reținem: După statistica lui Iosif Bajza, la 1924 au fost în Iugoslavia 472 de mii de unguri, și anume: 382.000 în Voivodină, 71.000 în Croația și Slavonia. Procentul le-a scăzut în Voivodină dela război încoace dela 32% la 26%. Impuținarea se datorește în parte emigrărilor; în anul 1924 au emigrat în America 4000 de inși.

~ În privința culturală stau astfel: Au două gimnazii, la Becicherecul Mare și la Zenta, și un liceu la Șubotița. Liceul din Șubotița a avut în anul școlar 1933/34 179 elevi, iar în anul 1934/35 201. În școlile primare ungurești (numărul lor nu e arătat) se predau ungurește unele materii în clasele 1—4, iar în cla-

sele 5—8 și deasemenea în școlile practice și în cele de fete instrucția se face numai în limba statului, din care pricină, spune revista lui Bethlen, copiii unguri au ajuns să scrie ungurește cu litere cirile. Biblioteci științifice și culturale erau la 1918 77 iar populare 639; unele au fost distruse sau arse, cele municipale și școlare s'au transportat la Belgrad și mai funcționează abia câteva ale societăților culturale sau de lectură profesională sau religioase. De altminteri o revistă bisericească, Magvető, se plânge că nu le frecventează nimeni.

Au o singură revistă literară serioasă, Kalangya, a lui Corneliu Szenteleky (de origine slav, Stancovici). Teatrul e reprezentat numai prin trupe de diletanți. Societăți culturale au avut două: Asociația cultură maghiară, desființată de oficialitate, și Societatea literară a lui Szenteleky, moartă din cauza desinteresului obștesc. Cărți apar puține. Editura „Biblioteca maghiară din Iugoslavia“ a publicat câteva opere de ale scriitorilor maghiari din regat. „Minerva“, care editează ziarul „Napló“, are deasemenea o producție minimă. Importul de cărți și publicații din Ungaria e oprit dela atentatul dela Marsilia încoace cu desăvârșire. În Voivodină apar 112 ziare și reviste, dintre cari 73 sunt slave (la 512 mii de slavi); ungurești sunt 28 (la aproape 400 de mii de locuitori) și anume: 4 zilnice, 12 săptămânale, 5 bilunare, 4 lunare, 3 periodice.

In România

De-o vreme încoace se simte la ungarilor dela noi un început

mai serios ca oricând până acum (căci au mai fost asemenea începuturi dar au rămas fără urmare) de emancipare de sub dictatura iredentistă, magnatească și gheșeftărească, a partidului maghiar. Poate e un asemenea început și acțiunea politică a partidului maghiar al poporului, deocamdată însă să-l privim cu rezervă. Ne referim însă la presa independentă ce a început în sfârșit s'o aibă minoritatea maghiară: la Arad și la Sfântu-Gheorghe revista „Kimondom“ și gazeta săptămânală „Igazság“ ale d-lui Gheorghe de Ferenczy, la Cluj „Erdélyi Futár“ a d-lui Andrei Kiss de Szögyén, la Timișoara „Déli Hirlap“ și „6 órai ujság“. Întâiele trei, îndeosebi, trezesc cu divulgările lor despre necinstea conducătorilor partidului maghiar un ecou prelung în masele maghiare, cu osebire în Săcuimea adusă de jăcmămirile acestui partid la sapă de lemn. Nu mai puțin au răsunet aceste gazete și publicații independente în presa maghiară însăși, îngrozită că i se strică a-faceri extrem de mănoase făcute sub masca apărării intereselor minoritare. D-nii Ferenczy și Kiss au tăbărit cu un curaj vrednic de admirat asupra apașilor, excrocilor și celorlalți uzurpatori ai presei ungurești dela noi, denunțându-le îndeosebi legăturile cu iredenta și cu tripourile. Șarja continuă a celor doi gazetari în contra tripourilor „gazetărești“ dela Timișoara, dela Sătmar, etc., și mai cu seamă a celui înființat la Cluj de redacția oficiosului partidului maghiar, a mobilizat o 'ntreagă opinie publică în contra gazetarilor necinstiți și a parti-

dului maghiar ce-i controlează. Ca răspuns la demascările acesteia, Sindicatul presei minoritare din Ardeal, monopolizat cu totul de partidul maghiar, a crezut că se poate răzbuna încercând să facă să nu fie admiși gazetarii ce nu-s cu partidul maghiar și cu tripourile în lista celor cu permise de cale ferate. Del ce nu se poate cuteza în România! De mirare nu-i că sindicatul de presă al partidului maghiar a îndrăznit pe socoteala statului român asemenea lucru, ci că a fost ascultat. Precum se știe din cele arătate în n-rul nostru depe Februarie, în lista de permise gazetărești din anul acesta n'a figurat într'adevăr niciunul dintre ziariștii maghiari excepționați de sindicatul partidului maghiar, care în schimb a reușit prin delegatul său din comisia permiselor — printr'un anume Eugen Kovács despre care ziarul „Universul” a arătat că se 'ndeletnicește cu spionări în contra țării ce-l rabdă — să facă rost de permise pe căile ferate unor z'ariști condamnați pentru instigație în contra țării, sau unor pseudo-ziariști cu ocupații pela tripouri. Ziariștii excepționați de sindicatul de presă al partidului maghiar au stăruit să li se facă dreptate. O parte din presa românească li-a sărit în ajutor, și astfel guvernul a putut afla că 'n țara românească se dau permise de călătorie gratuită unora cari ațâță 'n contra țării, și nu se dau în schimb singurilor cari fac în presa ungurească gazetărie anterevizionistă. Lista ziariștilor cu permise a fost deci corectată.

S'a întâmplat după toate aces-

tea la 15 Martie — de ziua tradițională a șovinismului unguresc — un lucru despre care în presa românească nu știm să se fi făcut pomenire.

Ziua aceasta, așa-zisă a libertății, a libertății de-a suprima tot ce nu e unguresc (așa a înțeles-o Kossuth și cu-ai săi și-așa o înțeleg toți ungurii cari i se 'nchină), e sărbătorită în Ungaria prin demonstrații de stradă și prin adunări la sediile diferitelor societăți patriotice, culturale sau profesionale. O sărbătoresc deci și ziariștii.

Sindicatul presei „minoritare” din Ardeal (ceea ce s'ar traduce că-i și al presei nemțești, slovacești, sârbești, etc.) a ținut să se 'ntrunească și el la 15 Martie. A ținut sub presidenția fostului slujbaş de administrație financiară Gabriel Salzberger alias Sárkány, actualmente pensionar al statului român, o adunare la Orade, ca să voteze o moțiune kilometrică și tot pe-afât de scandaloasă, în care se spune: că e 'nvinuit și denunțat sindicatul și membrii săi ca o asociație iredentistă, de cătră gazetari maghiari cari nu fac parte din sindicat fiindcă nu sunt demni de el; că sindicatul respinge 'nvinuirea, fiindcă, înființat sub stăpânirea românească, „s'a încadrat prin însuși faptul constituirii sale în viața publică a României, al cărei organ constructiv se consideră” și „s'a încopciat prin muncă cinstită, dreaptă, în activitatea acelora cari ostenesec pentru consolidarea țării”. După ce cetățenii străini ai sindicatului, condamnații pentru instigație în contra țării, crupierii dela tripouri și ceilalți eiusdem

farinae au fost identificați în chipul de mai sus cu cei mai buni fii ai țării românești, comunicatul adaugă apoi că „în niciun caz nu pot fi identificați” — în schimb — „cu interesele țării, acești atacători și denunțatori” — adică cei cari demască gașca gazetărească a partidului maghiar. „Organizația noastră — spune 'n încheiere comunicatul — nu face niciun fel de politică, nu slujește politica în nici un fel, ci reprezintă exclusiv interesele profesionale gazetărești, paralel cu celelalte organizații de presă din România”. Dovadă: întâi de toate întrunirea dela 15 Martie, ținută anume pentru condamnarea gazetarilor maghiari cari s'au împăcat cu regimul românesc, apoi celelalte: tolerarea cetățenilor maghiari în sânul sindicatului, atunci când statutele lui aprobate de autorități exclud aceasta, tolerarea 'n sindicat a condamnațiilor pentru instigație în contra țării, recomandarea lor la comisia permiselor, excluderea din sindicat a celor cari nu fac politica partidului maghiar, ș. a. m. d.

Comunicatul adunării din 15 Martie al Sindicatului partidului maghiar a apărut cu excepția celor câteva gazete cari nu fac politică iredentistă în toată presa ungurească din România. În coloanele lui „Aradi Közlöny” a fost precedat de-o notă redacțională în care se spune:

„S'a pus în discuția adunării opera de subminare ce-o fac în contra poporului minoritar al țării și 'n contra intereselor minoritare produsele ocazionale de presă cari se sporesc din ce în ce, în special reviste săptămâ-

nale și pamflete ce-apar în ungurește și trăiesc din șantajeri și denunțări. Ofensiva aceasta se leagă deja și de gazetăria minoritară și de redactorii ei, îi calomniază și-i denunță și caută să se prezinte pe sine în rolul exclusiv de presă patriotică și loială. Publicul e nevoit să privească neputincios la această revoltătoare și scârboasă autoîmbiere, și să tolereze să fie calomniați, terfeliiți și denunțați cei mai buni ai lui prin presa aceasta, care acum nu-și mai duce opera de subminare numai în contra scrisului lor ci și în contra activității particulare a patronilor lor și a tuturor organelor și inșilor cari au un rol în apărarea intereselor minoritare. Acțiunea aceasta neobrăzată trebuie arătată în adevărata sa esență publicității, și întâiul pas îl face în direcția aceasta sindicatul ziaristilor minoritari prin comunicatul său de mai jos”.

E vorba în nota aceasta redacțională a lui „Aradi Közlöny” că cei ce fac gazetărie românofilă sunt necinstiți și scârboși, iar cei atâcați de ei — redactorii partidului maghiar și patronii lor — sunt „cei mai buni” fii ai minorității maghiare. Ziarul care scrie acestea, a fost demascat în iarna aceasta că s'a constituit dimpreună cu alte trei ziare maghiare din Arad în sindicat de șantaj, iar acum câțiva ani, când începuse după marile inundății să facă colecte pentru sinistrați, a fost demascat de o gazetă ungurească că n'a dat socoteală o altă colectă similară ce-o făcuse despre în deceniul trecut. Totuși cei dela „Aradi Közlöny” (altmin-

teri ziar evreesc) au seninătatea să se recomande ca „cei mai buni“ ai minorității maghiare.

Sărmană minoritate!

*

Tot despre așa-zisul sindicat al ziaristilor minoritari din Ardeal:

La sfârșitul lunii trecute a fost condamnat de tribunalul de Ilfov un evreu maghiar dela Budapesta, Marcel Finkelstein zis Marton Füredi. Numitul a fost prins cu o serie de excrocherii, între cari și aceasta că s'a dat drept ofițer invalid din fosta armată austro-ungară și a izbutit să ia zece ani pensie de invalid dela statul român.

Gazeta budapestană „Uj Magyar-ság“ arată 'n n-rul dela 1 Aprilie în legătură cu condamnarea aceasta, că numitul „Finkelstein a făcut parte sub numele de Füredi din Sindicatul ziaristilor minoritari maghiari din România, și cu ajutorul legitimației ce i s'a dat de-acolo a putut să se miște ușor prin țară“.

Ăsta încă se vede că-i tot dintre „cei mai buni“ ai minorității maghiare, de vreme ce Sindicatul ziaristilor partidului maghiar nu și-a ținut de datorie nici înainte de condamnare și nici după aceea să deie relativ la el vr'un comunicat.

*

Episcopul Majláth dela Alba-Iulia se zbate de multă vreme să-și aducă un vicar cum jure successionis, ca să-i urmeze în scaun un vlădică ales pe sprânceană, cu-aceleași sentimente grozav de românofile ca dânsul. Căuta îndeosebi să și-l asigure urmaș pe parohul catolic al Clujului, pe prelatul papal Iosif

Hirschler, dar încercările i s'au izbit mereu de 'mpotrivirea oficialității românești, care avusese prea multe prilejuri ca să cunoască sentimentele și faptele românofobului din fruntea parohiei clujene și-a institutului „Marianum“. Incercările episcopului Majláth au rămas întotdeauna zădarnice. Acum deci, fiindcă sfârșitul nu-i mai e departe, episcopul dela Alba-Iulia s'a consolat și se mulțumeș'e cu o lovitură ceva mai mică: dacă succesul nu și-l poate alege după plac pânăce-i încă în viață, măcar să-i pună în coaste un censor. Și censorul l-a găsit tot în persoana lui Hirschler. L-a făcut deci pe parohul Românofob dela Cluj rector al Academiei teologice din Alba-Iulia, supraveghietor deci de-aproape al viitorului episcop și totodată 'ndrumător al viitoarei generații preoțești romano-catolice!

Socoteala nu-i de altfel numai aceasta. „Episcopul cu viață de sfânt“, cum îi zice lui Majláth presa ungurească, a ticluit-o astfel ca să prindă doi iepuri odată. Adecă cu-o cale să-l scape pe Hirschler din buclucul — înfeles turcește — în care se zbate de câțiva ani din pricina neregulilor bănești dela parohia Clujului. Precum se știe, prelatul papal Hirschler a contractat în Olanda pe numele parohiei un împrumut de 50 de milioane de lei, băgându-l în niște afaceri necurate de nu s'a mai ales de banii 'mprumutați nimic. Parohia s'a revoltat, și Hirschler a putut scăpa numai angajându-se să despăgubească parohia din veniturile sale, cu câte-un milion

pe an. Angajamentul acesta a dus apoi la un alt bucluc: Hirschler a fost denunțat ca frustrător al fiscului, deoarece la fisc declarase că n'are decât venituri de 70 și ceva de mii, în vreme ce față de parohie se destăinuia că are venituri de peste un milion. Lucrurile s'au complicat apoi cu sechestrul pus de stat pe averea parohiei, cu refuzul de-a primi pe curatorul numit de guvern, cu destăinuirea făcută de curatorul dr. Virgil Nistor prin ziare că au încercat să-l mituiască, cu intervenția lui Fildermann, președintele Uniunii evreilor, în urma căreia curatorul a fost schimbat, ș a. m. d.

Adăugăm că în ziarul „Universul“ s'a publicat acum două săptămâni o dovadă facsimilă a legăturilor viitorului rector al teologiei din Alba-Iulia cu ireidenta ungurească: fișa de spion a lui Hirschler dela secția de informații a ministerului maghiar de interne.

În n-rul de pe Martie al publicației clujene „Erdélyi Futár“ s'au publicat următoarele:

Un articol în care se arată că s'a declarat vacant postul de referent al statusului catolic, și că majoritatea voturilor s'au dat canonicului cu nume românesc Andrei Boga, dar fiindcă președintele statusului îl voia pe profesorul Jénáky (și acesta viț de român negat), referentul Balázs a fost pus să-și retragă demisia.

Un articol despre președintele partidului maghiar din Bănat Elemér Jakabffy (armean, după numele vechi Agobcea), acuzat de

„Erdélyi Futár“ că-i stipendiat dela Budapesta.

Un articol despre baronul de origine românească Ioan Iosika, deputat permanent de Sălaj în baza faptului că e cumnat cu Gheorghe Bethlen, președintele partidului maghiar; se arată despre el că are pendinte la Cluj un proces pentru o sustragere de caufiune de 70 de mii de lei, și că dezbaterea ce era să fie zilele trecute s'a amânat din cauză că nu s'a prezentat reclamatul.

Un articol despre gazetarii tripoteri ai oficiosului „Keleti Újság“ al partidului maghiar.

Un articol despre potlogăriile făcute la Atena cu ocazia restaurării monarhiei de publicistul cetățean maghiar Fekete Tivadar.

*

Curtea de Casație a respins la sfârșitul lunii trecute recursul ce-l făcuse împotriva expulzării sale dela Orade faimosul instigator Gustav Kövér, dat afară din țară pentru că nu era cetățean și avea totuși pretenția să facă politică, și încă iredentistă.

Instigatorul acesta, fost în calitate sa de cetățean unguresc vicepreședinte al partidului maghiar din Orade, are, după cum am mai arătat, un latifundiu în Ungaria, care i-a fost triplat de guvernele ungurești ca răsplată pentru cutezanțele sale dela Orade.

Pe banii aceleiași Ungarii numitul a înființat la Geneva, unde s'a dus anume ca să facă zile fripte României, un așa-zis „birou central minoritar“, cu scopul ca să asâlteze Liga Națiunilor cu plângeri în contra statului român.

Ultimul ponos al „biroului central minoritar“, adevă al lui

Kövér, fusese cel înregistrat la Liga Națiunilor în Ianuarie crt. în contra faptului că s'a impus unor ziare maghiare să-și schimbe titlul, deoarece purtau în titlu numele unguresc al localității unde apar. Păra a fost, precum se știe, respinsă fără a mai fi luată în discuție, deoarece existau în această privință precedente.

„Budapesti Hirlap“ anunță acum, în nr-ul din 4 Aprilie, că la 31 Martie s'a depus la secretariatul Ligii Națiunilor o nouă pără antiromânească a „biroului“ lui Gustav Kövér, și-anume în contra „unor“ suspendări de ziare.

Semioficiosul guvernului maghiar neglijează dinadins să amintească despre ce suprimări de ziare e vorba. Cum în iarna aceasta nu s'a făcut decât o singură suprimare, știe toată lumea despre ce e vorba: despre suprimarea lui „Bukaresti Lapok“, ediția pentru București, tipărită la Brașov, a faimoasei gazete iredentiste „Brassoi Lapok“, pedepsită cu suprimarea pentru impertinența ce și-a permis-o de a trunchia în așa chip interviewul dat de Suveran gazetei englezești „Daily Telegraph“, încât din antirevizioniste declarațiile regelui au devenit în coloanele fițiucii ungurești revizioniste.

Iți trebuie o cutezanță unguerească ca să te plângi Ligii Națiunilor pentru-o asemenea suprimare. Să-i fim însă recunoscători lui Gustav Kövér. Măcar va afla

și Liga Națiunilor ce cutezanțe ungurești sunt cu puțință 'n România, și ce culme a neobrăzării se poate cuprinde într'o petiție ungurească adresată Ligii. Va mai afla cu-acest prilej și-o mare ciudățenie: Că fiind la București stare de asediu și cenzură, iar la Brașov nici una nici alta, a fost cu puțință să existe 'n capitala românească o gazetă maghiară iredentistă netrecută ca cele românești pela nicio cenzură. Și 'n numele unei asemenea gazete iredentiste privilegiate instigatorul Gustav Kövér mai are nerușinarea să adreseze plângeri Ligii Națiunilor, dupăce ni s'a răsplătit privilegierea cu cea mai blestemată lèse-majestate!

*

Fostul decan și președinte al partidului maghiar din Bănat, azi vicepreședintele acestui partid, omoritorul de români dela 1918 Ungar Adolf, a fost menținut și de Curtea de Casație în arest preventiv pentru omorurile de-acum 18 ani, și a fost transportat acum săptămâna pentru judecare la Orade.

Ziarul „Igazság“ din Sf. Gheorghe publică în nrul din 22 Martie, în legătură cu încercarea desperată ce o face partidul maghiar ca să-și scape conducătorul timișorean, o declarație ce i-a făcut-o scriitorul Franyó Zoltan, căruia asasinul Ungar i s'a lăudat față de martori că a ucis după război 103 oameni.

Maghiarizări de nume cu gheșeft

În n-rul 26 din 29 Iunie anul trecut al „Gazetei Antirevizioniste“ s'a publicat o reproducere a unui savuros din cale afară articol despre maghiarizările de nume din Ungaria al faimosului antreprenor de astfel de maghiarizări Lengyel Zoltan, apărut în „Magyarság“ din 2 Iunie 1935 sub titlul: „*Kiss, Kovács, Nagy, Tóth, Szabó... Dintre 9 milioane de unguri, un milion au 17 nume*“.

Lengyel acesta arăta în articolul său că la recensământul din 1930 „900 de mii de cetățeni s'au declarat cu limbă nemaghiară“; că la 1933 „mai aveam peste două milioane de cetățeni cu limbă maternă maghiară dar cu nume neungurești“; că „la acești 3.100.000 se mai adaugă cei cu nume stricate, cu nume de batjocură și cu nume comune, precum și cei al căror nume de botez e străin, așa că în total avem cinci milioane de unguri (din mai puțin de nouă milioane cetățeni ai Ungariei — n. tr.) al căror nume trebuie schimbat, corectat, pentruca să putem spune că fiecare *locuitor* ungar are bun nume unguresc de familie și de botez, cari să-i consune amândouă“.

Antreprenorul de maghiarizări de nume Lengyel Zoltan își recomandă 'n continuare pentru

uzul celor ce vor să-și schimbe numele cartea sa „Magyar Névkönyv“, care „la 1933 a devenit oficială și s'a vândut aproape complet“; (la 1933, precum se știe, acțiunea de maghiarizări de nume a devenit oficială, dându-se dela ministerul de interne un ucaz în regulă — ucazul 40.200-1933 — ca să se facă maghiarizări de nume pe toată linia). Și încheia acest antreprenor de maghiarizări de nume cu 'ndemnul ca să se maghiarizeze și numele vietăților: al cailor, câinilor, boilor, etc., aducând la cunoștință că-și poate oferi și în privința acesteia serviciile sale, de oarece a adunat 400 de nume ungurești de câini, 800 de nume ungurești de vaci, 4000 de nume ungurești de cai, ș. a. m. d.

Ni-am adus aminte de articolul acesta al lui Lengyel Zoltan, pentrucă în gazeta budapestană „Uj Magyarország“ au apărut în pagina a 6-a a n-rului din 21 Martie crt. niște destăinuiri de toată frumusețea despre maghiarizatorul acesta de nume.

Articolul gazetei budapestane are subtitlul: „In Lipótváros poți și capeți nume unguresc neaș pentru 22 de pengő“.

Lipótváros este cartier evreiesc din Budapesta. Deci numai decât acțiunea aceasta patriotică a ma-

ghiarizărilor de nume are nițel iz cușăr, gheșeftăresc.

Un pengő e între 30—34 lei; costă deci o maghiarizare de nume între 660—750 de lei. Ieftin, nu-i vorbă. Dar parcă amintitul ucuz de-acum trei ani al ministerului de interne redusese taxele la doi pengő iar pentru slujbași la 1 pengő! Și-acum să redăm cele cuprinse în articolul lui „Uj Magyarság“. Se 'ncepe articolul așa:

„Bulevardul Lipot, 13. Sub poartă mi-a sărit în ochi dintre sumedenia de firme inscripția următoare:

Névmagyarosító Társaság

1. emelet 10 b.

(Pe românește: Societatea de maghiarizări de nume, etaj 1, 10 b, — n. tr.). Al naibii, mi-am zis, asta apoi e bună de tot. E salvată onoarea maghiară, dacă până și în centrul centrului lui Lipotvárós e plină atmosfera de probleme maghiare, de idei maghiare“.

Autorul destăinuie apoi că a găsit la etaj pe ușa 10 b. aceeași inscripție ca sub poartă, însă maltratată în așa hal de niște sacrilege mâni hitleriste, încât a luat „prin ironia sorții“ următoarea 'nfățișare: „magyarosítási társaság“ — „societate de maghiarizare“. Sub inscripția aceasta batjocorită de „ironia sorții“, a găsit pe-aceeași ușă o alta: „Strasser Ernő, Rechtsanwalt“.

Intrat la „societatea de maghia-

rizări“, autorul articolului a fost primit cu-o ungurească „ce nu trăda o origine tocmai get-beget ungurească“. L-au introdus la șeful „societății“, care nu era altul decât vechea noastră cunoștință, războtezătorul de câini, de pisici, de pureci, de păduchi și de viitori unguri dr. Lengyel Zoltán, fost deputat într'o circumscripție a Budapestei. „Societatea de maghiarizări de nume“, se alcătuiește dintr'un om de serviciu care te introduce, și din acesta; dintr'o cameră împărțită printr'un perete de sticlă în două: în anticameră și în birou al „direcțiunii“.

Autorul articolului din „Uj Magyarság“ și-a dat la repezeală un nume fals, neunguresc, și-a spus că vine ca să-și maghiarizeze numele. „Mă chiamă Gurgel Victor!“ — s'a recomandat oaspele. — „Aha! — a replicat maghiarizatorul. „Ăsta într'adevăr nu e un nume care să sune ungurește. A oftat apoi prelung, a luat o carte și a căutat în ea numele maghiare ce se 'ncep cu **Gu**, fiindcă e important ca nu numai inițiala ci și silaba întâia să ne amintească de numele ce l-am dat trecutului. După o scurtă căutare s'a uitat la mine, apoi mi-a spus că m'ar prinde tare bine numele cu străvechi sunet unguresc Guriga Győző.

„În fața zâmbetului meu protestător mi-a recomandat însă apoi numele de Gubacs Peter

sau Gubbasztó Pál, fiindcă nici numele de Victor n'are sunet un-guresc, ori Petru și Paul sunt dintre cele mai frumoase nume maghiare. În timpul discuției mi-a declarat că societatea lucrează desinteresat, că nu socoate im-portant decât să se soluționeze cât mai curând chestiunile ma-ghiare și că face în păturile largi ale poporului o puternică propa-gandă chiar cu prețul unor jertfe ca să ne îmbogățim țara cu cât mai multe nume cari să sune bine un-gurește. Când m'am interesat de partea materială, a dat din mână: „Banul nu e important aci. E vorba de-o sumă bagatelă. Chestiile urgente costă 22 de pengő, cele obișnuite 14 pengő și 50 de fileri. Când i-am făcut smerit observația că la mi-nisterul de interne maghiariza-rea de nume costă în total 2 pengő și 60 de fileri, s'a uitat la mine peste ochelarii-i groși și am simțit c'am încetat de a-i mai fi confident“.

La plecare, omul de serviciu care nu observase cele întâmplare, i-a dat o broșură a „dlui preșe-dinte“, care nu mai tratează despre numele cailor, câinilor, pisicilor și neo-ungurilor, ci despre clienții balurilor. Maghiarizatorul Lengyel a băgat adecă de seamă că cu maghiarizările de pureci nu merge treaba, că la Budapesta se țin lanț de toamna până primăvara baturile de parcă n'ar fi capitala

unei țări ce se plânge pe toate drumurile că e mutilată, și că lis-tele de frecventatori ai balurilor ce apar în gazete sunt pline de nume neungurești, deci și-a zis domnul Lengyel că aici e treabă de făcut și repede a întocmit o broșură pentru frecventatorii de baluri. Noua broșură a maghiarizatoru-lui de nume — să sperăm că gu-vernul Gömbös i-o va declara și pe aceasta oficială — e o apolo-gie a frumuseții ce ar prezinta-o Budapesta în ziua când listele de participanți la balurile sale nu vor mai fi pline de nume ofen-sătoare, ci vor fi dela 'nceput până la capăt o reeditare a ono-masticeii năvălitorilor lui Arpad. „Asta-i calea viitorului maghiar, asta-i gloria viitoare a viitorului un-guresc“ — așa se 'ncheie noua carte a maghiarizatorului de cai, de boi, și-acum de dănțauși dela baluri.

Iar „Uj Magyarság“ adaugă:

„Sus deci, domnilor, cât mai mulți și cât mai repede. În biroul de maghiarizări de nume din Li-potvaroš poți să-ți cumperi pen-tru un fleac de 22 de pengő ast-fel de nume, încât să-i fie rușine și cenușii ce se risipește a stră-moșilor noștri, acolo sub valul de nisip al Câmpiei. Fiindcă după cei din Lipotvaroš și din Terez-varoš asta nu e afacere, nu e gheșeft, ci e „calea viitorului ma-ghiar și gloria viitorului un-guresc“.

NOI LEGI UNGUREȘTI

Înainte de vacanța Paștilor a trecut prin parlamentul unguresc o lege de reorganizare a meseriilor, care — după cât s'a putut înțelege din dările de seamă ale debaterilor parlamentare — va însemna de-o parte introducerea unui numerus clausus, iar de-alta o revenire la vechile bresle, desființate la 1872 pentru că așa o cerea interesul șovinist, și bune azi din nou, pentru că Ungaria nu mai e ȧara poliglotă de dinainte de 1918 iar industria i-i 'n cea mai mare parte — ca limbă cel puțin — maghiarizată.

Despre proiectul acesta de lege s'au scris într'o corespondență budapestană a gazetei clujene „Független Ujság” din 15 Febr. următoarele :

„Corpurile legiuitoare ungurești arată un interes deosebit proiectului noii legi a meseriilor. Săcot cu-atât mai important să scriu despre el, cu cât mi-i de ne'nțeles de ce minoritățile se burzulesc așa de mult precum arată știrile ziarelor din România, în contra proiectului de lege românesc al meseriilor, când în Ungaria se pregătește copia aceleiași: a restrânge politicește pe meseriași și a face exercitarea profesiunii dependentă de bunăvoința statului.”

Se arată în continuare că pro-

iectul unguresc are un capitol zis „al încrederii” — adecă al încrederii statului în meseriașul cutare — și că acest capitol a stârnit emoție. „Ei bine, — spune corespondentul — ministrul Gheza Bornemisza, autorul proiectului unguresc, a făcut declarații cu privire la acest capitol al „încrederii”, și a declarat că nu-i vorba decât despre-atât: ca să se dea forurilor competente și cores-punzătoare, puțința de a discuta în anumite cazuri dreptul de a exercita meseria”.

Urmează explicații :

Se prevede în acest capitol, că se poate interzice profesarea dacă meseriașul a fost condamnat definitiv pentru vr'o crimă sau pentru vr'un delict în contra statului, a pudorii, sau pentru vr'unul comis din dor de câștig ; se mai poate deasemenea opri profesarea dacă pentru o faptă în urma căreia e îndoielnic că mai poate fi socotit vrednic de încredere, meseriașul a fost condamnat definitiv de două ori în decurs de trei ani, în cazul că are o meserie la care se cere încuviințare, sau a fost condamnat de 3 ori, în cazul că-și exercită meseria pe bază de brevet.

„Pesti Hirlap” (1. IV) arată în darea de seamă a debaterilor Senatului dela 31 Martie: că noua lege cere meseriașilor o

școală înaltă, atunci când 10 la sută dintre ei n'au nicio școală iar 70 la sută n'au decât școala primară; că li se cere o cauțiune prea mare pentru vremurile grele de azi; că celor ce se află sub instrucție nu li se dă brevet; că cei condamnați pentru delictе 'n contra statului, în contra pudorii, sau pentru delictе izvorite din poftă de câștig, nu-și pot exercita profesiunea timp de trei ani după împlinirea pedepsei; că se fixează un numărus clausus; că se reintroduce examenul de măiestru, ca pe vremea breslelor. „Magyarság“ arată în darea de seamă despre debaterile aceleiași ședințe a Senatului, că se face răspunzător meseriașul cu ultima haină de pe el și de pe familia lui, în vreme ce comerciantul și fabricantul nu are decât răspunderi limitate.

*

O altă lege ce s'a adus, privește reorganizarea pompierilor.

Se prevede obligația orașelor de orice categorie să-și țină servicii de pompieri profesioniști, și se dă ministerului de interne dreptul ca să reglementeze prin ordonanțe serviciile pompieresti din comunele mari și mici. Prefectul poate obliga marile întreprinderi industriale și agricole să aibă

servicii pompieresti proprii. Societățile cari fac asigurări în contra incendiilor sunt obligate să dea anumite procente din încasărilor brute pentru întreținerea pompierilor. Un capitol care a dat prilej de discuții aprinse în parlament, pentru că e destinat pentru căpătueli (între altele pentru căpătuirea secretarului primului ministru) prevede împărțirea țării în circumscripții pompieresti, puse sub comanda unor inspectori, atârănători de un inspector general care conduce serviciile pompieresti din capitală.

Dăm aceste amănunte după „Budapesti Hirlap“ din 29 și 31 Ian. La discuția proiectului s'a făcut adeseori amintire despre apărarea antiaieriană. E sigur că reorganizarea aceasta a pompierilor e o complectare a legii de astă vară referitoare la apărarea 'n contra atacurilor aieriene, dar prevederile cu pricina ale legii au fost trecute de ziare sub tăcere.

•

S'a adus astă iarnă o lege pentru asigurarea socială a jandarmilor și polițiștilor și a familiilor lor. Raportorul legii a arătat că asigurarea nu-l costă pe stat nimic, deoarece se va face din rețineri din leafă.

Colonizările lui Gömbös

Proiectul de lege gömböșist așa-zis al colonizărilor, arătat amănunțit în articolul „Reforme agrare ungurești” din n-rul nostru stecut, a fost votat la sfârșitul lunii trecute de camera deputaților.

Discuția proiectului a fost interesantă în multe privințe. Vom da aici spicuirile convenite.

În ședința dela 17 Martie a Camerei (vezi desbaterile parlamentare din „Ujság” dela 18 Martie) președintele partidului așa-zis țărănist Eckhardt a arătat între altele următoarele:

Proiectul e făcut pe baze „trianonice” (în sensul că se conținea că Ungaria va rămânea cel puțin un sfert de veac „mutilată”). Promite să colonizeze în 25 de ani abia 35 de mii de familii, în vreme ce sporul natural al țării va fi în această perioadă de un milion și jumătate. În loc de asemenea măsuri, guvernul ar face mai bine să ușureze impozitele, să lichideze datoriile celor împrumutate prin așa zisa-lege de reformă agrară dela 1920, și să nu dea afară din casă și din moșioara căpătată (căpătată cu 100 de mii de lei iugărul) pe „împrumutate” din deceniul trecut. „În cursul reformei agrare — a spus Tiberiu Eckhardt — au căpătat 300 de mii de inși 500 de mii de iugăre. Fiecare iugăr e

împovărat (în medie) cu 615 pengő (18.450 de lei; socoteala dupăcum s'a văzut în numărul nostru trecut, nu e exactă; sarcinile sunt cu mult mai mari). Urmarea este că în anul 1934 numai 24 la sută dintre cei cărorora li s'a dat pământ au putut să facă față obligațiilor, dar și acest procent a scăzut cu un an mai târziu la 17 la sută. În județul Bichișului au căpătat pământ 30.700 de inși; dintre cari și-au putut îndeplini obligațiunea numai 7.700, iar la 23.000 li se smulge pământul de sub picioare.”

Fiindcă guvernamentalii au protestat la auzul acestei vorbe, deputatul Gaal Oliver — ales în Panonia — a strigat: „Și în circumscripția mea se scot la licitație”.

Eckhardt a continuat spunând că evacuările sunt și astăzi în curs, și a arătat parlamentului un teanc de sentințe de evacuare. „Se continuă evacuările în toată țara, — a adăugat ruda lui Horthy. Cei cari au căpătat pământ, sunt în și mai rea situație decât cei cari n'au căpătat”.

A arătat apoi că legea conversiunii adusă de guvernul Gömbös la începutul iernii salvează pe marii proprietari, dar nici nu se referă la cei cu mai puțin de 10 iugăre; 200 de mii de țărani sunt

lăsați astfel în ghiarele băncilor.

Revenind la proiectul zis al colonizărilor, ruda hortistă Eckhardt a spus: „Proiectul acesta destinează anual pentru colonizări câte două milioane de pengő, tot atunci când se vând pământuri la licitație de câte-o jumătate de milion de pengő într'o săptămână“. (Cf. „Ujság“, 18. III, pag. 5—6).

În ședința dela 18 Martie (cf. „Pesti Hirlap“ din 19. III, pag. 8) deputatul socialist Takács Ferenc a arătat că se țin lanț execuțiile în contra așa-zişilor împroprietăriți cărora li s'au făcut de cătră societatea de edificări FAKSz așa-zise case ieftine.

În aceeași ședință fostul prim-ministru Bethlen a ținut un lung discurs apărând pe latifundiar și cerând în loc de colonizări încadrarea proletariatului agricol în industrie (sic!). A spus că proiectul e cât se poate mai dictatorial. „E codificat prin proiect despotismul total al ministerului. Depinde total de bunul plac al ministerului că dela cine, când și cât pământ să ia, și să-l ia numai pentru 'nchiriere sau total“. (Cf. „Pesti Hirlap“, 19. III).

În ședința dela 19 Martie (cf. „Magyarság“ din 20. III, p. 7) deputatul Láng Lénárt a spus: „Acei cari speră dela proiectul acesta locuri de casă și-un viitor mai bun, vor suferi o nouă decepție. Nu se poate menține la

nesfârșit această situație, ca mai bine de jumătate din pământul țării să fie în mâna a 1600 de oameni, iar la milioane de inși să nu s'ajungă nimic... Proiectul acesta va ridica la sate pe cei cari n'au nimic în contra micilor proprietari (deoarece proiectul prevede că se poate da pământ în arendă sau eventual pentru colonizare numai celor cari au bani și instalații ca să facă față obligațiilor — n n.). E nedrept ca aceia cari au câte 4—5 iugăre de pământ să mai capete, iar cei ce n'au nimic să nu capete nimic. Politica aceasta are să se răzbune“.

Deputații Alföldi Bela și Takács Ferenc (cf. „Magyarság“ 20. III) au vorbit în aceeași ședință despre mizeria nevoiașilor dela țară. Alföldi a arătat că „puterea fizică a ungușilor se prăpădește într'un chip ce n'are egal în vieța popoarelor culte“. Takács a spus că „în unele părți ale județului Ciongrad se hrănesc copiii cu apă îndulcită cu zahăr, deoarece pâinea nu este“ (zahăr le mai pică, fiindcă în urma alarmei ce s'a dat astă iarnă în privința mizeriei din acest județ, ministerul de interne li-a trimis un vagon de zahăr).

În ședința dela 23 Martie (cf. „Ujság“, 24. III, p. 5) deputatul Matei Matolcsy a cserut o reformă agrară în toată legea, spunând următoarele: „Dacă nu vom face o operație radicală, va trebui să ne 'ngrijim de 'nmormân-

tarea națiunii, care dela 1914 încoace e mereu în agonie." A exemplificat apoi agonia poporului unguresc arătând că după datele Institutului central sanitar, mai bine de jumătate dintre copiii populației sătești ce i-a examinat sunt prost nutriți și bolnavi. Iar învățătorii raportează că li-i peste puțină să predeie materia de 'nvățământ unor copii distruși sufletește și trupește".

Matolcsy a cerut apoi colonizări de proporții mari, dându-se cel puțin câte 120 de mii de iugăre pe an, deoarece pământ este de ajuns, chiar și dacă nu s'ar lua dela latifundiari; a spus adecă că rămân anual pârloage un sfert de milion de iugăre, și că un alt sfert de milion îl dețin cetățeni străini. Matolcsy ar mai fi continuat cu aceste arătări, dar Camera a refuzat să-i prelungească timpul. S'a iscat din cauza aceasta un vacarm de pomină. Deputatul Gaal Oliver a strigat: „Rușine și scârbă că nu se poate vorbi în parlamentul unguresc în interesul lumii de jos". (Cf. „Magyarság", 24. III, p. 5).

Un majoritar care a voit să răspundă lui Matolcsy, a spus că în era liberală — înainte de război — au emigrat din Ungaria 1.200.000 de inși. A fost întrerupt de Carol Rassay cu apostrofa: „Ce crezi, azi câți ar emigra dacă li-ar fi îngăduit!" Megay-Meis-

ner i-a răspuns că au emigrat în deceniul trecut 40.000 de inși. (Cf. „Magyarság", 24. III, p. 5).

Deputatul Rassay în aceeași ședință — a ținut un discurs despre făgăduielile din timpul alegerilor ale guvernului Gömbös, și despre ceea ce s'a ales de ele. A arătat că guvernul generalului Gömbös s'a angajat că va reduce astfel latifundiile ca să nu fie mai mari de 3000 de iugăre, și și-a tradus promisiunea în fapt prin excluderea sărăcimii dela conversiune, prin extinderea conversiunii la latifundiarii cu peste 1000 iugăre, și prin așa-zisa reformă a fidei comisurilor, care limitează într'un sfert de secol latifundiile inalienabile la 30 de mii de iugăre, trecând restul nu la țărani ci la membrii familiei proprietare. (Cf. „Magyarság", 24. III, p. 6)

În ședința dela 27 Martie, Tiberiu Rakovszky a cerut o reformă agrară în toată legea, spunând: „E nevoie de-o reformă agrară și în interesul revizuirii, pentrucă trebuie să creiem aici astfel de stări de lucruri, ca populația ținuturilor deslipite să se dorească 'napoi la noi." Mișcând apoi că reforma agrară din statele succesoare s'a făcut în scopul desființării ungarilor (ca și cum n'ar fi beneficiat de ea atâtea zeci de mii de unguri), a cerut să se facă colonizări de-alungul graniței exclusiv cu unguri („csupa

magyar ember"). (Cf. „Uj Magyarország“, 28. III, p. 7.)

Tot în acea ședință contele Victor Károlyi a cerut să nu beneficieze de legea lui Gömbös decât unhuri get-beget, apoi a criticat proiectul în același chip ca Eckhardt, cerând lichidarea obligațiilor rămase 'n sarcina celor cari au căpătat pământ sau locuri

de casă prin legea dela 1920, și spunând că „e o situație imposibilă, ca în același timp când se discută despre colonizări, să se scoată la licitație sau să se amenințe cu scoaterea la licitație cei cărora li s'a dat pământ cu 15 ani în urmă“. (Cf. „Uj Magyar.“ 28. III.)

Scopurile imperialiste ale Ungariei

— La aparență: revizuire „pe cale pașnică”.
In realitate: idealul Ungariei Mari dinainte de războiu —

În cele de mai jos, dăm două documente elocvente asupra intențiilor adevărate ale Ungariei care luptă nu pentru o simplă revizuire a frontierelor cum socot unii, ci pentru integritatea teritorială a Ungariei vechi.

Prof. Bela Kenez despre recucerirea vechilor hotare

Ziarul „Pesti Hirlap“ din 29 Februarie a. c. scrie sub titlul „Invățătorii unguri și revizuirea“ cele ce urmează:

„La Universitatea Liberă, în cadrele căreia funcționează Uniunea Generală a Invățătorilor, profesorul universitar, fost ministru, *Bela Kenéz*, a ținut o conferință ascultată cu mare interes, despre „Invățătorii unguri și revizuirea“. A subliniat că pentru atingerea scopurilor revizioniste trebuie să se facă, din partea ungarilor, mari eforturi și în lupta aceasta învățătorii au un rol extrem de

important. Generația tânără trebuie să înțeleagă că soarta ei se va ameliora numai în cazul *dacă va desvolta o activitate din răsuputeri pentru redobândirea țărilor vechi ale cărei frontiere însăși geografia le-a creat*. Menținerea actualei situațiuni reprezintă pentru pacea mondială cea mai mare primejdie deoarece s'au împins mase de mai multe milioane cu cultură superioară, obișnuite cu viață de stat independentă, în jugul altor popoare cu o cultură cu mult mai inferioară, ceea ce ține în permanență încordarea din Bazinul Dunării. Populația din teritoriile deslipite se plânge, fără deosebire de naționalitate, că devine balcanizată; agricultura și industria din aceste teritorii a degenerat catastrofal și mizeria și prigonirea ia proporții tot mai mari. Datoria învățătorului ungar este să prezinte în școală toate amănuntele consecințelor destructive ale dictatului de pace dela Trianon.“

Ministrul Bornemisza confirmă scopurile imperialismului maghiar

Ziarul „Budapesti Hirlap“ din 10 Februarie a. c., scrie următoarele, sub titlul „Dela Trianon până la Ungaria mare“:

„Filiala Federației Naționale maghiare din județul Somogy a organizat un banchet în onoarea ministrului de industrie Géza Bornemisza, care a făcut un tur-neu de propagandă.

Ministrul Bornemisza a rostit ținând în mână cupa Federației Naționale Maghiare cu inscripția „Dela Trianon până la Ungaria Mare“ următoarea cuvântare:

„De 17 ani îndurăm calvarul Trianonului. Dacă ne gândim că acei copii cari s'au născut în anul Trianonului actualmente sunt adulți și dacă ne gândim că copiii părinților unguri din teritoriile ocupate cunosc Ungaria Mare numai din istorisirile părinților lor, ni se înfățișează cea mai grozavă tragedie a națiunii maghiare. Trianonul este nu numai tragedia noastră, ci și catastrofa întregului Bazin al Dunării și a Europei întregi. Nici nu se poate realiza o consolidare adevărată în Europa atâta timp cât nu se va repara greșala aceasta a politicei europene.“

„... Dacă vrem să înțelegem inscripția acestei cupe „Dela Trianon până la Ungaria Mare“, trebuie să inversăm inscripția întrebând cum am ajuns dela Ungaria mare până la Trianon? Gândindu-ne la Ungaria veche și dacă voim să fim sinceri tre-

buie să constatăm că și noi am săvârșit greșeli deoarece am crezut că pacea și desvoltarea țării este asigurată de puterea indestructibilă a Monarhiei. În acelaș timp am neglijat datoriile noastre naționale: rezolvirea problemelor sociale.“

„... Actualmente căutând drumul dela Trianon până la Ungaria mare trebuie să știm că reînvierea poate fi rodul numai al unei activități lungi și tenace. Trebuie să creem un nou tip al mentalității maghiare în care să întipărim toate tradițiile trecutului maghiar milenar, datoriile și scopurile noastre naționale. Dacă vom pune ca bază a mentalității noi maghiare politica poporală pătrunsă de străduințe sociale și care este caracterizată prin recunoașterea drepturilor umane ale naționalităților cari vor să trăiască cu noi în înțelegere frățească găsindu-se în teritoriul Ungariei mari, în acest caz cred că din nou vom înfăptui Ungaria mare, nu în baza necrucului schimbăcios al istoriei, ci în temeiul misiunii pe care o îndeplinește națiunea maghiară în Bazinul Dunării.“

Atât discursul profesorului universitar Bela Kenéz cât și acela rostit de ministrul Bornemisza, arată că ungurii nu militează pentru un revizionism inofensiv și pașnic cum se crede în străinătate adesea indusă în eroare, ci pentru integritatea teritorială a acelei Ungarii vechi, în care 6 milioane unguri stăpâneau asupra a 14 milioane de nemaghiari.

C. I. C.

DISCUȚII**I. PLANUL TARDIEU**

În n-rul trecut al acestei reviste d. dr. C. Grofșorean abordase problema bazinului dunărean, în legătură cu tratativele pe cari d-nii Beneș, Hodza și Schuschnigg le-au dus în privința aceasta cu scopul atragerii Austriei în ansamblul economic al Micii Înțelegeri. Astăzi Austria ar forma ultima verigă în acest concern, care ar bloca Ungaria și ar împiedeca Anschlussul, formând o piesă tampon între Italia și Germania.

Evident că, în asemenea împrejurări, chiar și Ungaria recalitrantă ar fi nevoită să consimtă la o colaborare. S'ar realiza deci planul Tardieu, care în fond prezintă concepția economistului evreo-maghiar Elemér Hantos, cu sugestia bine chibzuită a acestuia că abandonând Ungaria formal revizuirea și restaurația Habsburgilor, să-și refacă — mai întâi — integritatea economică, urmând apoi, ca o cauzalitate istorică, și reîntregirea politică, având în vedere că d. Hantos înțelege să polarizeze toată pulsația vieții economice a acestor cinci state: Cehoslovacia, Austria, Ungaria, Iugoslavia și România (eventual și Bulgaria), la Budapesta.

Privind problema din punct de vedere românesc, trebuie să dăm dreptate d-lui dr. C. Grofșorean, care combate acest plan atât din motive economice, cât și din motive politice.

În fond, cum s'ar prezenta în realitate confederația dunăreană, concepută de d. Hantos?

Două state industriale: Austria

și Cehoslovacia ar exploata țările agricole, ar domina piețele, împiedicând industrializarea României, statul cel mai perfect echilibrat, dispunând atât de materii prime, destinate pentru industrie, cât și de teritorii cultivabile.

Ori, din datele statistice publicate chiar de d. Hantos, rezultă că Austria și Cehoslovacia sunt pentru noi cele mai negliabile piețe în ce privește debușeul nostru agricol, având în Europa numai doi cumpărători serioși pentru produsele agricole: Germania și Italia. Odată înregimentăți în confederația dunăreană, am pierde complet piața germană și italiană. Și aceasta din ce motive?

Ca să oprim Anschlussul? Doar chestiunea interesează în primul rând Franța, Italia și Cehoslovacia. State, cari necondiționat vor avea posibilitatea materială, ca să împiedece această transformare, asigurând independența Austriei.

Ca să zădărniciim restaurația Habsburgilor? Parcă nu Germania, Polonia și Cehoslovacia ar fi primordial interesate? Apoi nu ne vine să credem că Italia — care deocamdată cochetează cu ideea restaurației — ar fi prea încântată, dacă s'ar realiza acest plan, ocupând tronul austro-ungar dușmanul ei secular.

A! Să salvăm economicește Austria, asigurând produselor sale *inferioare* debușeuri sigure, pentru a scăpa Anglia, Franța și Italia de cheltuieli superflue și veroase, deoarece independența șubredă a Austriei — până de

prezent — a fost garantată prin milioanele vărsate cu nemiluita la Viena. Sume, cari nu aduc beneficii și cari sunt definitiv pierdute și pentru a ușura vistieria celor mari, noi, deci, împreună cu Iugoslavia, să scoatem castanele din foc.

Anume, trebuie să subliniem faptul că industria austriacă este deficitară; *a fost în trecut și este și de prezent parazită*, trăind din avantajul taxelor vamale prohibitive, exploatând Ungaria, Galizia, Croația și Transilvania; deoarece sistemul de producție îi este anacronic, utilajul învechit și astfel articolele ei industriale sunt mult inferioare față de produsele industriilor din apus, sau față de industriile indigene, tinere și, dela 1919 încoace, nou instalate în statele succesoare.

Dar survine și un alt inconvenient, de ordin politic: lupta pentru egemonia economică, care s'ar declanșa între Viena și Praga pe de o parte și între aceste două centre economice și Budapesta de altă parte, sprijinindu-se Cehoslovacia pe protecția franceză, Viena pe cea a Italiei și în deosebi a Vaticanului, — *iară Ungaria pe sprijinul capitalului evreiesc din țara proprie, din statele succesoare și din Apus.* (Acesta e subînțelesul planului *Hantos*).

În consecință federația econo-

mică, astfel contemplată, va suferi grave lupte intestinale, cari s'ar resfrânge asupra Iugoslaviei și-a României, fără nici un folos pentru aceste două state, *degradate la asistență secundară.* Îndeosebi rolul României ar fi redus la o inferioritate rușinoasă, deoarece agricultura noastră ar fi definitiv compromisă, *iar procesul de industrializare s'ar opri brusc*, fiind clasați ca o țară colonială, supusă exploatării unor organisme economice și politice străine. Adecă, până ce până'n prezent am fost exploatați de aliații mari, în viitor la această despoiere se va adăuga și profitul statelor mici din bazinul Dunării. State, cari ni-au fost și ne sunt și azi încă ostile, manevrând continuu cu revizionismul lor fantomatic.

Ori, pentru a opri aceste malversațiuni, n'avem nevoie de confederația dunăreană, deoarece pentru astâmpărarea Ungariei corespunde Mica Antantă, iar Bulgaria nu se va încumeta să se tragă'n degete cu România, Iugoslavia, Grecia și Turcia.

Chiar în vederea acestui *bloc balcanic* se desemnează precis drumul României!

Nu avem ce căuta — economice — în Europa-centrală, deoarece situația noastră, bogățiile țării, industria dezvoltată și comerțul nostru elastic ne predestinează — atât în Balcani, cât și

în Asia-minoră, — pentru supremația economică.

De ce nu vrem să ne 'nțelegem destinul? **Ion Ioniță**

II. || Minoritatea evreiască la răscruce

Evenimentele din ce în ce mai tenebroase pentru minoritatea evreiască constring organizațiile ei etnice și confesionale să-și strângă rândurile, în vederea luptei de apărare față de valul amenințător al antisemitismului general.

Astfel s'a înființat — mai recent — „*consiliul central al evreilor din România*“, cu scopul ca să unifice acțiunea comună a tuturor evreilor din țară. În consecință, în această organizație participă atât comunitățile confesionale, cât și cele politice, atât evreii asimilați, cât și cei înregimentați în cadrul etnic-național al sionismului.

Și aci, la punctul acesta, trebuie să ne oprim, pentru a elucida un inconvenient ideologic, ori o farsă sinistră, care se joacă sub mușamaua sionismului.

Anume, organizația sionistă este una etnic-politică a evreimei de pretutindeni, grefată pe principiul etnic-național, considerând evreimea ca o *națiune aparte*, demnă de a-și reface patria veche în Palestina. Acesta era idealul lui Hertzl. În baza acestui principiu evreimea se organiza — în toate țările — ca o minoritate etnică, combătând cu 'n-verșunare evreimea asimilată, pe

care o considera renegată și excomunicată din comunitatea națională a sionismului. Atitudine lesne de înțeles, având în vedere că evreii asimilați, lepădându-se de naționalitatea lor și contopindu-se cu popoarele conviețuitoare, nu mai puteau să fie admisi ca făcând parte din naștirea evreiască.

Acuma, însă, ce se întâmplă în România ?

Toți evreii, adevă și asimilații și sioniștii, își dau mâna, organizându-se într-o *organizație politică*. Ce denotă acest fapt ciudat ? Două posibilități: *ori că asimilarea este numai o camuflare, ori că sionismul nu este sincer*, fiind toți evreii una și nedespărțibili. Altcum nu ne putem explica colaborarea între naționaliști și între „renegați“, adevă între evrei și între româno-evrei, maghiaro-evrei *de confesiune evreiască*, căci cei asimilați așa se califică: maghiari de confesiune ebraică.

Urmărind această ipoteză, ajungem la concluzii și mai ciudate, cu referire la *atitudinea sionismului din Transilvania, care operează cu un șovinism intransigent față de tot ce este românesc, deschizând larg porțile*

pentru maghiarizarea elementului evreiesc, indiferent dacă este sionist ori asimilat. Deși evreii-maghiari sunt cei mai aprigi protagoniști ai revizionismului maghiar, sabotând în toate împrejurările grele pentru țară interesele statului român, totuși sioniștii nu luaseră niciodată atitudine hotărâtă împotriva acestei politici nefaste, identificându-se, taciturn, cu tendința ostilă a evreilor-maghiari.

În consecință trebuie să conchidem că *sionismul din Transilvania este numai o formă degizată a revizionismului maghiar*. Este o organizație, unde nu se urmăresc scopuri național-evreiești, ci formează un paravan pentru a ascunde mai eficace tendințele antiromânești. Adecă se

petrece același fenomen, ca la masonerie, rotary, partidul social-democrat, comunism etc., etc. din Transilvania. Tot atâtea embleme false, cari sunt inserate în aceeași orbită a scopurilor budapestane. Aci nu se face masonerie propriu zisă, nu se face socialism, comunism, sionism, rotarism, industrialism și mercantilism, ci pur și simplu: *revizionism*, sub diferitele forme ale vieții social-politice.

Și dacă sioniștii se identifică cu mișcarea antiromânească a evreilor maghiari, apoi să i se deie voie și naționalismului românesc să nu facă osebire între evreu și evreu. Nu românii sunt de vină, dacă nu este posibilă o diferențiere.

Omega

Dezideratele congresului studentesc

Congresul studenților creștini ținut acum săptămâna la Târgu-Murăș a votat următoarea moțiune:

„După 14 ani de suferință și jertfe studențimea română creștină se regăsește pe aceeași linie de credință și luptă naționalistă și creștină începută la 1922, și reafirmă cu hotărâre aceleași crezuri.

Studențimea română, ca un corp conștient, își afirmă completa in-

dependentă a spiritului de acțiune și de disciplină, încuviințând ca, individual, studenții să poată da concurs activ mișcărilor naționaliste: „Totul pentru țară“, partidul național creștin, „Frontul Românesc“ și Liga corporatistă.

În consecință, hotărârile ei de corp, luate în congres general, nu pot să angajeze în nici un chip răspunderea mișcărilor naționaliste.

Studentimea declară însă, unanim și solidar, că realizarea integrală și definitivă a idealurilor naționale și dezideratelor profesionale nu se va putea face decât prin instaurarea la conducerea statului român a unui organism politic naționalist.

Studentimea română; constatând pericolul care pândește ființa fizică și spirituală a mișcării naționale: ofensiva mișească a trădătorilor, a calomniilor, a corupției și a tentativelor de asasinat, declară că a ajuns la capătul răbdării și al îngăduinței.

Până la rezolvarea integrală a dezideratelor din 1922 și reafirmate an de an de studentime în congres, prin instaurarea la cârma destinului națiunii române, mișcarea integrală naționalistă a studentimii afirmă încă odată progresivul și marele pericol spiritual, etnic, cultural, economic și politic, al elementului minoritar — evreii — și încearcă să lupte, prin orice mijloace, pentru definitivă instaurare a românilor în drepturile lor firești.

În consecință cere:

1. Măsuri neîntârziate pentru protejirea și redresarea morală, fizică și materială, a elementului românesc, grav periclitat în Bucovina, Maramureș, Bănat și Țara moșilor, și îmbunătățirea situației elementului românesc din Macedonia, Valea Timocului, Bănatul iugoslav, Ucraina și din

părțile transistriene, a căror entitate începe să se destrame.

Să se aplice principiul reciprocității de tratament, în ce privește biserica și școala.

2. Să se aplice un tratament mai uman mutilaților, orfanilor și văduvelor de război, iar studenții orfani să se bucure de drepturi excepționale în școlile de toate gradele și categoriile;

3. Măsuri de igienă și eugenie socială, pentru vitalizarea constituției fizice a neamului nostru;

4. Ridicarea regimului excepțional — starea de asediu și cenzura — instaurat nu din rațiune superioară de stat, și care, prin modul de aplicare, înăbușe orice pulsație de gând și simțământ românesc, folosind atacurile lașe și calomnia, adică asasinatul moral;

5. Măsuri restrictive și legale împotriva curentelor sociale și spirituale distructive, care sapă la temelia existenței statului și culturii românești, și anume: liberalismul, comunismul, francmasoneria, sectele religioase. Să înceteze protejerea hrubelor masonice prin paza armatei române;

6. Luând act de ofensiva mișelilor dusă prin presă, parlament, consilii de partid, etc., împotriva mișcării naționale și a corpului studentesc, se deschide pentru susținători, pe lângă „cartea neagră a trădătorilor” și „cartea canaliilor“;

7. Constatând că legile nu mai garantează onoarea individuală și de corp a studențimii și luptătorilor pe tărâm cultural și național, se hotărăște formarea de echipe pentru apărarea onoarei celor ultragiați;

8. Profesorii și studenții, dovediți a face parte din francmasonerie, să fie eliminați din universitate și afișați la sediile societăților;

9. Studenții, dovediți a avea legături cu să fie eliminați din toate societățile studențești și afișați la sediile societăților respective.

10. Studențimea protestează împotriva perpetuării ilegalității dela academia comercială, prin menținerea actualului rector;

11. Se hotărăște, pentru totdeauna, independența materială a studențimii, interzicându-se orice apel pentru ajutorarea materială către guvern și autorități;

Congresul studențesc se declară solidar cu dezideratele materiale și profesionale ale nemulului și, în consecință, cere:

1. românizarea industriei și comerțului;

2. desființarea legii care hotărăște limitarea numărului studenților în universități;

3. autonomia organizațiilor studențești, studențimea singură fiind

indicată să se conducă, conform spiritului și nevoilor ei;

4. reducerea taxelor universitare și abolirea celor de examen;

5. ameliorarea stării materiale prin acordarea de burse și subvenții, iar căminelor și cantinelor să li se aplice principiul conducerii autonome, cu controlul forurilor cari le subvenționează.

Să se interzică patronajul politic al căminelor și cantinelor;

6. călătoria studenților pe C. F. R. și S. M. R. să se facă cu reducere de 50 la sută în tot timpul anului;

7. casa studenților din cadrul Cetății universitare să fie administrată după principiul autonomiei studențești;

8. sancționarea cu pierderea oricărui drept a studenților de peste hotare, cari se dedau la manifestații ce ating reputația și interesele românești;

9. înființarea unei politehnici agricole la Craiova adaptată la structura agrară a țării noastre, din averea lăsată statului de I. C. Mihail.

Congresul împuternicește comitetul executiv al U. N. S. C. R. să activeze pe toate căile și cu nestrămutată hotărîre pentru aducerea la îndeplinire imediată a tuturor doleanțelor exprimate de congresul general studențesc din acest an“.

REPORTAJ ȘI ANECDOTĂ

— Conferința d-lui Ion Dragu la Arad și Brașov —

Distinsul director al Presei din ministerul afacerilor străine, gazetarul de mare talent Ion Dragu, a ținut zilele trecute la Arad și la Brașov o conferință din lumea gazetăriei, despre reportaj și anecdotă, — la Arad la invitația Sindicatului Presei Române din Ardeal și Bănat care a dat aici o serbare în folosul membrilor săi șomeri, iar la Brașov la invitația Asociației Presei brașovene, care a inaugurat cu conferința d-lui Dragu un ciclu de conferințe despre presă.

Conferențiarul a arătat în introducere, că socoate aproape o crimă de lèse-libertate ținerea de conferințe, dar că această îndelnicire, împărțită între obsesie și quasi-necesitate, e în fond efectul setei de informație care ne agită azi pe toți. Ironizând abundența de conferențieri și de conferințe, a arătat că arta de a tăcea e mai anevoioasă decât aceea de a scrie și mai ales de a vorbi.

Intrând în subiect, d. Dragu a arătat cât e de ciudată și de puternică acțiunea pe care o exercită citirea ziarului asupra ființei intelectuale și sentimentale, exaltând vitalitatea și modificând cugetarea.

Conferențiarul a prezentat apoi pe ziaristi în strădania lor de

informatori, de confidenți și de sfătuitori, subliniind chipul în care se uzează pentru satisfacerea setei de informație a masei lor, îngropându-se zi cu zi în guilgiul foilor cărora își dedică viața pe care o cheltuesc cu nepăsare, obișnuși să nu prea creadă ce fac și ce lasă.

D. Dragu a prezentat apoi pe cititor, în deosebi pe cel luat din masă, a cărui știință politică stă în beția mirosului cald al slovei zilnice. A insistat asupra acelei ființe fictive creată de anumite ziare în dorința de a avea succes și care este „cetitorul mijlociu“, căruia se oferă cinematografierea unor viziuni pasionante, inedite și senzaționale, **actul** care trăiește și se multiplică, și întâmplarea intimă și scandalosă.

Conferențiarul a analizat gustul publicului pentru reportajul scandalului, arătând că este evident provizoriu dar și logic. Reportajul crimei și scandalului, cu latura-i de anecdotă și exagerare, câștigă tot mai mult și o clientelă mai intelectuală.

D. Dragu socoate normal faptul că crima solicită până la fascinare interesul tuturor claselor de cititori, căci odată ce trăim într-o alcătuire socială al cărei scop de căpetenie e ocrotirea proprietății

și vieții cetățenilor, niciun act omenesc nu e mai apt să pricinuiască senzație publică decât delictele împotriva proprietății și vieții, adică furtul și crima. Cronica fărădelegii, în inflația de presă care e semnul vremurilor, a creiat o stare de sensibilitate morbidă.

Conferențiarul a analizat apoi amănunțit ceea ce dânsul numește „cea mai nenorocită dintre formele reportajului așa zis anecdotic“, anume reportajul dramei familiare transformat în foileton cotidian. Și a ajuns la concluzia că trebuie reprobate reportagiile ce se răsfată impudic de câtva timp în coloanele ziarelor în chip de jalnică poveste romanțată ori de brutală reproducere de scrisori intime, aruncând curiozității nesăturoase mizeriile unor căminuri prăbușite sau tragediile unor vieți cari chiamă ocrotirea tăcerii și uitării.

A subliniat apoi legea tiranică care impune ziarului de astăzi să caute punctul de întâlnire al inteligenței și cunoștințelor unui public felurit, punct care trebuie ales pe planul de inferioritate, spre a crea un tip de ziar la îndemâna tuturor.

Formula dedicată publicului cu interese multiple și diverse dă variație ziarului, dar este supusă comandamentului rapidității, adică al celei mai mari vrăjmașe a oricărei instrucții.

Ocupându-se de diferitele concepții cu privire la reportaj, conferențiarul a arătat că arta ziaristului constă în a împăca temperamentul său cu gustul și noțiunea adevărului, adecă să fie original fără a înceta de a fi veridic, să îmbine un fapt, fără a-l deforma, cu propria-i sensibilitate. Rolul lui e ca în lupta veșnică între imaginație și adevăr, să pună pe cea dintâi în serviciul celui de al doilea.

Progresele psihologiei au simplificat de altfel în chip subtil procedeele de cari ziaristul se poate folosi spre a da adevărului un colorit în acord cu intenții străine acestui adevăr. Exactitatea nu înseamnă adevăr și adevărul e relativ. A exprima exact ce vrei, a alege cuvintele care țin balanța în echilibru, a te asigura că ești în curent cu faptele și opiniile importante și că le dai toată valoarea, este o sarcină care cere nu numai o integritate perfectă dar și o lungă educație profesională.

După ce s'a ocupat de modul de prezentare al știrilor legate de evenimentele externe, conferențiarul a abordat capitolul jocului pe care-l face anecdota în reportajul înfățișat ca relatare trăită și pasionată a unei întâmplări, subliniind ispitele și desavantagiile anecdotei. A citat câteva cazuri în care înșiși lansatorii de ziare au cultivat anecdota într'o des-

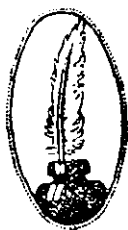
lănțuire de fantezie care nu e ades decât o combinație comercială în notă veselă.

Arta reporterului american de a amesteca umorul cu informația și de a folosi metode pitorești cu o superbă desinvoltură, a fost apoi prezentată de conferențiar cu sprijinul unor anecdote. D. Dragu a insistat asupra însușirilor pe care trebuie să le aibă azi reporterul, arătând că dacă ziaristul cunoaște oamenii, dacă a pătruns societatea în ceea ce are ea mai tainic, dacă spiritul i s'a mobilat cu documente umane pe care niciun învățământ nu le înlocuește, e grație anilor de reportaj. A citat astfel cazuri de strălucite realizări reportericești, arătând ce comori de energie risipesc adeseori reporterii spre a capta și servi cald acel lucru de care nu ne obosim nici odată și care se numește știrea. Conferențiarul a încheiat afirmând încă odată că setea noastră de informație e legitimă, inteligentă și bună, dar pe măsură ce ea sporește,

se cuvine să ne întrebăm cum vor rezista nervii urmașilor noștri la această sporindă dorință de a ști totul și la satisfacerea ei. Ar trebui să ne gândim la un leac eficace, și educatorilor copiilor li se impune datoria de a preveni pe tinerii ce vor fi mâine oameni, împotriva freneticei agitații de care suferim noi cei de astăzi și de care vor suferi mai mult încă cei de mâine.

O oră de meditație cu conștiința închisă la contactele exterioare ar fi de ajuns spre a-ți îngădui să asisti la acel asalt al vieții universale care începe cu citirea ziarului și își sporește violența în fiecă minut făcându-ne să cheltuim în părțile de atenție, în fragmente de interes, în fărâme de emoție de tot felul, mai multă energie decât putem produce normal. Trebuie ca copiii noștri să găsească o oră din 24 ca să reflecteze și mai ales ca să învețe să reflecteze, dacă vor să înfăptuiască opere și să guste farmecul vieții.

CĂRȚI REVISTE ZIARE

Romulus Seșanu: Principiul naționalităților. Originile, evoluția și elementele constitutive ale naționalității. Aplicarea clauzelor teritoriale ale tratatelor de pace dela Versailles, Saint-Germain-en-Laye, Trianon, Neuilly sur-Seine. Studiu istoric de drept internațional public, cu numeroase hărți etnografice în color, diagrame și gravuri. — București, 1935, tip. ziarului „Universul”, 426 pag.

Vasta și deosebit de instructivă carte a d-lui R. Seșanu, premiată la concursul de acum trei ani al ziarului „Universul”, începe cu 'nfățișarea amănunțită a întregii controversă ce s'a iscat dela ivirea principiului naționalitar în istorie asupra noțiunii de naționalitate și națiune, cu 'nfățișarea elementelor constitutive ale naționalității și națiuni, cu evoluția ideii de stat în cursul veacurilor, cu arătarea principiului naționalităților și-a precursorilor lui, cu principiile dreptului naționalităților, cu principiile opuse acestuia, cu mișcările naționale din secolul al 19-lea, pentru ca ajuns la războiul mondial și la orânduirea adusă 'n lume de actualele tratate de pace, să arate amănunțit situația fiecăruia dintre statele modificate sau aduse la viață prin aceste tra-

tate. Frontierei româno-ungare, deci chestiunii ardelenă, dreptății ce ni s'a făcut prin tratatul dela Trianon și netemeinicii pretențiilor revizioniste ungurești, li-i rezervată în uriașul volum o parte vastă, plină de informații cari e bine să fie știute 'n deobște.

Cetitorul are în prețioasa lucrare a primului-redactor al ziarului „Universul” un adevărat magazin de cunoștințe indispensabile fiecărui român conștient de datoriile ce le avem ca stat și ca cetățeni ai unei țări întregite prin atâtea suferințe, în fața primejdiilor ce le ridică 'n contra noastră dușmanii sau neprevăzăturile.

Ștefan Manciulea: Granița de vest, Blaj, Tip. Seminarului gr. cat., 1936.

Cunoscut de mulți ani ca unul dintre cei mai serioși cercetători postbelici ai trecutului nostru pe plaiurile ardelenă și 'ndeosebi în finiturile de dincoace și de dincolo de granița de vest, d. Ștefan Manciulea a dat cu-acest volum, în care și-a unit studiile publicate despre granița apuseană în revista „Blajul”, dovada cea mai strălucită a pregătirii și-a calităților sale de istoric migălos și cu vaste orizonturi. Ni-a dat

în cele 140 de pagini încărcate de documente ale cărții sale întregul istoric ce ne privește al graniței apusene și al ținuturilor la apus de ea pe unde au hălăduit cândva înaintașii noștri Evident, deci, nu-și putea începe lucrarea decât cu-o introducere despre pretențiile revizioniste ale ungarilor. „Vom căuta fără patimă — spune autorul — observând întru toate adevărul istoric, folosindu-ne în cea mai mare măsură de isvoare, diplome, acte, documente și date statistice ungurești, să dovedim că stăpânim, cu tot dreptul, regiunea de azi din Câmpia Tisei, cuprinsă între hotarele apusene ale Statului românesc, că ea a fost locuită de noi înainte de venirea ungarilor, ba am trăit, ca neam, cu vieată proprie politică și economică, mult mai departe peste granițele actuale, respirându-ne în veacurile XV-XVI peste Tisa în tot lungul Carpaților nordici, înaintând până în județele de sub picioarele masivului Tatra, iar înspre apus și nord-vest până în Moravia și Silezia și spre nord până în Polonia actuală“. Fără a fi polemică, lucrarea d-lui Manciulea e o răsturnare cum nu s'ar putea mai splendidă a argumentațiilor revizioniste ticluite de unguri. E o lucrare cu atât mai impunătoare, cu cât se menține dela început până la capăt strict documentară, științifică, utilizând în cea mai mare parte documente și mărturii ungurești, pe cari am fi foarte curioși să vedem cum le vor întoarce cei dela Budapesta pe dos, ca să 'ntunece lumina adevărului.

„Granița de vest“ are următoarele capitole :

1. Introducere. Revizionismul unguresc și pretențiile lui teritoriale.

2. Ungurii. Așezarea lor în Pannonia și în Câmpia Tisei. Vechimea Românilor în aceste părți.

3. Românii din Bănat până la 1526.

4. Românii din Crișana, Sătmăar și Maramureș până la 1526.

5. Românii din Carpații Cehoslovaciei, Moravia, Silezia, Polonia, Croația și Slavonia, în secolele XIV—XVI.

6. Populația românească din Câmpia Tisei, între anii 1526—1700.

7. Infiltrări de populații streine în Bănat până la sfârșitul veacului XVIII.

8. Infiltrări de populații streine în Crișana și Maramureș în secolul XVIII.

9. Desnaționalizarea elementului românesc din județele dela apusul țării în veacul XIX.

10. Orașele dela apusul țării.

11. Concluzii.

Din simpla enumerare a capitolelor, cetitorii își vor da seama că au de-a face cu o carte ce n'ar trebui să lipsească din nicio casă românească.

Publicații nouă pe graniță. — În nord-vestul graniței apar din luna trecută două publicații românești nouă : revista „*Afirmarea*“, la Sătmăar, și „*Nord-Vestul*“, la Baia-Mare, foarte ilustrată, a conoscutilui pictor și publicist Șeptelici.

„*Nord-Vestul*“ se prezintă în condiții și tehnice și interioare bune. Il preocupă problemele întregii granițe, până jos în Bănat, și reușește astfel să aibă o varietate impunătoare.

„Afirmarea“ e în schimb o slăbuție afirmare. Nu ’ntelegem de ce revistele noastre de provincie țin cu orice preț să fie literare, când n’au literatori, sau când n’au decât unu-doi. Am fi preferat să vedem „Afirmarea“ sătmăreană afirmându-se cu mai multe desgropări din trecutul românesc local, cum a fost în n-rul de pe Martie articolul d-lui Mezea despre „lupta pentru cultura românească la liceul regesc catolic din Satu-Mare“, sau cu reoglindiri ale luptei ce se dă astăzi pentru afirmarea românească în colțul acela de graniță încălcat de străini. D. Petru Țiucra-Prubeagu, un asiduu cercetător al trecutului românesc de pe această graniță, publică în n-rul întâi al revistei un studiu despre „Vlahii nordici“. Ca de obicei, autorul nu-și știe orându materialul, și e mare păcat de-atâta lăudabilă trudă și de-atâtea desgropări cari altminteri ar fi interesante.

Ipocrizia ungurească. — În urma debaterilor parlamentare asupra proiectului de lege referitor la reforma administrativă, ziarul unguresc din Cluj Ellenzék, în numărul 68 din 22 Martie a. c. la pagina 13, reproduce în facsimile două documente românești spre a dovedi liberalismul unguresc din veacul trecut. Comentariile ziarului unguresc nu pot rămânea fără răspuns, fiindcă constituesc o nouă tentativă ungurească de a falsifica adevărul istoric și de a induce în eroare pe cei de bună credință, cari nu cunosc în deajuns trecutul plin de suferință al românilor din Transilvania.

Ziarul menționat susține că

primul document „Protocolu dela 7/6 1869 despre ascultarea maritorilor“, care „sa scrisu la judecătoria comitatens dein Aiud“, emanează dela autoritățile judiciare, deci este o dovadă că justițiabilii români din Transilvania se judecau în limba lor. Afirmarea este falsă. Până la 14 Iulie 1869, când a fost promulgată legea IV despre organizația judecătorească, nu se poate vorbi despre o justiție ungurească, fiindcă litigiile erau soluționate de Administrație. Art. 1 din sus zisa lege dispune, că „Justiția se separă de Administrație“. „Protocolu“ (procesul verbal) fiind datat la 7/6 1869, deci înainte de 14 Iulie 1869, când a fost promulgată legea de organizare a justiției ungurești, este evident, că avem de a face cu un act care emanează dela Administrație.

Ziarul „Ellenzék“ nu va putea produce nici un singur act făcut de justiția ungurească în limba românească, care să poarte o dată posterioară zilei de 14 Iulie 1869, penitru că art. 13 din faimoasa lege XLIV din anul 1868 prevede, că „limba oficială a tuturor judecătoriilor numite de guvern este exclusiv limba ungurească“; ori, art. 3 din legea organizației judecătorești din anul 1869 dispune, că magistrații vor fi numiți de rege, pe lângă contrasemnarea ministrului de justiție, ceea ce în românește înseamnă că vor fi numiți cu decret regal.

În timpurile mai recente Ungurii din România — în propaganda lor revizionistă și subversivă — adeseori invoacă dispozițiile faimoasei legi a naționalităților (legea XLIV din anul

1868), ca să dovedească liberalismul, toleranța și simpatia lor față de naționalitățile din fosta Ungarie. G. Barițiu în *Istoria Transilvaniei* Vol. III pag. 554 nota 1 constată, că „nu există în toată istoria acestor țări (Ungaria și Transilvania) nici o urmă de simpatii ungurești către români”.

Dinastia de Habsburg, în urma disperatei situații politice externe a imperiului a fost silită să facă la 1867 un compromis cu oligarhia ungurească, care este cunoscut sub numele de dualismul austro-ungar. Prin acest compromis ungurii au dobândit gratuit marele Principat al Transilvaniei împreună cu Croația și Slavonia. Aceste două țări din urmă au fost înzestrate cu o vastă autonomie, pe când Transilvania a fost contopită în Ungaria. Românii și sașii au protestat în contra acestui fapt și Habsburgii ca să-i liniștească au impus ungurilor reglementarea situației de drept a românilor și sașilor, în cadrul regatului unguresc. Guvernul a elaborat un proiect de lege, dar din discuțiile parlamentare apare clar că proiectul n'a fost agreat nici de deputații români și sași, dar nici de deputații unguri, totuși în urma presiunii Casei de Habsburg proiectul a devenit lege.

Legea naționalităților nici un moment n'a fost aplicată față de români. G. Barițiu în *Istoria Transilvaniei* vol. III pag. 477 vorbind despre această lege zice: „La prima cetire s'ar părea că este din celea mai liberale; ea însă aplicată în praxă s'a topit în mâinile tuturor autorităților Statului începând dela ministerii până la cel

din urmă copist, ca ceara la fața focului. În realitate legea aceasta nu mai e respectată de nimeni..“ Era un vechiu obicei al ungurilor de a spune una și de a face alta, pentru a induce în eroare pe toți cei ce se credeau în sfințenia cuvântului dat. Adevărul acesta este confirmat — destul de brutal — și de către cunoscutul istoriograf ungar Pesty Frideric: „Districtele” etc, care la pag.23 vorbind despre decretul regelui Ladislau din 29 August 1457 spune, că „acestea au fost privilegii pe hârtie, în realitate totdeauna aflăm mai puțin.”

Naționalitățile din fosta Ungarie n'au acceptat situația de drept, creată prin noua lege, socotind, cu drept cuvânt, că ceace li se oferă pentru pierderea autonomiei țării lor este prea puțin și inacceptabil. Mitropolitul Alexandru Șuluțiu la 5 Iunie 1861, când se discuta posibilitatea unei „împăciurii” între români și unguri, scria lui Paul Dunca: „națiunii române nu-i trebuie grație, nici milă ci drepturi egale” (G. Barițiu *Ist. Trans. vol. III pag. 533*). Naționalitățile din fosta Ungarie se bucurau de situația aceasta juridică numai pe hârtie, pentru că în realitate — și aceasta o știu foarte bine ungurii din România — niciodată, nici un guvern unguresc de la 1868 și până la prăbușirea monarhiei austro-ungare, n'a aplicat în întregime dispozițiile legii. O lege în vigoare, dar neaplicată, poate dovedi liberalismul guvernelor ungurești? Ungurii prezintă textul legii, dar nu spun că legea n'a fost niciodată aplicată, astfel comit un alt fals și înduc în eroare opinia publică din străinătate.

Faimoasa lege a naționalității lor a fost aplicată, în parte, față de sași, fiindcă aceștia totdeauna au fost în cartel electoral cu guvernul și pe deasupra se bucurau de sprijinul larg al dinastiei de Habsburg. Față de ei s'au aplicat unele dispoziții ale legii și în special cele favorabile la limba administrației locale.

Acele administrative ale unei comune românești, situată pe teritoriul unui județ locuit de o populație săsească mai considerabilă, se scriau în limba română. Dreptul acesta însă nu ne era dat nouă ci noi beneficiam de el numai prin reflexul drepturilor săsești, pentrucă în județele românești administrația se făcea exclusiv în ungurește. Dacă la începutul dualismului austro-ungar se aplicau sporadic unele dispoziții favorabile naționalităților, e cert că pe măsura în care statul unguresc se consolida, guvernul lui refuza executarea și respectarea legii naționalităților, fără de a avea curajul civic de a o scoate din vigoare.

Ziarul Ellenzék amintind trecutul a făcut un rău serviciu neamului său pentrucă ungurii au toate motivele să ne facă să-l uităm. Falsificând adevărul istoric, ziarul dovedește că falsul a devenit o a doua natură a ungurilor, fiindcă numai năravul din fire n'are lecuire. Ne mirăm că ungurii, cari veacuri de-a rândul ne-au caracterizat ca pe un popor care „ține minte“, azi pot crede că și pe noi ne pot induce în eroare ca pe străinii cari n'au experimentat faimosul lor liberalism.

Restabilind adevărul se pune întrebarea: dorește poporul un-

resc din România să se bucure exact de aceeași situație de drept pe care a avut-o în realitate poporul românesc din Transilvania pe timpul supremației ungurești?

Ion Băltaria

(„Universal“, 9. IV. 936)

Bibliotheca Bibliologica.

— La Cluj s'a inaugurat în anii trecuți sub îngrijirea expertă a unuia dintre cei mai zeloși reprezentanți ai intelectualității ardelenice postbelice, a conferențiarului universitar *I. Crăciun*, o bibliotecă în românește și franțuzește intitulată ca mai sus, a cărei mare necesitate era profund simțită de toți îndrăgostiții cărții științifice.

Inceputul s'a făcut cu două broșuri:

I. Crăciun, O știință nouă, Bibliologia, în învățământul universitar din România, și

C. Göllner, Anul revoluționar 1848 în Principatele Române.

Acum a ieșit de sub tipar al treilea număr: *Activitatea științifică la Universitatea „Regele Ferdinand I“ din Cluj în primul deceniu 1920—1930*, — un volum de 320 de pag., datorit d-lui *I. Crăciun*, înfățișând activitatea științifică a profesorilor universității românești a Clujului în comparație cu-a corpului didactic al fostei universități clujene ungurești.

Statisticile date de d prof. Crăciun, urmate de lista completă a tuturor cărților, articolelor și periodicelor dintr'un deceniu ale profesorilor Universității românești a Clujului, sunt cât se poate de edificatoare. Precum se știe, ungurii hulesc Universitatea noastră dela Cluj pe toate drumurile,

lăudându-și-o în schimb pe-a lor mai rău decât țigănește. Ei, bine! iată ce se constată din statisticile comparative:

„Totalul producției științifice românești din primul deceniu e atât de covârșitor față de totalul producției științifice ungurești din primul lor deceniu (1872—1883), încât orice comentariu e de prisos: 3329 publicații în limba națională la Români, față de 1088 publicații în limba națională la Unguri; 1837 publicații în limbi străine la Români, față de 287 publicații în limbi străine la Unguri... Aceeași disproporție se observă și la periodicele apărute sub conducerea profesorilor: 46 la Români, față de 13 la Unguri, și 18 aparate științifice la Români, față de un aparat științific la Unguri, fără să mai vorbim de cele 526 preparate și hărți științifice la Români, față de cari la Unguri n'am găsit menționat nimic. În total, deci, 5761 de publicații, aparate, etc. românești, față de numai 1389 publicații, aparate, etc. ungurești.

„Disproporția între activitatea științifică dela Universitatea românească din primul deceniu — 1920—1930 — și între activitatea științifică dela Universitatea ungurească din următoarele decenii — 1883—1893, 1893—1903, 1903—1913 și semideceniiul 1913—1918 — este și mai mare, afară de deceniul 1903—1913, în care se observă o creștere a numărului publicațiilor, dar nu ajung, nici de data aceasta, nici măcar la jumătatea numărului publicațiilor românești.

„Astfel, față de 5761 de titluri etc. românești, avem în deceniile

ungurești: 1839, 1302, 1315, 2123 și 1017 titluri, cari adunate se ridică la un total de 7146. Aceasta e icoana comparativă a activității științifice a două Universități:

1. Universitatea românească în primul ei deceniu de existență, 1920—1930 = 5761 titluri.

2. Universitatea ungurească în 45 de ani de existență, 1872—1918 = 7146 titluri, icoană în care sunt zugrăvite virtuțile creatoare a două popoare: *Românii* — crezuți de unguri „inferiori în cultură“, — și Ungurii — încrezuți în trufia „inegalabilă“ a culturii lor“.

D. prof. Ioachim Crăciun a făcut un serviciu neprețuit cu-această carte nu numai științei românești, ci și onoarei noastre terfelite de 'ncrezuții de peste Tisa.

George Sofronie: Principiul naționalităților în tratatele de pace din 1919-1920. — București, 1936, Tip. ziarului „Universul“, 264 pag. Carte premiată la concursul ziarului „Universul“.

Tânărul și atât de fecundul profesor universitar dela Cluj care a 'mbogățit literatura românească a tratatelor de pace cu această carte prețioasă și de largi orizonturi, e prea 'ndeobște cunoscut ca unul dintre cei mai valoroși autori ai noștri de studii asupra dreptului internațional actual, ca să mai fie nevoie să arătăm ce servicii a adus cu-această lucrare și cauzei românești și științei în sine. Cartea sa ne introduce în istoricul principiiului naționalităților dela 'ncepu-

turile abia bănuite, pricinuite de dislocările făcute de germani în Europa apuseană a evului mediu, ale acestui principiu orânduitor astăzi al stărilor depe continent, și trecând la acțiunea lui hotărîtoare din deceniile anterioare războiului mondial și la tratatele de pace pe cari le-a determinat după acest război, analizează amănunțit tratatele în lumina principiului naționalităților care le domină, și 'n aceeași lumină întoarce și pe față și pe dos teoriile revizioniste, închinând acțiunii revizioniste un mare capitol din care vom stărui aci asupra unei părți, pentru că ungerii, speculând incurcăturile pricinuite de călcarea nemțească dela 7 Martie crt. a tratatului dela Versailles și dela Locarno, socot că-i pot da o actualitate: asupra revizuirii admisă de articolul 19 al statului Ligii Națiunilor. Articolul acesta, după cum se știe, prevede că se pot revizui tratatele ce se dovedesc inaplicabile. Tratatul dela Trianon însă e aplicat, și în sine și în ceea ce prevede scrisoarea Millerand, care vorbea de rectificări locale ce se știe că s'au făcut de către comisia de delimitare. În cazul c'ar veni în discuție art. 19, caz care în ce ne privește este exclus din motivele arătate, se prevede că discuția cade dacă nu e unanimitate; un simplu veto al statului în contra căruia s'ar încerca punerea 'n discuție, e deci hotărîtor. Rămân — spune d. Sofronie — singure două posibilități juridice de revizuire: înțelegerea reciprocă, care însă e discutabilă ca valabilitate juridică dacă aduce o atingere principiului naționalită-

ților, deoarece înseamnă încălcarea unei norme de drept internațional cum este acest principiu al naționalităților, care este superior voinței particulare a unui stat; apoi al doilea caz, războiul civil, care fiind o chestie municipală, ar fi să nu între în articolul 10 al statutului Ligii Națiunilor, adică să nu provoace o intervenție a acesteia, deoarece articolul 10 se rezumă la condamnarea agresiunilor ce vin din afară, dela un stat străin; chiar și-aci însă, în cazul unui război civil, dacă se lezează un drept esențial al unui alt stat, sau se încalcă o regulă de umanitate sau un mare principiu de drept internațional, apare justificată o intervențiune colectivă, astăzi sub regimul pactului, prin Societatea Națiunilor. Dincolo de aceste două cazuri — arată d. prof. Sofronie — de caracter excepțional, nu există posibilitatea juridică a unei revizuirii teritoriale. Societatea Națiunilor nu o poate nici promova nici realiza, ea fiind ținută de obligația specială a articolului 10, înscris în pactul ei spre a garanta membrilor liniștea și securitatea, fără care ei nu ar putea nici să trăiască, nici să activeze, spre bunăstarea lor morală și materială.

Am stăruiat asupra acestei părți a cărții d-lui Sofronie și pentru actualitatea ce vor acum ungerii s'o dea articolului 19 din statutul Ligii Națiunilor, dar și pentru că să tragem un învăț, și să ne apărăm din vreme în contra eventualităților de natură anti-juridică la cari ne-am putea aștepta dela ungeri în cazul când își vor da seama că s'a terminat cu revizuirea „pacifică“.

Dr. Emil Precup: Anuarul liceului „Petru Maior“ din Gherla pe a șc. 1834-35, Gherla, Tip. „Aurora“.

Publică în partea literară un studiu interesant al d-lui dr. Emil Precup, directorul școlii, despre Octavian Goga, poetul pătimirii Ardealului. Din activitatea școlarilor reținem multe lucrări ale soc. de lectură „Ion Creangă“. Liceul din Gherla e ntr'o situație avantajată față de școlile secundare de stat din alte părți ale Ardealului: a avut în cursul anului trecut 222 de elevi români și abia 62 minoritari (1 germ., 27 unguri, 1 rus, 14 evrei, 1 turc, 18 armeni).

„Țara Bârsei“, an. VIII, no. 3, Mai-Iunie, 1936.

Reținem din numărul de față al strălucitei reviste brașovene următoarele: D. Axente Banciu arată 'n legătură cu a 70-a aniversare a Academiei Române istoricul încercărilor ce s'au făcut în Țara Românească, încă dela 1795, pentru înființarea unei societăți de scriitori și oameni de știință, și dă la iveală o scrisoare dela 1850 a lui Dim. A. Sturdza către Iacob Mureșianu, cu planul unei societăți de felul Academiei înființate cu 17 ani mai apoi, cu același program principal ca aceasta: să se dea deosebită atenție gramaticii și dicționarului, și să facă parte din ea reprezentanții scrisului românesc din toate părțile locuite de români. D. Ax Creangă scrie despre îndrumătorul tinerețului Mihail Eliescu. D. Candid C. Mușlea își încheie monografia despre Nicolaie Baiul. D. Horea Teculescu arată legăturile lui Ștefan cel Mare cu Ardealul. D-nii

Th. Tartler și I. Ludu își continuă monografia Prejmerului. D. A. A. Mureșianu publică o scrisoare către Aurel Mureșeanu a marelui sprijinitor brașovean al mișcărilor românești din sec. trecut Diamandi Manole, în legătură cu apariția cotidiană, dela 1884, a „Gazetei Transilvaniei“. Scrisoarea aceasta e de-o înduioșătoare actualitate astăzi, în ajunul împlinirii unui veac dela înființarea „Gazetei Transilvaniei“, cea mai bătrână gazetă românească. „Cu istoria în mână desfid pe oricine — spune Diamandi Manole în legătură cu daniile obștești cari au făcut cu puțință transformarea gazetei în cotidian — să-mi arate care popor din Europa lipsit de clasa influentă a aristocrației, fără prinți, conți și alți boieri, ci purtând secole în regi jugul robiei, a fost în stare să aducă sacrificiile, ce le-a adus opinca românească dintre Tisa și Carpați pentru înaintarea neamului său“. Vorba lui Diamandi Manole s'ar putea întoarce astăzi astfel: Cu istoria în mână desfidem pe oricine să ne arate, care popor din Europa ajuns dela robie la libertate prin jertfa din tranșee dar și, în mare parte, prin lupta fără seamăn a gazetelor sale, ar fi în stare ca al nostru să-și lase cea mai veche gazetă să o apuce peste un an și jumătate centenarul în halul de astăzi, cu apariție înfămplătoare, în patru pagini mici ca vai de lume?

Semnalări. — „Pesti Hir-lap“ anunță în n-rul din 31. III crt. că a apărut în editura autorului (nu ni se spune unde) o carte în 7 volume — firește revizionistă — a lui Albert Ha-

lász: „Középeurópai Államok“ (Statele Europei centrale).

— In editura Révai a apărut sub titlul „Erdélyi városképek“ o carte despre cinci orașe din Ardeal: Cluj, Arad, Orade, Târgu-Murăș, Brașov, scrisă de scriitorii ardeleni Albert Maksay, Geza Tabéry, Maria Berde, Carol Molter și Francisc Szemlér, și prefată de fostul prim-ministru Ștefan Bethlen. (Cf. „Pesti Hirlap“ 7. IV).

— Dr. Francisc Olay, faimosul propagandist revizionist despre care e vorba și 'n altă parte a numărului nostru de față, a publicat în editura Ligii naționale maghiare o broșură despre legăturile Ungariei cu Geneva: „Mosaïques des rapports historiques et littéraires entre Geneve et la Hongrie“. (Cf. „Pesti Hirlap“, 8. IV.)

— Plagiatorul repatriat din Cluj Indig Otto a publicat în editura Franklin un roman intitulat „Két ember eltéved“ (Doi rătăciți), despre căsătoriile ofițerilor români cu unguroaice. (Cf. „Pesti Hirlap“ 1. IV).

— Sub titlul „Magyarország népesedési viszonyai 1920 től 1932-ig“ a apărut în nu ni se spune ce editură o carte a lui dr. Aladar Petrilla (!), adjunct al Institutului central de sănătate publică dela B-pesta, despre situația sănătății publice a Ungariei în anii 1920–1932. Se arată că față de scăderea unor boli, natalitatea are o proporție de 22%, față de care a României și Iugoslaviei e de 32–35%. (Cf. „Pesti Hirlap“ 28 III.)

— In n-rul depe Aprilie al revistei „Külügyi Szemle“ a apărut

un articol de Szondy Victor, „despre importanța juridică internațională a regicidului“ (Cf. „Bud. Hirl.“, 7 IV). Iți trebuie seninătate de ungar ca să faci asemenea filozofie despre funia din casa spânzuratului, după atentatul dela Marsilia.

Neopăgânismul ungarilor. — Confratele Corneliu I. Codarcea a publicat în „Curentul“ din 2 Aprilie următoarele informații prețioase despre neopăgânismul la care a dus cunoscuta mișcare „turanistă“ din Ungaria, și despre părerile intime ale ungarilor în legătură cu năvalele tătărăști și turcești, de cari în publicațiile lor de propagandă pretind mereu că ei au mântuit civilizația Apusului:

„Imitând pilda germanilor, cari în pornirea lor mistică se întorc la tradițiile păgânismului, ungarii încearcă acum să-și creeze și ei o concepție ideologică similară, o perspectivă spirituală nouă pentru neamul lor.

În numărul din 8 Martie a. c., al ziarului budapestan „Ujság“, cunoscutul scriitor maghiar Zoltán Szász se ocupă de așa zisa concepție turanică a unor intelectuali ungar, cari, constituiți în sectă, propovăduiesc că poporul maghiar este înrudit nu numai cu neamurile finugrice, ci și cu chinezii și japonezii iar ungarii nu sunt decât *exponenții rasei galbene în Europa*.

„În sensul acestei concepții — spune d. Szász — luptele din trecut ale ungarilor cu tătarii au fost nespuse de regretabile și puteau fi evitate. Cu totul altele ar fi fost rezultatele, dacă noi, ungarii, am fi recunoscut în eroii Kanului

Batu pe frații noștri și ne-am fi năpustit și noi, uniți cu ei, asupra Europei”.

„La fel se poate afirma — continuă d. Szász — că strămoșii noștri n’ar fi trebuit să apere cu atâta înverșunare Europa ingrată de invaziile turcești, ci ar fi fost mai bine să se întovărășească cu ei. *In ce privește viitorul, va trebui să fim în așteptarea clipei când rasa galbenă se va ciocni cu popoarele albe. Desigur, noul regim mongol ce se va institui pe ruina Europei, ne va aduce nu numai eliberarea din situația de umilință în care ne găsim, ci chiar și o hegemonie politică glorioasă ce ni se cuvine tocmai fiindcă suntem exponenții rasei galbene în Apus.* (Sic)

D. Szász recunoaște între rânduri că teoria aceasta e cam riscată și e greu a te solidariza întru toate cu ea. Totuși, reiese din articolul d-lui Szász că d-sa consideră „turanismul“ ca ceva foarte interesant și original.

În continuare, scriitorul maghiar se ocupă de reluarea ceremoniilor păgâne maghiare la căsătorii.

„E stupidă — spune d. Szász — revolta celor care nu înțeleg rostul practicilor religioase turanice la căsătorii. S’a întâmplat zilele trecute că trei sau patru perechi, după ce au îndeplinit formalitățile reglementare la ofițerul stării civile, au ținut să îndeplinească și pe cele cerute de legea turanică. Au jertfit deci un cal alb, au dansat deasupra focurilor, iar mirele și mireasa au lăsat să curgă câteva picături din propriul lor sânge în cupe cu vin roșu și au sorbit din această băutură.

Protestele potrivnicilor acestui vechi obicei unguresc de a jertfi cal alb și a bea sânge amestecat cu vin sunt lipsite de temeii. Totul se reduce la niște vechi obiceiuri religioase. În ultima analiză, tendința spre bizareri a religiilor e generală.

De încheiere, d. Szász își exprimă speranța că secta turanică va da rezultate bune, va lumina sufletele, „va înobila moravurile și va excela în înfăptuiri“. În privința aceasta vor fi hotărâtoare tocmai moravurile ce vor caracteriza pe adepții sectei turanice.

Semnalăm articolul d-lui Szász și ne abținem, dela comentarii căci nu voim să-i alterăm savoarea”.

Alte semnalări. — Numărul de pe Aprilie al publicației englezești „Danubian Review“ a Ligii revizioniste maghiare e închinat declarațiilor Soveranului nostru apărute în n-rul dela 16 Martie al lui „Daily Telegraph“. „Pesti Hirlap“ din 7 Apr., din care luăm această semnalare, spune că se publică între altele o diplomă prin care Susana Lorántffy a înființat la 1657 la Făgăraș întâia școală secundară românească, „ceea ce e o ilustrare intuitivă a contrastului dintre vechea politică față de naționalități a ungarilor și dintre cea românească de azi“.

— N-rul 1 din anul crt. al publicației „Népünk és nyelvünk“ publică un articol al lui Iuliu Mészáros despre inscripția „hunică“ găsită într-un mormânt din hotarul satului Nagyszéksó de lângă Seghedin. Autorul afirmă că limba hunilor lui Attila era ’nrudită cu a gruzilor din Geor-

gia (Caucaz). (Cf. „Magyarság”, 19. III.)

— „Magyarság” din 22. III recenzează o carte apărută recent (nu ni se spune 'n ce editură) a lui Iosif Csetényi: „Uj Trianon feié?” (Spre un nou Trianon?) Autorul găsește unguirilor — ca fiecare unguir — o singură rațiune de-a fi: dominația peste bazinul dunărean. Aceasta ar fi trebuit să le impună în războiul mondial să nu meargă cu nemții. Pe deapsa ce li-a venit pentru aceasta prin tratatul dela Trianon, nu e cea mai mare nenorocire pentru ei, ci cea mai mare este că continuă a avea o mentalitate de popor neindependent, anexă a germanilor.

Ce reclamă Ungaria? —

Sub titlul acesta, d. prof. N. Iorga a publicat în „Neamul Românesc” din 29 Martie crt. următoarele:

„Deși la Budapesta au fost si liși să declare că pactul dela Roma nu e un tratat de alianță, cum nici nu putea să fie, de sigur că în anumite cercuri iredentiste — pe lângă care s'ar părea că mi-jește și altceva — se ivesc speranțe de reveniri teritoriale, fi-rește, cum spune o formulă așa de ipocrită, pacifice.

Dar nu se poate să nu întreb, de câte ori este o astfel de explozie a iluziilor vane: ce recla-mă Ungaria prin acești domni?

Un stat are drept asupra teri-toriilor în cari sînt oamenii săi sau operele sale.

Oamenii? Dar li s'a făcut so-coteala când s'a „mutilat” ve-

chea Ungarie mediveală. „S'au cântărit”, spune Scriptura, și „s'au găsit ușori”. La sate minorități risipite, cum i-a adus vîntul, ca o sămință înaripată de pădăie. La orașe, funcționari cari au ră-mas, produse ale desnaționalizării oficiale — istoricii neamu-lui maghiar se chiamă, azi. Do-manovszky, Polon; Lukinich, Croat; Eckhart, Homan, Ger-mani; Klebelsberg era ministrul crainic al revizuirii — și în sfâr-șit, Evrei vorbind ungurește pen-tru că erau stăpâni ai Ungariei.

Operele? Dar toate orașele din Nordul Ungarie sînt colonii ger-mane, întru toate asemenea cu o-rașele, de oriunde, ale altui neam; în Croația e numai vechiul târg slav, cu un pospaiu abstract de-al Mariei-Teresei, ca și aiurea. Orice e cetate în Ardeal vine de la străini; prinții maghiari n'au pu-tut crea măcar o capitală.

Și, atunci, ce reclamă Ungaria?*

Vitrina arădană. — De sub-teascurile arădane au apărut în ultima lună următoarele scrieri:

Octavian Lupaș: Figuri ară-dane: Mircea V. Stănescu (1841—1888), tip. Concordia, lei 15.

Iosif Moldovan: Legea ro-mânească în oglinda suflatească a unui învățător bătrân. No. 4 din Bibl. secției Arad a Frăției orto-doxe, lei 5.

Isaia Tolan: Intre unguri și români. Pe marginea jurnalului de călătorie prin România al lui Németh László. No. 1 din Bibl. arhivei antirevizioniste „Piatră de hotar”. Lei 10.

● PE ● RĂBOJUL ● VREMII

● Val-vârtejul iscat în toată Europa de noua călcare nemțească, dela 7 Martie, a tratatului de pace (militarizarea zonei renane) făgăduiește să țină încă multă vreme în îngrijorare continentul.

După vechiu-i obicei, cancelarul Hitler a ținut s'adauge la bluffurile din trecut o nouă epatare: a pus să-i fie ratificată călcarea tratatului de voința obștească, alegându-și un nou parlament pe bază plebiscitară, cu întrebarea: dacă votantul e de acord sau ba cu fapta sa dela 7 Martie. Au fost alegeri ne mai pomenite până la 29 Martie în analele electorale ale lumii: cu demonstrații gigantice, cu discursuri difuzate din atelierele fabricilor de arme și-apoi cu un epilog religios, însemnând că și Dumnezeu a ratificat voința Führerului și a nației nemțești. Din noul parlament — ca o indicație pentru viitor — fac parte și cinci cetățeni străini: 3 austrieci și doi sudeți din Cehoslovacia!

Anglia, încolțită mereu de guvernul francez ca să se declare în privința sancționării noii călcări a tratatului, a dat declarație că se consideră angajată și pe mai departe prin tratatul dela Locarno, și va apăra în caz de atac granițele franceze. Despre sancțiuni nimic însă până acum.

Hitler a venit cu o așa-zisă propunere de pace, disculpând Germania de vina provocării războiului mondial, afirmând că tratatul de pace e nedrept, că a fost semnat de un guvern cu care Germania de azi nu se identifică, și repetând apoi justificările din luna trecută: că a fost impusă călcarea dela 7 Martie a tratatului de tratatul franco-sovietic, și că Germania se oferă să respecte 25 de ani tratatul de azi al Europei, dacă se încheie un nou tratat în locul celui dela Locarno. Franța și-a dat în săptămâna patimilor răspunsul, afirmându-și vechiul punct de vedere: că Germania trebuie să-și respecte cuvântul dat la Locarno.

Italia, Austria și Ungaria au ținut din cauza evenimentelor nemțești o conferință la Roma și și-au transformat înțelegerea în

Antantă romană, obligându-se Ungaria și Austria să nu facă tovrășii fără știrea Italiei.

La o săptămână după aceasta, ca o urită glumă de 1 April, Austria și-a proclamat cu dela sine putere egalitatea de înarmare, călcând tratatul dela St. Germain și reintroducând recrutarea obligatorie.

Ungaria era și ea grozav de dornică să imite gestul austriac, demonstrația făcută de Mica Înțelegere a cumițit-o însă repede. S'a dat dela Budapesta un comunicat, cumcă Ungaria nu imită pe nemți și pe austriaci, dar nu renunță la hotărîrea sa mai veche de a aduce chestia egalității de înarmare la Liga Națiunilor. Pentruca să se mențină în obștea ungurească nădejțile pricinuite de gestul german și austriac și alimentate prin cea mai cumplită agitație de ziarele iredentiste, s'a pus în circulație după acest duș rece un nou zvon aiurist: că răspunsul francez la memoriul lui Hitler va conține o aderare la convocarea unei noi conferințe de pace.

Intrunirea ce urmează să aibă loc zilele acestea a puterilor locarniene, a fost prezintată ca o astfel de conferință. A venit însă și peste această aiureală un duș cumițitor: răspunsul francez dat lui Hitler nici pomeneală nu face de noi tratative de pace, ci dimpotrivă obligă toate statele Europei să respecte statutul fixat prin tratatele dela 1919—20.

● Intre timp pe fronturile din Abisinia s'au întâmplat lucruri uimitoare. Negusul s'a pus în fruntea trupelor etiopiene, dar a fost înfrânt în chipul cel mai jalnic pe frontul de din jos de Makale. Odată cu zdrobirea aceasta hotărîtoare a armatei abisiniene, frontul italian dela miazănoapte a luat o direcție neașteptată: îndrumat mereu până atunci spre miazăzi—răsărit, cu direcția Desie, ca nici să-și închipue Anglia că italienii ar râvni la lacul Tana, în urma înfrângerii groaznice a negusului a luat-o pe neașteptate spre miazăzi-apus, scoborîndu-se tot atât de fără veste până la lacul Tana.

S'au dat, firește, dela Roma, asigurări adresate Angliei, că Italia nu urmărește nimic în contra englezilor. Asigurarea n'a putut însă domoli spiritele engleze cuprinse de-o ne mai pomenită groază. Luni, în săptămâna patimilor, a fost la Camera comunelor o ședință dramatică. Lordul Churchill a tras guvernul la răspundere că a prostit pe abisinieni să primească războiul, bizuindu-se pe Anglia, și că apoi i-a lăsat în chip criminal pradă unu dușman înfinit mai puternic.

Agitația din Anglia a dus în cursul săptămânii la o criză de guvern, urmând să fie soluționată îndată după Paști. E vorba de plecarea, „din motive de boală“, a prim-ministrului Baldwin, și de trecerea ministrului de externe Eden la conducerea Indiei. Ar fi să vină la externe lordul Halifax, ceea ce este o proastă indicație în privința viitoarei atitudini engleze în chestia franco-germană, deoarece lordul Halifax e un germanofil cunoscut.

Dezastrul armatei abisiniene a grăbit mult puțința unor tratative de pace. Comitetul de 13 al Ligii Națiunilor, care se ocupă de chestia abisiniană, a fost întrunit după ce dela începutul iernii stetea mereu pe tânjeală, ca să mijlocească pacea între italieni și abisinieni. Ministrul dela Londra al Abisinieii a adus la cunoștință că e împuternicit să ducă la Roma tratative de pace, dacă va asista la ele și președintele comitetului de 13 al Ligii, Madariaga, dimpreună cu secretarul general al Ligii Națiunilor. Firește, condiția s'a primit, așa că n'ar fi exclus să vedem pacea pusă 'n curând.

● Spania își face tot mai mult de cap. Bolșevicii frontului popular (denumire sub care se ascund și cei dela noi) s'au datat la instigația trimisului secret al Moscovei Bela Kun, la banditisme cumplite, aprinzând biserici și masacrând lumea pașnică. Se apropie cu pași gigantici instaurarea definitivă a regimului sovietic. Președintele republicii, Zamora Alcala, ales la 1931 în urma abdicării lui Alfons al XIII-lea, a fost dat jos din scaun printr'un vot de neîncredere al bolșevicilor din parlament, fiind învinuit c'a urmărit prin cele două dizolvări recente ale parlamentului să creieze majorități de dreapta. Puterea prezidențială a trecut provizoriu în mâinile președintelui Cortezului.

● Urăm cetitorilor noștri sărbători fericite.